

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1952

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 7

23—28 februari.

Debatter m. m.

Tisdagen den 26 februari.

Sid.

Interpellationer:

av herr Petrén ang. tillverkningen av bronsmynt	7
av herr Petrén om stimulerande av de statsanställdas förslags- verksamhet	7

Onsdagen den 27 februari.

Förenta Nationernas verksamhet	9
Om Sveriges utträde ur Marshallorganisationen	55
Om instruktioner åt den svenska delegationen hos Förenta Natio- nerna	55
Om Sveriges utträde ur Europarådet	55
Konungens utrikespolitiska befogenheter	56
Häradshövdingarnas lönegradsplacering	56
Tingsdomarnas lönegradsplacering	60
Pension åt förre ämnesläraren A. H. Körner	62
Anslag under andra huvudtiteln:	
Fångvårdsstyrelsens avlöningsanslag	63
Fångvårdsstyrelsens omkostnadsanslag	66
Nedläggande av kvinnoavdelningen å fångvårdsanstalten å Lång- holmen m. m.	74
Personalbehovet vid fångvårdsanstalten å Härlanda	78
Fångvårdsanstalternas omkostnadsanslag	81
Skyddskonsulentorganisationens avlöningsanslag	82
Skyddskonsulentorganisationens omkostnadsanslag	87
Avskedad befattningshavares rätt till livränta	88
Skatteavdrag för skogsarbetare m. fl.	92
Ändringar i förordningen ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m.	93
Införande av fem dagars arbetsvecka	96
Sjukförsäkringslagens ikraftträdande	98

Torsdagen den 28 februari.

Ändring i förordningen om erkända sjukkassor	101
--	-----

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Onsdagen den 27 februari.	Sid.
Val av valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens justitie- och militieombudsmän samt deras ställföreträdare	8
Val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling	8
Utrikesutskottets utlåtande nr 1, ang. handelsutbytet mellan Sverige och Portugal m. m.	54
— nr 2, ang. Sveriges utträde ur Marshallorganisationen	55
— nr 3, ang. instruktioner åt den svenska delegationen hos Förenta Nationerna	55
— nr 4, ang. Sveriges utträde ur Europarådet	55
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, ang. Konungens utrikespolitiska befogenheter	56
Statsutskottets utlåtande nr 13, ang. utgifterna å driftbudgeten: för flera huvudtitlar gemensamma frågor	56
— nr 31, ang. lönegradsplaceringen för viss biträdespersonal m. m.	62
— nr 32, ang. reglering av vissa pensioner m. m.	62
— nr 2, ang. utgifterna under andra huvudtiteln (justitiedepartementet)	63
— nr 33, ang. semester m. m. för pensionerade statliga befattningshavare, som återanställas i tjänst	88
— nr 34, ang. avskedad befattningshavares rätt till livränta	88
— nr 35, ang. ändring av pensionsåldersgränserna för personal i civil statstjänst	92
— nr 36, ang. tilläggs pension åt vissa pensionerade statliga befattningshavare	92
Bevillningsutskottets betänkande nr 7, ang. återbetalning till Constance Seth av visst skattebelopp	92
— nr 8, ang. skatteavdrag för skogsarbetare m. fl.	92
— nr 9, ang. skattefrihet för resekostnads- och traktamentsersättning	93
Första lagutskottets utlåtande nr 5, ang. ändring i lagen om sambruksföreningar	93
Andra lagutskottets utlåtande nr 11, ang. skolbarnstransport med privatbil	93
— nr 12, om ändringar i förordningen ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m.	93
— nr 13, ang. rätt för person, som häktats för lösdriveri, att få offentlig försvarare	96
— nr 14, ang. införande av fem dagars arbetsvecka	96
— nr 15, ang. sjukförsäkringslagens ikraftträdande	98
Torsdagen den 28 februari.	
Andra lagutskottets utlåtande nr 16, ang. ändring i förordningen om erkända sjukkassor	101
Tredje lagutskottets utlåtande nr 1, ang. ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket	108
— nr 2, ang. ändring i gruvlagen	108
— nr 3, ang. motverkande av spridning av flyghavre	108
— nr 4, ang. tillägg till lagen om enskilda vägar	108
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 2, ang. utredning av frågan om enhetligt bensinpris	108

Lördagen den 23 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 16 och den 19 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 31, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, så ock om fortsatt giltighet av samma lag.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggs-

stat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser staten för försvarets fastighetsfond;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1952/53 till Marinen: Fartygsbyggnader, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående plan för flottans fartygsbyggnader;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till oförutsedda utgifter;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1952/53 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1952/53.

Anmäldes att till kammaren överlämnats

dels Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 48, angående studielån med statlig kreditgaranti åt s. k. flyktingstudenter;

nr 51, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1952/53;

nr 52, med förslag till lag om ändring i vattenlagen;

nr 53, med förslag till lag om ändring i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering;

nr 54, angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 55, angående befrielse från ersättningskyldighet i vissa fall m. m.;

nr 56, angående livränta till O. A. Backlund för skada i följd av trafik med ett kronan tillhörigt motorfordon m. m.;

nr 63, angående bestridandet av vissa kostnader från anslaget till Kostnader för årlig taxering;

nr 65, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 67, med förslag till förordning om särskild skatt å vissa exportavgifter avseende år 1952, m. m.;

nr 68, angående rörelsekapital åt Aktiebolaget Vin- & spritcentralen;

nr 70, med förslag till lag angående dyrtidstillägg för år 1952 å särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn; samt

nr 72, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 66, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelser den 23 och den 30 maj 1951, nr 275 resp. 317, i anledning av riksdagens år 1950 församlade revisorers berättelse.

De kungl. propositionerna och den kungl. skrivelsen blevo nu var för sig föredragna och lagda på bordet.

Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av protokoll angående handelsutbytet mellan Sverige och Portugal m. m.;

nr 2, i anledning av väckta motioner angående Sveriges utträde ur den s. k. Marshallorganisationen;

nr 3, i anledning av väckta motioner om vissa instruktioner åt den svenska delegationen hos Förenta Nationerna; och

nr 4, i anledning av väckt motion om Sveriges utträde ur Europarådet;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om Konungens rätt att sluta fördrag med främmande makter, inträda i krig och träffa fredsuppgörelse;

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacement för viss biträdespersonal m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa från statens pensionsanstalt utgående pensioner m. m.;

nr 33, i anledning av väckta motioner om rätt till semester och vissa andra förmåner för pensionerade statliga befattningshavare, som återanställas i tjänst;

nr 34, i anledning av väckta motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935;

nr 35, i anledning av väckt motion om ändring av pensionsåldersgränserna för personal i civil statstjänst; och

nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning rörande tilläggs pension åt vissa pensionerade statliga befattningshavare;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om återbetalning till Constance Seth av visst skattebelopp;

nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt för skogsarbetare m. fl. att vid taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader; och

nr 9, i anledning av väckt motion angående sådan ändring av bestämmelserna i 32 § kommunalskattelagen att resekostnads- och traktamentsersättning, som anvisas av annan än staten, icke skall utgöra skattepliktig intäkt;

första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 april 1948 (nr 218) om sambruksföreningar;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för enskild ägare av automobil att utan särskilt trafik tillstånd få mot ersättning transportera skolbarn till och från skolan;

nr 12, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.;

nr 13, i anledning av väckt motion om rätt för person, som häktats för lösdriveri, att få offentlig försvarare;

nr 14, i anledning av väckt motion angående införande av fem dagars arbetsvecka;

nr 15, i anledning av väckt motion om framläggande för riksdagen av förslag till sjukförsäkringslag; och

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor, dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314), dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tilllägg till lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar; samt

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om ett lika för hela landet gällande bensinpris.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.10 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 26 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 48, angående studielån med statlig kreditgaranti åt s. k. flyktingstudenter; och

nr 51, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1952/53.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 52, med förslag till lag om ändring i vattenlagen; och

nr 53, med förslag till lag om ändring i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 54, angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 55, angående befrielse från ersättningsskyldighet i vissa fall m. m.;

nr 56, angående livränta till O. A. Backlund för skada i följd av trafik med ett kronan tillhörigt motorfordon m. m.;

nr 63, angående bestridandet av vissa kostnader från anslaget till Kostnader för årlig taxering; och

nr 65, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse nr 66, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelse

den 23 och den 30 maj 1951, nr 275 resp. 317, i anledning av riksdagens år 1950 församlade revisorers berättelse.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 67, med förslag till förordning om särskild skatt å vissa exportavgifter avseende år 1952, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående rörelsekapital åt Aktiebolaget Vin- & spritcentralen.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag angående dyrtidstillägg för år 1952 å särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, hänvisades propositionen, såvitt angick anvisande av ett anslag under femte huvudtiteln, till statsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 72, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 1—4, konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 2, 13 och 31—36, bevillningsutskottets betänkanden nr 7—9, första lagutskottets utlåtande nr 5, andra lagutskottets utlåtanden nr 11—16, tredje lagutskottets utlåtanden nr 1—4 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 2.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 2 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde upptagas näst efter samma utskotts utlåtande nr 32.

Interpellation ang. tillverkningen av bronsmynt. — Interpellation om stimulerande av de statsanställdas förslagsverksamhet.

Anmälades att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 62, angående fortsatt disposition av ett för budgetåret 1946/47 anvisat anslag till byggnadsarbeten vid veterinärinrättningen i Skara; samt

nr 64, angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Föreningen Rädda barnen för kläder, beklädnadsmateriel och livs-förnödenheter.

Interpellation ang. tillverkningen av bronsmynt.

Herr PETRÉN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! På marknaden råder för närvarande brist på åtskilliga metaller och detta gäller bland annat koppar och tenn.

Dessa metaller ingå som huvudmetaller i våra skiljemynt av lägre valörer (bronsmynten). Med de priser, som nu kunna förekomma i marknaden, är vidare metallvärdet i en femöring ungefär lika med eller kanske till och med i vissa lägen större än det nominella värdet. Om ingen ändring väntas i prisutvecklingen, kan givetvis detta förhållande komma att få icke önskvärda verkningar. Mot bakgrund härav torde finnas anledning överväga en omställning av mynttillverkningen till annan legering.

Med stöd av vad ovan framförts anholder jag om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Anser herr statsrådet det lämpligt och möjligt att fortsätta tillverkningen av skiljemynt i nuvarande kopparlegering?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Interpellation om stimulerande av de statsanställdas förslagsverksamhet.

Ordet lämnades ånyo till herr PETRÉN, som nu yttrade: Herr talman! Inom all verksamhet är av största värde att det enskilda initiativet har möjlighet att komma till sin rätt. I medvetande härom har man särskilt inom industrien sökt stimulera till förslagsverksamhet från de anställda gällande förbättringar av skilda slag. Över företagsnämnderna ha arbetstagare och arbetsgivare gemensamt sökt sig fram till former för belöning av de genomförda förslagen och förslagsverksamheten har visat en gynnsamt utveckling.

Motsvarande gynnsamma utveckling kan icke anses ha ägt rum inom den statliga verksamheten. Förslagsverksamheten är här av relativt obetydlig omfattning. Även om organisationsformerna här många gånger icke kunna ge möjlighet till samma utrymme åt det personliga initiativet synas dock ytterligare åtgärder från statens sida kunna möjliggöra ett bättre resultat.

Med stöd av vad ovan anförts anholder jag om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa följande frågor:

1) Vill statsrådet lämna en statistisk redogörelse för omfattningen av förslagsverksamheten inom den statliga sektorn under de senaste två åren?

2) Överväger statsrådet vidare åtgärder för att stimulera till ökad förslagsverksamhet?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.06 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 27 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes ställföreträdare.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! För vart och ett av de val, som skola förrättas vid detta plenum, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn på så många personer, som det ifrågasvarande valet avser.

Herr andre vice talmannen avlämnade därefter en lista, som under partibeteckningen »Den gemensamma listan» upptog följande namn:

Branting
Anderberg
Strand
Tjällgren
Lindblom
Herlitz
Elowsson, Nils
Elmgren
Krügel
Lodenius
Grym
Holmbäck
Velandér
Nerman
Ericson, Eric
Hermansson, Albert
Nilsson, Bror
Englund
Ahlkvist
Wistrand
Lindahl

Lundqvist
Nilzon, Ivar
Cassel

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmän.

Anställdes val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes ställföreträdare.

Herr andre vice talmannen avlämnade en av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen godkänd lista, som under partibeteckningen »Den gemensamma listan» upptog följande namn:

fru Sjöström-Bengtsson
Pettersson
Werner
Weiland
Arrhén
Lundgren

Efter det herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmanssuppleanter.

Företogs val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dessa ombud.

Herr andre vice talmannen avlämnade en av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen godkänd lista av följande utseende och med partibeteckningen »Den gemensamma listan»:

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

Nygren, Hildur, ledamot av andra kammaren	Sundström, W., ledamot av andra kammaren
Elmgren, B. F., ledamot av första kammaren	Fahlander, G. R., ledamot av första kammaren
Wistrand, K. K:son, ledamot av första kammaren	Dickson, J. I. A., ledamot av andra kammaren

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades hava blivit utsedda till ombud i Europarådets rådgivande församling fröken Nygren, herr Elmgren och herr Wistrand samt till suppleanter för dem respektive herrar Sundström, Fahlander och Dickson.

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER** erhöi nu ordet för framförande av det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 57 avsedda meddelandet och anförde därvid: Herr talman! Riksdagen har i en skrivelse förra året uttryckt önskemålet att i vidgad utsträckning få tillfälle debattera verksamheten i Förenta Nationerna och i Europarådet på grundval av riksdagen meddelade redogörelser.

Regeringen har velat tillmötesgå dessa önskemål på det sätt, att en redogörelse för viktigare ärenden inom Förenta Nationerna utdelas till kamrarnas ledamöter och därefter, tillika med en muntlig kommentar, får bilda underlag för en debatt. En mera fullständig redogörelse för FN:s verksamhet lämnas sedermera som vanligt i serien av utrikesdepartementets blå böcker. Vad verksamheten i Europarådet angår, har regeringen som bekant

redan förra året inlett en praxis att i skrivelse till riksdagen redogöra för viktigare rekommendationer, antagna av församlingen. Denna skrivelse utskottsbehandlas på vanligt sätt, varpå utlåntandet från utrikesutskottet föredrages i kamrarna och kan bli föremål för debatt. Så kommer att ske också i år. Någon redogörelse för Europarådets verksamhet ingår därför icke i det meddelande som i dag lämnas.

Under hänvisning till den utdelade redogörelsen vill jag i korthet beröra skälen till den svenska regeringens och delegationens ställningstagande i några av de mera uppmärksammade frågorna, dock endast när detta ställningstagande i den offentliga debatten här hemma varit föremål för kritik.

1. Under den nyss avslutade FN-sessionen har frågan om Kinas representation varit omtvistad. Denna fråga debatterades redan under 1950 års församling och har dessutom aktualiserats vid en rad sammanträden med olika FN-organ allt sedan Pekingregeringen tagit makten över det kinesiska fastlandet.

Spörsmålet har ställts så: Är det den kommunistiska Pekingregeringen eller är det Chiang Kai-sheks till Formosa flyktade regering som i FN bör företräda Kina? Det är alltså inte i detta fall fråga om huruvida en inträdessökande stat skall upptagas i FN eller icke. Kina söker inte inträde, eftersom landet är medlem alltifrån FN:s stiftande och till på köpet permanent medlem av säkerhetsrådet. Reglerna om inträde i FN äro alltså inte tillämpliga i Kinas fall. Stadgan bestämmer inte, under vilka betingelser en medlemsstat, som genomgått en revolutionär omvälvning, skall i FN representeras av

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

den segrande regimen. Men ur folkrättslig synpunkt kan det helt allmänt sägas följande. Det är naturligt, om de stater, som erkänt den nya regimen, också stöda dess anspråk på att i internationella sammanhang företräda sitt land. De regeringar åter, som icke erkänt den nya regimen utan alltjämt upprätthålla diplomatiska förbindelser med den gamla, finna det naturligt att stödja dennas anspråk på att i internationella relationer vara behörig företrädare för landet. Eftersom ett flertal av FN:s medlemsstater alltjämt står på den sistnämnda ståndpunkten, har resultatet blivit att församlingens majoritet både 1950 och 1951 godkänt Chiang Kai-sheks ombud. Sverige hör till den grupp av stater som inlett diplomatiska förbindelser med Pekingregeringen och har alltså vid votering i FN-församlingen om Kinas representation ställt sig på minoritetens ståndpunkt. Några av de stater som i likhet med Sverige erkänt Pekingregeringen ha emellertid vid senaste församlingen underlåtit att rösta för godkännande av dess ombud, under hänvisning till att Pekingregeringen i en resolution från förra året av församlingen brännmärkts som angripare i Korea. Den svenska regeringen har inte röstat för nämnda resolution. Men alldeles bortsett därifrån har Pekingregeringens ansvar i fråga om Koreakriget enligt vår mening ej kunnat ändra det faktum att Pekingregeringen är Kinas regering i enlighet med det erkännande som en rad stater, bland dem Sverige, givit. Den svenska delegationens hållning har bestämts i överensstämmelse härmed.

2. Då FN:s församling nu för första gången fick att behandla en sida av det tyska problemet, syntes det angeläget att finna en procedur, som var ägnad att främja en framtida lösning av frågan om Tysklands återförening. Det borde därvid beaktas att denna fråga inte kan lösas utan de fyra ockupationsländernas medverkan. FN är icke befogat eller i stånd att genom egna åtgärder åstadkomma Tysklands återförening. För att inte från början ett positivt resultat skulle äventyras borde proceduren om möjligt

väljas så, att den icke gäve anledning till skarpa meningsmotsättningar. FN borde i övrigt erbjuda sina tjänster för skyddande av valfriheten, under förutsättning att enighet kunde vinnas mellan alla berörda parter om en valordning.

Mot det av västmakterna framlagda förslaget kunde anmärkas att, eftersom den föreslagna undersökningskommissionen på förhand förklarades oacceptabel av de östtyska myndigheterna och av öststaternas delegater, kommissionen med all sannolikhet inte skulle ens kunna börja sitt arbete. Det bör märkas att, om kommissionen vägras tillträde till östzonen, en begränsning av dess undersökning till västzonen enligt förslaget icke skulle ifrågakomma, en ståndpunkt som för övrigt synes ha fog för sig. Det svenska förslaget skilde sig från västmaktsförslaget i två hänseenden. Det innebar för det första att omgången med en undersökningskommission slopades och att i stället frågan om fria val såsom förberedelse till en återförening av Tyskland hänsköts direkt till de fyra ockupationsmakterna. Dessa skulle inom en månad rapportera om resultatet av sina förhandlingar inbördes och med tyska delegater. Därest ett positivt resultat framginge ur dessa förhandlingar, skulle FN vara berett att lämna sin medverkan på sätt nyss antyddes. För det andra ingick i det svenska förslaget en förklaring från FN om dess beredvillighet att erbjuda sina tjänster om och när en principiell överenskommelse träffats mellan de intresserade parterna. Denna senare punkt upptogs i ett ändringsförslag till västmakternas resolution och blev sedan accepterad av dessa.

På sina håll bland anhängarna av västmaktsförslaget har man tydligen menat, att det kunde från början anses givet, att någon uppgörelse om fria val icke för närvarande är att vinna. Genom tillsättandet av kommittén och det väntade avslaget på dennas begäran att få tillträde till östzonen för undersökning av olika förhållanden, skulle man, enligt denna tankegång, klargöra att motståndet mot fria val och mot garantier för valfriheten kommer från Östtyskland och Sov-

jetunionen. När emellertid en politisk fråga hänskjutes till FN, bör dess vederbörande organ enligt vår mening icke presumera att en lösning av frågan är utsiktslös på grund av ena partens hållning. Däremot kan givetvis FN avskriva ärendet, sedan det efter ett opartiskt förfarande konstaterats, att förutsättningar för fortsatt behandling av saken från FN:s sida icke föreligger.

3. Frågan om upptagandet av nya medlemmar har grundligt debatterats i FN:s församling sedan 1947 års möte. Från svensk sida har konsekvent den ståndpunkten hävdats, att FN bör eftersträva universalitet. Eftersom ingen inträdesansökan kan bifallas utan att säkerhetsrådet med stadgad röstövertikt tillstyrker ansökningsen, ha debatterna i församlingen och där antagna resolutioner endast kunnat uttrycka en opinion som icke binder säkerhetsrådet. Vid flera tillfällen ha från svensk sida resolutionsförslag framställts, vari hänvisats till önskemålet att FN blir universellt.

Det dödliga, som sedan länge varit rådande i denna fråga, bestod ursprungligen däri, att ett flertal delegationer, med USA i spetsen, vägrade tillstyrka ansökningar från en grupp »folkdemokratiska» stater, medan Sovjetunionen vägrade ge sin röst åt vissa andra stater eller ock gjorde sin röstning för dessa senare beroende av att motsidan gav sitt stöd åt de av Sovjetunionen förordade ansökningarna.

Under de sista åren har Sovjetunionens ståndpunkt mildrats på det sätt, att den ryska delegationen varit beredd acceptera en uppgörelse, varigenom samtliga inträdesansökningar (utom Koreas) skulle tillstyrkas, medan USA jämte åtskilliga andra stater icke velat godtaga en dylik kompromiss.

De voteringar, som ägde rum i denna fråga, tyda på att tanken på en kompromiss efter nyss antydda linjer vunnit allt större anslutning.

4. Församlingen hade att behandla en rapport, avlämnad av den utredningskommitté, som enligt beslut av 1950 års församling skulle närmare studera tillämpningen av sanktioner gentemot en

Ang. Förenta Nationernas verksamhet. fredsstörare. Kommitténs betänkande utmynnade i åtskilliga anvisningar för FN:s organ och för medlemsstaterna, avseende en koordinering av de åtgärder, som ansåges böra vidtagas. De delegationer, som varit representerade i kommittén, framlade ett resolutionsförslag, vari bl. a. yrkades, att kommitténs anvisningar skulle godkännas av församlingen.

I och för sig hade svenska regeringen inga speciella invändningar mot kommitténs slutsatser, som gällde sanktionernas tekniska sidor snarare än deras politiska förutsättningar. Kommitténs uppgift hade varit att främja koordineringen av påtryckningsåtgärder gentemot en fredsstörare, när sådana beslutats, icke att uttala sig om under vilka förhållanden sanktioner kunde eller borde tillgripas.

Det ansågs naturligt, att ett inlägg gjordes från svensk sida i debatten. Eftersom sanktionsproblemet rullades upp, var det önskvärt att precisera Sveriges allmänna hållning till sanktioner och deras anlitande. Detta svenska inlägg underströk skillnaden, både ur rättslig och ur politisk synpunkt mellan, å ena sidan, det fall då säkerhetsrådet med erforderlig röstövertikt — d. v. s. under tillslutning av samtliga stormakter — beslutar sanktioner och, å andra sidan, när församlingen antager en rekommendation angående sanktioner. Det framhölls att i senare fallet läget kunde vara sådant att ett deltagande i sanktioner betydde deltagande i ett krig mellan världens stormakter. »Många medlemsstater anse säkerligen» — hette det i anförandet — »i likhet med svenska regeringen, att de icke kunna åta sig förpliktelse att delta i framtida sanktioner i sådana fall, då de kunna befara att deltagandet skulle medföra landets indragande i ett världskrig.»

Vidare underströks i detta anförande att under rådande förhållanden partiella eller regionala alliansfördrag mellan olika stater på grundvalen av art. 51 eller 52 i stadgan vore fullt legitima och förklarliga.

Angående den s. k. Achesonplanen uttalades, att möjligheten av ett ingripande

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

de från församlingens sida, när rådets permanenta medlemmar ej kunnat enas, i vissa fall kan vara av stort värde. Om rådet har misslyckats i försöken att avvärja en kris, kan det tänkas, att församlingen har större utsikter att nå ett resultat. På samma gång underströks av den svenske delegaten, att vissa risker äro ur den allmänna fredens synpunkt förbundna med den väg som församlingen slagit in på genom Achesonplanen. »När världen är så starkt splittrad som för närvarande är fallet» — hette det i anförandet — »kan en planering av ingripanden på majoritetens vägnar lätt bidra till den uppfattningen, att man på förhand räknar med en bestämd och varaktig uppdelning av staterna i två block, som skulle stå emot varandra i ett kommande världskrig. Mycket talar för — såsom London Times uttryckt saken — att FN hålles i reserv såsom en instans där bägge parter kunna mötas och där en gång uppgörelser kunna träffas som minska spänningen.»

Slutligen framhölls i detta anförande att uppbyggandet av ett effektivt kollektivt säkerhetssystem kommer att ta mycket lång tid och att den internationella politiken för närvarande snarare präglas av de tendenser, som fått sitt uttryck i begreppet jämviktspolitik än av dem som vi innefatta i begreppet kollektivt säkerhetssystem.

Den nyligen avslutade sessionen med FN:s församling har icke att uppvisa några mer betydande framsteg i vad rör behandlingen av politiska tvistefrågor av större räckvidd. Någon avspänning i det kalla kriget mellan öst och väst har ännu icke inträtt. Koreakriget, som förekom såsom en punkt på dagordningen, upptogs ej till behandling. Frågan uppsköts i avvaktan på ett resultat av de pågående, lokala stilleståndsförhandlingarna. Att dessa utdragna förhandlingar icke avbrutits, är å andra sidan ett gynnsamt tecken. — Den uppgörelse som till slut uppnåddes mellan stormakterna om tillsättandet av en ny nedrustningskommission, med uppgift att behandla alla slag av rustningar, atomvapnet inbegripet, får anses utgöra ett positivt, om än

mycket begränsat resultat. Uttalanden från stormaktshåll vittnade om att vissa förhoppningar knötos vid denna uppgörelse.

Om översikten över FN:s verksamhet utsträcktes till andra fält än det politiska, skulle bilden bli åtskilligt ljusare. Gränsen mellan de politiska problemen och de övriga är för övrigt flytande. Den skarpa skillnaden i ekonomiskt och socialt hänseende mellan de tekniskt underutvecklade folken och de högt utvecklade industriländerna, mellan de medellösa och de besuttna, har också en politisk aspekt. Såsom ansatser att minska denna spänning kan man betrakta förhandlingarna om teknisk hjälp till underutvecklade länder. På detta område ha på amerikanskt initiativ viktiga insatser redan gjorts och den senaste församlingen har planerat en utvidgning av verksamheten. Den politiska och nationella jäsningen i stora delar av Asien och Afrika lämnar icke de folk oberörda som leva i icke-självstyrande territorier och i områden under förvaltarskap. Förenta Nationerna försöker att genom olika organ bilda sig en uppfattning om administrationen av dessa områden, i syfte att kunna främja invånarnas intressen och välfärd och att stödja en utveckling mot ökad självstyrelse. — De till FN anslutna specialorganen ha utövat en omfattande och ofta ytterst betydelsefull verksamhet. Som exempel må nämnas den internationella barnhjälpen, flyktinghjälpen, hälsoorganisationen.

Så länge Förenta Nationerna existerar och verkar såsom en organisation med universell tendens, finnes icke anledning att misströsta om förbundets framtida möjligheter. Tvärtom, förbundet torde så småningom bli en outhärlig länk i en konstruktiv internationell politik. FN:s värde bör i rådande läge ej mätas uteslutande med hänsyn tagen till i vad mån det kan väntas fungera såsom kollektivt säkerhetssystem i händelse av ett akut konfliktläge. Om befintligheten av denna organisation möjliggör ett planmässigt internationellt samarbete, som utan densamma inte skulle kunna genomföras, och om tack vare FN en ut-

jämning på det politiska planet i någon mån åstadkommes mellan stater med kolliderande intressen, verkar förbundet redan nu icke förgäves. Den tidpunkt kan dessutom snart nog komma, då Förenta Nationerna tas i anspråk såsom förhandlingsorgan i långt större utsträckning än hittills. Det är i varje fall, herr talman, tillåtet att hysa den förhoppningen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Utrikesutskottets ärade ordförande började förra året sitt briljanta anförande i utrikesdebatten på följande sätt: »Årets frontall framhåller, att det internationella läget under 1950 undergått en allvarlig försämring och att de internationella motsatsförhållandena kunna hastigt nog leda till en utveckling, som ställer oss inför stora faror och vanskligheter. Den som kommer nära nog direkt från överläggningarna i Lake Success till den svenska remissdebatten kan icke jäva detta omdöme.»

Det beklagliga är att denna början på ett utrikespolitiskt anförande för ett år sedan passar än bättre i år, ty så har enligt min uppfattning läget försämrats. De i nedrustningsfrågan även för FN osedvanligt fräna anförandena gävo, såsom excellensen meddelade, intet annat resultat, än att två kommissioner förenades till en nedrustningskommission. När en överenskommelse mellan öst och väst synes lika avlägsen som förra året, kan med fog den frågan ställas, om den allt våldsammare kapprustningen kan leda till annat än krig. Läget synes alltså ha försämrats genom den allt kraftigare eron i de s. k. underutvecklade länderna. Händelserna i vissa arabländer är en dyster bakgrund till vissa arabdelegaters våldsamma tal vid senaste FN-mötet. Dessa delegater hade i år helt accepterat östsidans terminologi och uttrycksätt. Det är möjligt att jag ser något dystrare på läget än regeringen, men även om regeringsdeklarationen visar mer optimism, framhålls dock, att senaste FN-mötet ej kunde uppvisa några mera betydande framsteg i vad rör be-

handling av politiska tvistefrågor av större räckvidd. I regeringsdeklarationen framhålls vidare, att om man äventar i betraktande FN:s verksamhet inom andra områden än det rent politiska, blir bilden ljusare. Jag instämmer i detta och uttalar liksom under remissdebatten min tillfredsställelse med att regeringen genom sitt förslag till ökad svensk hjälp för FN:s arbete i de underutvecklade länderna i handling visat sitt intresse för det arbete, som pågår för att höja den sociala och ekonomiska standarden för de många hundratals miljoner människor, som bo i dessa mindre lyckligt lottade länder.

Bondeförbundets allvarliga syn på den utrikespolitiska utvecklingen var, som jag framhöll i årets remissdebatt, ett utav de viktiga skälen till att partiet ansåg det nödvändigt att regeringsunderlaget breddades. Bondeförbundet stöder alltså enigt den alliansfria politiken och den svenska politik, som hittills förts i FN och Europarådet. Vi hoppas att denna politik skall vara en fredsbevarande politik för vårt land och att, om ett nytt världskrig utbryter, den alliansfria politiken skall kunna övergå till en på en stark försvarsmakt stödd neutralitetspolitik.

Det har ibland antytts, att Sverige spelat en ytterst passiv roll i FN. Detta är nog fel, men eftersom Sverige inte tillhörde den ursprungliga kretsen av de Förenta Nationerna — d. v. s. de stater som räknats såsom krigförande och allierade — så var det naturligt att vårt land i början iakttog en viss återhållsamhet. Men under de gångna åren har dock den svenska delegationen inte blott tagit en ganska aktiv del i debatterna i viktigare frågor utan också i åtskilliga fall framträtt med egna förslag. Det är självklart, att ett och annat svenskt ställningstagande vid FN en tid efteråt, sedan man sett utvecklingen, kan föranleda diskussion. Jag anser emellertid, att kritik hittills varit obefogad, och jag kan vittna om den omsorgsfulla behandlingen inom FN-delegationen av varje fråga och om det goda samarbete, som alltid rått inom den svenska delegationen.

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

Trots att samtliga demokratiska partier som regel äro företrädade i delegationen, är det sällan som några nämnvärda meningsskiljaktigheter gjort sig gällande.

Jag vill i det sammanhanget påpeka, att det ingalunda är vanligt, att delegationerna sammansätts med representanter från oppositionspartierna. Danmark och Norge tillämpa dock samma tillvägagångssätt som vi. För egen del anser jag den svenska traditionen med företrädare från olika partier i delegationen vara ett tilltalande uttryck för strävandena att i möjligaste mån visa en enhetlig utrikespolitisk front utåt. Skulle det i enstaka fall uppstå meningsskiljaktigheter, är det naturligtvis regeringen, som bestämmer direktiven för delegationens framträdande. Hittills har dock, som redan påpekats, samarbetet i FN-delegationen varit synnerligen gott. Även med hänsyn härtill borde enigheten beträffande utrikespolitiken mellan de demokratiska partierna kunna bestyrkas här i riksdagen. Inför det otrevliga internationella läget vore det värdefullt, om dessa partier kunde manifesteras denna sin enighet.

Ingen har väl i det hänseendet några anspråk på kommunisterna. De båda senaste spionaffärerna ha upprört allmänheten i högsta grad, och spionernas hemvist i det kommunistiska partiet förbättrar icke partiets anseende hos svenska folket. Det går inte att hänvisa till att det bara är enskilda medlemmar av partiet, som gjort sig skyldiga till landsförrådiska handlingar. Det kommunistiska partiets program och de ledande personernas intresse för den kommunistiska internationalen måste leda till den miss-tanken, att hemmakommunisterna vid en konflikt mellan vårt lands intressen och den kommunistiska internationalens direktiv följa den senare. Förtroendet stärkes inte heller genom vad som inträffat för det land, som utnyttjat spionernas verksamhet.

Även i andra avseenden ge spioneri-affärerna anledning till bekymmer och oro. De båda spionerna ha varit anställda i statens tjänst. Båda ha också kunnat bedriva sin verksamhet år efter år

utan att bli upptäckta. Man måste fråga sig, hur kontrollen vid de statliga institutionerna skötes. Även om man kan förstå, att det kan vara svårt för vederbörande verk eller militärförband att rannsaka hjärtan och njurar hos personer, som söka anställning, förundrar man sig mycket över att de kunnat bedriva sitt spionage i årtal utan att bli avslöjade. Det är nödvändigt att kontrollåtgärderna skärpas och att säkerhetspolisen får möjlighet att utöva en effektivare övervakning över opålitliga element än vad som nu synes vara fallet. Vi måste skydda oss mot personer, som medvetet arbeta mot sitt eget land.

Bondeförbundet är berett att stödja lämpliga åtgärder, som kunna stärka den inre fronten, och som tidigare påpekats, önska vi trots inflation och besvärligt ekonomiskt läge bästa möjliga förstärkning av vår försvarsmakt såväl beträffande armén som flottan och flyget.

Jag betygar slutligen ännu en gång enigheten inom bondeförbundet när det gäller att stödja den av utrikesnämnden godkända regeringspolitiken vad beträffar svensk alliansfrihet och Sveriges förhållande till FN och Europarådet. Jag har sålunda, herr talman, intet att erinra mot vad som framhålles i den av statsministern föredragna regeringsdeklarationen.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Hur gärna man än ville, är det inte möjligt att konstatera någon förbättring i det allmänna världsläget, sedan utrikesfrågorna senast i ett mera allmänt sammanhang voro föremål för debatt i denna kammare. Spänningen mellan öst och väst behärskar alltjämt skeendet och man kan inte heller konstatera någon minskning i denna spänning utan kanske snarare tvärtom. Den gamla latinska satsen: »Si vis pacem, para bellum» — om du vill fred, måste du vara beredd på krig — är dagens lösen. Ingenting synes heller ha inträffat, som ger anledning till en ändrad kurs i vår egen utrikespolitik, om vilken enighet i huvudlinjerna förelegat och alltjämt förelig-

ger. Med huvudlinjerna menar jag då å ena sidan alliansfriheten och å andra sidan vår aktiva och positiva medverkan inom Förenta Nationerna för skapandet av kollektiv säkerhet. Alliansfriheten ger oss möjlighet att anpassa vår politik efter de förändringar som den dynamiska utvecklingen kan medföra. Vi ha ett med noggrant aktgivande på denna utveckling undan för undan ompröva vår ställning.

Alla äro överens om att denna svenska politik kräver ett starkt försvar. I ett kritiskt läge kunna vi inte få förberedd hjälp utifrån, inte heller kunna vi erhålla finansiellt stöd utifrån för vår upprustning. Vi måste lita till våra egna resurser och göra energiska ansträngningar att utveckla dem. Allvarliga brister på nyckelområden inom det svenska försvaret bestå alltjämt. Det är att hoppas, att enighet skall kunna vinnas om deras snara avhjälpande. I jämförelse med de uppoffringar som andra länder göra för sin upprustning, framstå våra såsom mycket moderata. Även om detta till en del förklaras av att vi alltsedan sista kriget varit sysselsatta med att kontinuerligt uppbygga och vidmakthålla vårt försvar, pekar det på möjligheten för oss att öka våra ansträngningar för försvarets stärkande.

Av utomordentlig betydelse är också att vi tillgodose vårt inre försvar — försvaret mot femte kolonnens spioneri- verksamhet och sabotageförberedelser. På senare tid ha stora spioneriprocesser givit skrämmande bevis på de faror, som hota oss från en tydligen vittgrenad underjordisk verksamhet. Det inte minst allvarliga är att trädarna i nätet framför allt tyckas gå mellan kommunister eller kommunistympatisörer och personer inom den mångtaliga ryska ambassaden. Förhållandena ha nu tagit sådana proportioner, att man allmänt förväntar initiativ från regeringens sida till sådana åtgärder, som situationen ytterligare kan kräva. Ur denna synpunkt vill man gärna till utrikesministerns under gårdagen avgivna interpellationssvar i andra kammaren knyta vissa förväntningar. Att en ny tvångsmedelslag, äg-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.
nad att öka effektiviteten i kampen mot de förrådiska elementen, snart skall beslutas av riksdagen, är ett steg i rätt riktning. Man vill också hoppas på god effekt av de överläggningar, som inrikesministern nyligen inlett med säkerhetspolisens ledning.

Vi ha tidigare från vårt håll framfört vissa synpunkter på de möjligheter, som enligt vår mening borde finnas att utan hinder av Norges och Danmarks anslutning till Atlantpakten i samråd med dessa länder vidtaga vissa konkreta försvarsförberedande åtgärder, inte minst med tanke på det fall att samtliga våra tre länder samtidigt skulle komma att indragas i krig. Det är alltjämt vår önskan att sådana möjligheter skola bli tillvaratagna. Det rör sig i stor utsträckning om åtgärder av rent praktisk natur, därvid jag som exempel vill nämna ett lämpligt utbyggande av transportvägar mellan Norge och Sverige eller en sådan sak som förberedelse för mottagandet i Sverige av den flyktingström, som vid ett hot mot Sjämland och Köpenhamn med nödvändighet skulle komma att ta sin väg över Öresund. Ingen drömmer om att vi skulle vägra mottaga dessa flyktingar. För att undvika kaos måste deras vidaretransport i Sverige vara noga förberedd, så mycket mer som i detta sammanhang även vår egen situation kommer att ställa extra ordinära krav på transportapparaten. En inventering skulle säkert ge vid handen att många problem av denna natur skulle kunna upptagas till gemensamt dryftande utan att »kompromettera» vare sig Danmarks och Norges anslutning till Atlantpakten eller vår egen alliansfrihet. Det kan mycket väl bli avgörande för försvaret av de skandinaviska länderna, huruvida sådana åtgärder vidtagits eller inte.

Det konkreta underlaget för denna debatt är ju den tryckta redogörelse, vi fått mottaga, för vissa vid Förenta Nationernas senaste generalförsamling behandlade ärenden. Då jag nu går över till detta tema, ber jag att få förutskicka, att jag på grund av olika om-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

ständigheter endast under en kort tid på nyåret hade tillfälle att följa generalförsamlingens arbete. Jag kan därför inte i någon nämnvärd utsträckning stödja mig på egna erfarenheter av de frågor som nu redovisas. Frågorna synas mig i och för sig så här i efterhand icke inbjuda till några mera allvarliga meningsskiljaktigheter. Jag vill bara göra några korta reflexioner beträffande frågan nr 2 om metoder för upprätthållande och stärkande av internationell fred och säkerhet och frågan nummer 4 angående tillsättande av undersökningskommission för Tyskland.

Beträffande förstnämnda fråga kom ju det anförande, som hölls i politiska utskottet av herr Vougt den 2 januari, att ge anledning till åtskilliga kritiska kommentarer både inom den svenska pressen och utomlands. Detta torde huvudsakligen ha berott på att av anförandet knappast framgick, att man från Sveriges sida avsåg att intaga en positiv ställning till de framkomna förslagen om Achesonplanens fullföljande. Vad i anförandet såges ger i och för sig åtminstone inte mig anledning till gensaga, men det kom att skapa ett negativt intryck genom vad som där icke utsades. I och med att Sverige sedermera biträdde den resolution, som framlagts av flertalet i utskottet för kollektiva åtgärder representerade stater, blev emellertid Sveriges ställning klar. Det inträffade synes mig påkalla skärpt uppmärksamhet i framtiden till undvikande av onödiga missförstånd, i förekommande fall med hjälp av bättre presskontakt. Beträffande vår ställning till Achesonplanen vill jag i övrigt slå fast under hänvisning till statsministerns på särskilda frågor gjorda uttalanden i denna kammare i februari 1951, att enighet får anses föreligga därom, att Sverige från fall till fall skall opredicera taga ställning till sådana rekommendationer som generalförsamlingen kan komma att utfärda enligt planen.

Vår hållning i fråga om tillsättande av undersökningskommission för Tyskland har ju givit anledning till mycken

diskussion. Även med risk att falla offer för efterklokhet har jag för egen del den uppfattningen, att det svenska resolutionsförslag som framlades i denna fråga knappast utmärker sig för större realism än det förslag som framlagts av brittiska, franska och amerikanska regeringarna, och att det hade varit klokast, om Sverige i denna ömtåliga fråga hade underlåtit att framlägga något eget förslag, så mycket mer som förslaget icke kunde påräkna något för sakens befordrande värdefullt understöd.

Herr talman! När jag kastade ned dessa anteckningar, hade jag icke tänkt gå in på frågan om Kina, eftersom den frågan ju inte berördes i det tryckta material som tillhandahållits till ledning för denna debatt, men eftersom statsministern i sitt anförande redovisat regeringens inställning till omröstningen i detta sammanhang, vill jag säga några ord.

Det är ju alldeles riktigt, såsom här konstaterats, att Kina är medlem av Förenta Nationerna redan enligt dess stadga, och i egenskap av stormakt har ju Kina också permanent säte i säkerhetsrådet. Nu har det ju varit tvist om vem som närmast skall företräda Kina — Chiang-Kai-shekg regimen eller den folkdemokratiska republikanska regeringen. Det är klart, att i den mån man bara stöde inför den frågan, vilken av dessa instanser som närmast företräder Kina, måste man ju säga, att det är den folkdemokratiska republiken, och detta har Sverige också understrukit genom att upptaga diplomatiska förbindelser med denna regim. Men även med all hänsyn tagen till detta förhållande måste man väl erkänna, att det ligger någonting i hög grad stötande i att fatta ett beslut inom Förenta Nationerna om en förändring av den myndighet, som kan anses representera Kina, i ett sammanhang där det folkdemokratiska Kina dock befinner sig i krig med Förenta Nationerna — ty detta är vad som faktiskt sker. Man kan inte komma ifrån, att om Kina från början hade varit representerat av den folkdemokratiska republiken inom Förenta Na-

tionerna och förhållandena utvecklat sig på det sättet, att denna republik kommit i konflikt med Förenta Nationerna, då hade man haft att räkna med att detta hade kunnat utlösa bestämmelser i stadgan, som göra det möjligt att utvotera en stat, som icke uppfyller de krav på bland annat kärlek till freden, som äro uppställda som kriterier för medlemskap i Förenta Nationerna. Jag medger, att frågan är ytterst komplicerad, men med hänsyn till hela detta komplicerade sammanhang skulle jag för min personliga del, om jag deltagit i delegationen, då det gällde att taga ställning till frågan, ha förordat att vi skulle ha nedlagt vår röst, när det gällt denna omröstning, om den folkdemokratiska republiken nu skulle få träda till som representant för Kina inom Förenta Nationerna. Detta är ju den linje som bland annat England intagit, trots att England också erkänt den folkdemokratiska republiken. Nu säger statsministern, att några stater — och däribland var ju England — nedlade sina röster under hänvisning till att Pekingregeringen under förra året i en resolution i församlingen brännmärkts som angripare i Korea. Efter det uttalandet kommer följande sats: »Den svenska regeringen har icke röstat för nämnda resolution.» Ja, det är alldeles riktigt, det gjorde vi inte, men jag vill minnas att man från regeringens sida var mycket angelägen att betona, att i fråga om förklaringen om Kina som angripare förelåg ingen meningsskiljaktighet, utan denna uppfattning kom till klart uttryck genom en förklaring från svensk sida vid sidan av denna resolution. Därför förvånar det mig att se detta åberopat som ett skäl, varför vi kunde ha haft anledning att handla på annat sätt än de stater som nedlade sina röster i detta sammanhang. Vi voro ju helt jämställda i bedömningen av Kina som angripare enligt regeringens egen tidigare deklarerade uppfattning.

I en tidskriftsartikel har nyligen en aktad medlem av regeringen uppehållit sig vid temat politik och ideologi. Författaren har många intressanta synpunkter, även om de för en vanlig människa

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.
inte äro så alldeles lättillgängliga. I sin plädering kommer han fram till följande sats: »Jag tror slutligen också, att det för ett folks liv och utveckling är av avgörande betydelse, att dess ideologi bringas till en sådan mognad — och däremot svarande uttryck — att den skapar en erkänd värdehierarki, där nationell (och för den delen också social) välfärd får sin plats bestämd i förhållande till andra värden och det står klart, för vilka syften även denna välfärd får offras. Där detta ej skett, kan det bli även ett folks öde att vinna hela världen men förlora sin själ, eller — med mera prosaiska ord — att bevara sin välmåga till priset av vad som ger denna ett värde.» Jag skriver gärna under detta uttalande. Vid läsningen av herr Hammarskjölds framställning är det många brännande frågor som tvinga sig på en, frågor på vilka framställningen icke lämnar några direkta svar. Har svensk utrikespolitik ett ideologiskt grundat innehåll, eller begränsar den sig endast till att söka skapa vissa av förutsättningarna för att vi skola kunna överleva som individer och folk? Har den svenska utrikespolitiken det breda folkliga underlaget, inte bara i form av partipolitisk enighet utan också i en medveten och gemensam värdeskala? Är det en levande realitet för vårt folk, att striden ytterst gäller de värden som vi ha gemensamma med västerlandet, Amerika däri inbegripet, och som herr Hammarskjöld i en annan uppsats träffande betecknat med namnen Jerusalem, Aten och Rom såsom symboler för det enskilda människovärdet, tankens frihet och rättens värde? Jag ställer dessa frågor utan att söka besvara dem.

En utrikespolitik som medvetet och systematiskt främjar den kollektiva säkerhetens sak är för vårt land inte bara en akut nödvändighet, en fråga om ögonblickets läge och risker, det är en uppgift på längre sikt, en konkret och samlande uppgift inåt och en riktlinje för handlandet utåt. Förenta Nationerna är icke i dag vad det måste bli. Att bara avvakta ger inga resultat. Även vårt land måste aktivt medverka, måste vara med

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

i det omdaningsarbete som pågår. Detta kan icke tolkas som ett partitagande mot någon stormakt, bara som ett ståndpunktstagande för västerlandet och freden, för Jerusalem, Aten och Rom.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Studerar man närmare, hur rösterna utfallit vid de särskilda omröstningarna inom Förenta Nationernas generalförsamling, ser man att Förenta Nationerna ingalunda i alla frågor har varit uppdelat i två avgränsade läger: öst och väst, mellan vilka ett antal neutrala har befunnit sig. Motsatsen har ofta varit fallet. Det har berott på vederbörande frågors natur, hur staterna röstat. Jag hade tillfälle att deltaga i större delen av Förenta Nationernas generalförsamlings senaste sammanträde. Jag hade mitt arbete förlagt till det juridiska utskottet, och där märkte man mycket litet av den stora motsättning som finns i världen. I det juridiska utskottet drar man sig icke för att erkänna, att man i en viss fråga har haft orätt. Beträffande ett spörsmål slutade debatten med att Förenta staternas representant yttrade, att Sovjetunionens talesman hade haft fullständigt rätt i diskussionen och han själv orätt. I en viktig fråga, som föranletts av konventionen om folkmord, bildades ett block, bestående av å ena sidan Förenta staterna, Sovjetunionen och östblocket i övrigt samt ett antal sydamerikanska stater, och å andra sidan England, de skandinaviska staterna, Nederländerna med flera. Förenta staterna och östblocket vunno. Även andra utskott kunde uppvisa drag, som man icke skulle väntat. Jag kan därvid hänvisa till det tryck som utdelats till ledamöterna av kammaren.

Ju mera man kommer in på de brännande politiska frågorna, desto mera göra sig emellertid de stora politiska skillinjerna gällande även i voteringarna. Varje iakttagare måste konstatera, hur isolerat östblocket står i dessa frågor inom Förenta Nationernas generalförsamling.

Det är också helt naturligt att så är

förhållandet. Östmakterna äro diktaturer. Där saknar den enskilde den frihet som är själva nerven i västerlandets organisation. Att östblocket står isolerat, är också en följd av den avspärrning som man genomfört i förhållande till västerlandet. Alla känna den. Alla svenskar veta ju, att om en fattig fiskare skulle råka komma för nära en av östblockets kuster, det dröjer dagar, kanske veckor, innan han får komma i förbindelse med landsmän och anhöriga. Det är ju denna avspärrning — att vi icke kunna få reda på vad som i själva verket försigår bakom förlåten — som spritt fruktan i världen och som därigenom i utomordentligt hög grad bidragit till rustningarna. Man talar fred, men ingen vet, om man i själva verket förbereder krig.

Några tecken till att man man vore villig att häva denna avspärrning visade sig icke inom församlingen. En bland de episoder från generalförsamlingens allmänna diskussion som spriddes över världen var, att Vysjinski talade om, att han knappt hade kunnat sova på hela natten av skrätt, när han läste den amerikanske utrikesministerns anförande. Vilken del av Achesons anförande åsyftade han med dessa ord? Det var uttalanden från Achesons sida att man borde försöka få till stånd en internationell översikt över rustningarnas nuvarande höjd, alltså någonting för att på en viss punkt häva avspärrningen. Både före och efter det Vysjinski yttrat, att han knappt kunde sova på hela natten, kritiserade han Achesons åsikt, att man borde försöka få till stånd en översikt över de nuvarande rustningarna. Jag sade »kritiserade». Jag skulle snarare vilja säga att han satiriserade över Achesons uppfattning.

Går man igenom de stora politiska avgörandena i generalförsamlingen, visar det sig naturligtvis, att Sverige i det övervägande antalet fall ställt sig på samma sida som västmakterna. Så var fallet beträffande den resolution om metoder för upprätthållande och stärkande av internationell fred och säkerhet, som innebär ett visst fullföljande av Ache-

sonplanen. I debatten om denna resolution uttalade den svenske delegat, som följde frågan, att partiella och regionala alliansfördrag inom Förenta Nationerna vore fullt legitima och att den svenska delegationen icke kunde förstå de ständigt upprepade attackerna från öststaternas sida mot Atlantpakten. På samma sida som västmakterna stod Sverige även beträffande den stora resolution som antogs den 11 januari i år över nedrustning och atomenergikontroll. Vid ett viktigt beslut i samma ärende sex dagar senare intog Sverige samma ståndpunkt. Bland andra liknande fall kan jag nämna beslutet den 7 december 1951, varigenom generalförsamlingen förklarade det nödvändigt, att Italien bleve medlem av förvaltarskapsrådet och för detta ändamål finge inträde i Förenta Nationerna. Genom samma beslut uppmånades säkerhetsrådet att skyndsamt behandla församlingens resolution i syfte att föreslå Italiens omedelbara upptagande som medlem av Förenta Nationerna.

Nu anförda exempel har jag tagit ur det tryck som utdelats till ledamöterna. Andra exempel finnas från ärenden som icke medtagits i detta utdrag. Jag vill påpeka det beslut, som generalförsamlingen fattade i anledning av den ryska anmälan mot Förenta staterna för dess Mutual security act. Denna amerikanska förordning ansåg Sovjetunionen såsom en inblandning i andra staters angelägenheter. Jag vill till slut peka på det beslut, genom vilket Förenta Nationerna ställde sig på samma sida som Jugoslavien i dess anklagelser mot östblocket för fiendlig verksamhet mot Jugoslavien. I denna debatt deltog den svenske utrikesministern på Jugoslaviens sida. Under den tid jag har varit i tillfälle att deltaga i det politiska livet har jag knappast åhört en överläggning, där den ena sidan hemburit en så fullständig seger som jugoslaverna gjorde i detta fall.

Vid ett par tillfällen har emellertid Sverige i frågor av stor politisk betydelse ställt sig på annan linje än västmakterna. Jag avser naturligtvis frågan om vilken regering som skall representera Kina och den tyska frågan. Den ki-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet. nesiska frågan skall jag inte gå in på; den ligger på det folkrättsliga planet. Den tyska frågan ser jag på följande sätt.

Från de västliga demokratiernas sida framställde man förslag, att Förenta Nationerna skulle tillsätta en kommission med uppgift att undersöka möjligheterna för anordnande av fria val i Tyskland. Undersökningarna skulle äga rum på ort och ställe och ske samtidigt i både Öst- och Västtyskland. Anledningen till att undersökningarna skulle ske samtidigt var delvis, att det vore ett slöseri med tid och pengar att tillsätta en kommission, som icke vore tillförsäkrad samtliga parter samarbete. Den svenska delegationens ledning ansåg, att en kommission med den föreslagna uppgiften icke skulle göra någon nytta, då resultatet av dess arbete måste bli ett konstaterande av att det icke existerade förutsättningar för fria val i Tyskland, vilket man visste förut. Mycket snart visade det sig dessutom, att kommissionen över huvud taget icke skulle komma in i Östtyskland.

Mot denna uppfattning inom delegationens ledning gjordes icke någon erinran från delegationens sida. Sedermera framlades ett resolutionsförslag, i vilket tillsättandet av den av västmakterna föreslagna kommissionen icke var upptagen, men som innehöll, att generalförsamlingen skulle hemställa till de fyra ockupationsmakterna att genom ömsesidiga överenskommelser och i samråd med den tyska nationen skapa de erforderliga förutsättningarna för genomförandet av fria val i hela Tyskland. Vidare sades i förslaget att Förenta Nationerna skulle förklara sig berett att, sedan det förvissat sig om att de erforderliga förutsättningarna föreligga, erbjuda sin hjälp i syfte att garantera valens frihet och att för detta ändamål tillsätta en neutral internationell kommission. I resolutionsförslaget angavs, att det av gjorda uttalanden var klart, att kommissionen icke skulle komma in i Östtyskland.

Resolutionsförslaget, som på en punkt sedermera kompletterades, accepterades

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

emellertid icke av västmakterna. I stället antogs ett resolutionsförslag om tillsättande av en kommission omedelbart för att undersöka förhållandena i Öst- och Västtyskland.

Huruvida beslutet att tillsätta en kommission kommer att visa sig befördra anställandet av fria val i Tyskland, är ett spörsmål som blott framtiden kan besvara. Samma dag som det politiska utskottet föreslog tillsättandet av kommissionen för de tyska valen föreslog det även tillsättandet av en avrustningskommission. I en ledande artikel dagen efter, den 20 december, tar *The Times* ställning till båda de föreslagna kommissionerna. Den stora engelska tidningen säger, att på grund av den ryska oppositionen det icke är lätt att uppskatta värdet av vad som beslutats. Och så fortsätter *The Times* ordagrant: »Man kan säga att då det är önskvärt med både avrustning och fria val i Tyskland, varje steg mot dessa mål är önskvärt. Åtminstone ha västmakterna visat att de äro villiga. Å andra sidan kan det sägas att då intetdera målet kan nås utan samtycke av Sovjet, det endast kan göra saken värre att välja en metod, som Sovjet ogillar. Särskilt kan kommissionen för tyska val göras till föremål för denna kritik, ty det tyska problemet, som i varje fall är mycket större än frågan om tyska val, kan lösas endast genom överenskommelse mellan de fyra ockupationsmakterna. Om Sovjetunionen eller västmakterna allvarligt tänkte, att det kunde lösas, så skulle de icke lämna det till Förenta Nationerna.» Kommissionen är numera tillsatt, ehuru den har en ledamot mindre än som avsetts, detta på grund av att Polen avböjt att sända en representant. Den har emellertid fortfarande icke fått komma in i Östtyskland och har därför icke kunnat börja sina undersökningar, då dessa skola ske samtidigt i Öst- och Västtyskland.

Det framgår av vad jag nu yttrat, att den svenska delegationens ståndpunktstagande hade samma grundval som det förslag som framställdes av västmakterna, nämligen önskan att fria val skulle komma till stånd i Tyskland. Ur *den*

synpunkten kan ståndpunktstagandet i varje fall icke kritiseras. Det rubbar icke den bild av Sveriges allmänna hållning, vilken framgår ur de fakta jag redan meddelat. Det har i diskussionen sagts, att västmaktsförslaget var ett propagandaförslag, avsett att ställa östblocket mot väggen. Detta förnekades direkt i debatten av det engelska ombudet Sir Gladwyn Jebb. Men oavsett detta skulle efter antagandet av det svenska förslaget samma konstaterande ha skett, ty där står det uttryckligen, att den föreslagna kommissionen över huvud taget icke skulle få komma in i Östtyskland.

Statsministern har i sitt anförande även varit inne på ett bedömande av värdet av Förenta Nationernas nuvarande verksamhet. Jag kan ansluta mig till hans yttrande. Även om Förenta Nationerna på det rent politiska området icke har möjlighet att nå större resultat, är det av betydande värde att ha ett forum, där åsikter kunna möta varandra. Det är också möjligt, att Förenta Nationerna en gång kan komma att spela en ännu större roll än nu. Samtidens stora politiska frågor avgöras emellertid för närvarande icke under Förenta Nationernas egid. Det sker på annat håll — till exempel genom Schumanplanen, genom Atlantpakten och dess utförande i verkligheten och genom europaarmén. Huruvida den nuvarande utvecklingen skall leda till en avspänning eller till ett krig, där om veta vi ingenting. Om den nuvarande spänningen ha vi fått en påminnelse redan genom det militära spioneri, för vilket vårt fredliga land utsatts från rysk sida, detta trots att det borde stå klart för var och en, att den svenska krigsmakten aldrig kommer att användas annat än för försvar. Om detta militära spioneri fortsätter, kan det tvinga oss till en översyn av vårt militärpolitiska läge. I varje fall är det en uppmaning för oss att fortfarande upprätthålla och stärka det försvar för vårt oberoende som vi byggt upp.

Herr WAHLUND: Herr talman! När jag i går liksom övriga ärade ledamöter av kamrarna fick i min hand det sär-

tryck som ligger till grundval för debatten i dag och som ju behandlar vissa vid Förenta Nationernas generalförsamlings sjätte ordinarie möte dryftade ärenden, kunde jag konstatera att där tas upp frågor som ha behandlats inom generalförsamlingens första utskott, dess politiska utskott, och frågor som ha behandlats inom dess andra utskott, det ekonomiska. Däremot står där praktiskt taget ingenting om de frågor som ha behandlats i övrigt, och härvidlag fäster jag mig alldeles särskilt vid de sociala frågorna. Skulle det ha varit så, att vad som har medtagits innebär en värdering av frågorna, då skulle jag från denna plats ha velat inlägga en gensaga. Men jag tror inte det är så, jag tror det bestämt inte. Man har i utrikesdepartementet haft mycket kort tid på sig efter generalförsamlingens avslutning för att utarbeta redogörelsen, och jag är övertygad om att vad som här föreligger helt enkelt är vad man inom utrikesdepartementet har hunnit med.

Men detta har gett mig anledning att tala om de sociala frågorna. Man kan ha vilken uppfattning man vill om dessa sociala frågors vikt, men de representera en sektor där Förenta Nationerna faktiskt har kommit till verkligt praktiska resultat. Jag hade, herr talman, tänkt enbart tala om de sociala spörsmålerna, men när jag nu har hört herrar Ewerlöfs och Holmbäcks anföranden, tycker jag mig ändå ha anledning till några allmänna kommentarer. Jag anser det nämligen vara värt att notera att såväl högerns som folkpartiets huvudrepresentanter i denna debatt i sitt ståndpunktstagande visat en återhållsamhet som jag uppskattar, en påtaglig återhållsamhet som bjärt kontrasterar mot den aggressivitet vissa höger- och folkpartitidningar uppvisat, då det gällt att komma regeringens utrikespolitik till livs.

Om det skulle slumpa sig så, att en utländsk betraktare enbart hämtade sina kunskaper om Sverige från svensk tidningspress, finge han lätt det intrycket att svenska folket stode splittrat om de utrikespolitiska frågorna, men riksdags-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet. protokollen ge ett annat besked. Med få undantag äro representanterna för de fyra partierna eniga om huvudlinjerna för utrikespolitiken. Vi ha i dag kunnat konstatera denna enighet i stort genom att jämföra hans excellens herr statsministerns, herr förste vice talmannens, herrar Ewerlöfs och Holmbäcks anföranden.

Jag menar att det inte alls är ur vägen att här i några korta satser summera vad som förenar oss. Vi äro överens om att genom ett starkt försvar slå vakt om vårt lands integritet, vår frihet och vårt oberoende. Vi räkna med möjligheten — jag säger möjligheten, herr talman — av att vårt land skall kunna hålla sig utanför ett framtida europeiskt storkrig eller att, om ett krig bryter ut, Sveriges inblandning åtminstone skall kunna fördröjas. Med hänsyn härtill vilja vi inte engagera vårt land inom den ena eller den andra stormaktskonstellationen. Det är ju allt detta, vilket vi så väl känna till, som vi kalla en alliansfri politik. Vi skulle lika gärna kunna kalla det för en handlingsfrihetens politik. Vi vilja i varje situation handla just så som vi anse bäst gagna vårt land. Vi äro fredsegoister, har herr Ture Nerman sagt i denna kammare. Ja, vi äro kanske fredsegoister. Jag vill gärna erkänna att vi inte ha någon altruistisk, någon heroisk målsättning. Ett litet folk i vår utsatta position har inte råd att vara heroiskt. En alltför hjältemodig utrikespolitik kunde komma att drivas på bekostnad av den unga generationens liv eller frihet.

När vi nu inför vår gemensamma målsättning bedöma Sveriges uppträdande under den avslutade generalförsamlingen, är det ingalunda förvånande att några vägande anmärkningar inte framkommit, om man ser saken i stort. Herr Ewerlöf deklarerade t. o. m. att vad som har skett — jag citerar — »inte inbjuder till några allvarligare meningsskillnader», och herr Holmbäck presenterade material här nyss, som klart visade att den kritik, vilken säger att vi borde vara mera västorienterade än vi äro, inte har sakligt underlag.

Å andra sidan är det klart att i ett ut-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

rikespolitiskt läge så svåröverskådligt, så labilt som det nuvarande kunna olika meningar göra sig gällande i särskilda frågor. Här ha både herr Ewerlöf och herr Holmbäck redovisat vissa anmärkningar, och svaret kommer, förmodar jag, från herr statsministern så småningom. Jag skall bara nöja mig med några personliga kommentarer.

När jag för min del i efterhand tänker igenom vad som hänt under höstens och förårets generalförsamling, kan jag inte komma till annat än att Sveriges politik från dess allmänna utgångspunkter knappast skulle kunnat utformas på annat sätt än som faktiskt skedde. När herrar Ewerlöf och Holmbäck komma med sina anmärkningar vill jag ändå säga att en sak är att under generalförsamlingen med dess ständigt växlande förhandlingsläge fatta ett snabbt beslut, en annan sak är att i efterhand säga att vi nog ändå borde ha handlat på annat sätt än vi faktiskt gjorde.

Jag skulle vilja framställa en fråga, och jag betonar och understryker att den inte framställts för att söka sak med högerens och folkpartiets representanter utan endast i all vänlighet. Vad kan det bero på att högerens och folkpartiets representanter inte vid den svenska delegationens dagliga sammanträden där nere i Paris i direkt anslutning till frågorna framföra de synpunkter som vi fått höra här i dag? Jag ställer frågan, jag upprepar det, inte som en kritisk fråga utan för att få under diskussion vilken ställning delegaterna egentligen inta. Deras ställning utåt är ju klar: inom generalförsamlingen representera de landet. Jag syftar nu på delegaternas ställning inom delegationen. Herr Ewerlöf sade nyss något som kanske ger en del av hans inställning. Han sade att om han varit där nere, skulle han nog ha handlat så och så. Jag skulle vilja ställa den frågan: Äro delegaterna representanter för respektive partier eller uppträda de mer eller mindre som — vad skola vi säga — privatpersoner?

När man här hemma observerar vad som sker inom Förenta Nationerna knyts ju intresset i första hand till det drama-

tiska skådespel där de huvudagerande å ena sidan äro Vysjinski, Malik etc. och å den andra sidan Acheson, Eden m. fl. Där är huvudämnet att försöka åstadkomma fred av en i block kliven värld. Men mera i skymundan föras andra diskussioner, inte alls så sensationella eller ägnade att fylla tidningsspalterna. Debatten gäller där något som jag skulle vilja kalla krigets profylax. Man diskuterar möjligheterna att utjämna de skriande ekonomiska, sociala och kulturella skillnaderna i vår värld och på så sätt minska farorna för framtida konflikter. Herr statsministern berörde dessa ting i sin inledande redogörelse.

Även i dessa frågor, som jag kanske helt allmänt skall kalla de sociala, märker man minsann skiljelinjerna mellan öst och väst, mellan demokrati och kommunism. Men man stöter också på en annan här hemma tämligen förbisedd men icke desto mindre viktig gruppering av jordens folk, nämligen i utvecklade och underutvecklade länder. Statsministern skilde på besuttna och medellösa folk. Man skulle lika gärna kunna göra distinktionen så, att man skilde mellan folk som få äta sig mätta och folk som svälta. För mer än halva jordens befolkning är svälten en sådan realitet att befolkningstillväxten hålles tillbaka genom döden på grund av undernäring. Den som till äventyrs tror att vad jag här säger är överdrift, rekommenderas att studera den befolkningsstatistik som här och var förekommer från de verkligt underutvecklade länderna. Man kan i denna statistik observera en kuslig parallellism mellan skördeutfall och dödssiffror. Är det bra skörd, minskar dödligheten och ökar folkmängden, och då blir det flera munnar att mätta. Nästa gång skörden blir medelgod eller dålig, räcker maten inte till och då ökar dödligheten. Befolkningen kommer på så sätt alltid att ha en så låg levnadsstandard, att döden sätter spärr för ytterligare folktillväxt. Sådana förhållanden råda utpräglat i Kina och Mongoliet samt i delar av Främre Asien (dit höra Afganistan, Irak, Iran, Arabiska halvön) och vidare huvuddelen av

Afrika. Liknande förhållanden, kanske inte så utpräglade, råda i Indien och Pakistan, Burma, Siam, Indonesien, Turkiet, Syrien, Mellanamerika och större delen av Sydamerika.

Det är ett gigantiskt befolkningsproblem som vi möta inom dessa länder, där folkmassorna trängas på ett alltför knappt näringsutrymme, inom dessa länder som äro rika på folk men fattiga på mat. Risken är, och herr statsministern snuddade vid denna fråga, att de underutvecklade länderna lösa sin befolkningsfråga med de befolkningspolitiska medel som exempelvis Mussolini använde: kulsprutor, kanoner och tanks — för att, som det så vackert heter, skaffa sig livsrum. Folken i Asien och även i Afrika börja vakna, det märks oförtydligt vid förhandlingarna inom Förenta Nationerna. De kämpa för folkens självbestämmanderätt men framför allt för en förbättrad levnadsstandard. Det är inte bara möjligt, utan, det säger jag, tyvärr också troligt att utvecklingen mycket snart kommer att ställa oss inför nya och mycket svårlösta världspolitiska problem.

Herr talman! Jag tror dock i alla fall inte att det för oss svenskar är faran för framtida våldsuppgörelser som dominerar i motivbilden, då vi vilja medverka till att hjälpa de underutvecklade länderna. Nej, vad som blir avgörande för oss är andra skäl; det sammanhängande med sociala värderingar. Jag menar att Sverige har en uppgift i de frågor som jag har berört. Svenskarna ha, som få folk i världen, en klart humanitär inställning. Det är få länder, där människovärdet hålles så högt som i vårt land. När vi syssla med de underutvecklade folkens problem, fästa vi oss inte vid dessa folks hudfärg. Det är medmänskligt det gäller, människor som svälta. Vidare har Sverige inga kolonialintressen med den belastning som detta medför i hithörande frågor, och en svensk kan nalkas de problem det här gäller utan moraliska och religiösa fördomar.

Vi konstatera, att de länder där man svälter övervägande äro jordbruksländer, länder med ett primitivt, överbefol-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.
kat jordbruk, länder med en undersysselsatt jordbruksbefolkning. Överskotts- befolkningen inom detta jordbruk måste lösgöras. Överskottsbefolkningen måste flyttas över till andra sysselsättningar än jordbruk eller till underutnyttjade områden av världen. Men möjligheterna härvidlag äro tyvärr begränsade. Därför står det klart, att befolkningstillväxten inom de underutvecklade länderna måste hållas tillbaka och det på annat sätt än genom hög dödlighet. Den möjlighet som då återstår är födelsebegränsning. Viljemässig födelsekontroll är det humanitära medel som man måste rekommendera.

Jag är glad över att jag har fått detta tillfälle att i riksdagen tala om de underutvecklade folkens problem. Jag är angelägen om att framhålla, att vad jag anfört ej får tagas som ett skäl för att komma ifrån den hjälpverksamhet av teknisk eller ekonomisk art som genom FN kommer de underutvecklade länderna till del eller den direkthjälp i form av mat, kläder, medicin och annat som nu går till de underutvecklade länderna. Vad vårt lilla land kan göra inom denna hjälpverksamhet måste givetvis bli obetydligt i det stora sammanhanget. Men vi böra visa vår goda vilja.

Jag är glad över att Sveriges bidrag i fråga om den tekniska hjälpen till de underutvecklade länderna skall avsevärt utvidgas. Vi ha också anledning att förmoda att Sveriges bidrag till den internationella barnfonden kommer att utökas. Jag noterar detta med tillfredsställelse.

Herr talman! När jag sålunda velat fästa uppmärksamheten på de underutvecklade ländernas situation, vill jag till det sagda lägga att vi här möta problem vilka man icke, såsom tempeltjänaren i liknelsen om den barmhärtige samariten, kan gå förbi eller bagatellisera, detta av humanitära skäl, men också av politiska skäl. De länder som det här gäller representera en viktig faktor i världspolitiken redan nu och säkerligen än mer inom en snar framtid. Dessa konstateranden, herr talman, ha varit mitt viktigaste ärende i denna debatt.

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

Herr **HOLMBÄCK** (kort genmäle): Herr talman! Jag måste säga att jag var något förvånad över herr Wahlunds anförande. Jag tror knappast att han riktigt hörde på vad jag sade. Jag lade inte upp mitt anförande såsom en rad anmärkningar. Jag hade ett helt annat syfte. Jag ville visa, på grundval av det material som jag framlade, att vi ha haft en västlig orientering i Förenta Nationernas generalförsamling. Det är detta jag ansåg vara viktigt att stryka under.

Herr **WAHLUND** (kort genmäle): Då vill jag, herr talman, bara med glädje konstatera att jag får så mycket starkare belägg för min huvudtes, nämligen att det råder enighet i hithörande frågor.

Herr **WISTRAND**: Herr talman! Hans excellens herr statsministern lade upp denna debatt så, att man i dag skulle diskutera frågor som hade behandlats i Förenta Nationerna, och att man sedermera skulle få tillfälle att diskutera de resolutioner som hade antagits inom Europarådet och översänts för vederbörande parlaments yttrande.

Jag tror att det är en något för snäv uppdelning. Jag skulle t. o. m. vilja säga att den är rent verklighetsfrämmande, om man vill uppnå en debatt angående den svenska utrikespolitiken. Den svenska utrikespolitiken är till sitt verkningsfält på intet vis inskränkt utslutande till vissa avgöranden i Förenta Nationerna eller i Europarådet. Den spänner över ett långt vidare fält och har i kanske ännu större utsträckning att manövrera med avgöranden, med utvecklingstendenser o. s. v., som inte kunna direkt återfinnas i protokollen från någon av dessa båda institutioner.

Jag tror därför, att det inte vare lyckligt om denna debatt i huvudsak skulle utveckla sig endast till en fråga om decharge eller inte decharge för den ställning som den svenska delegationen intagit i Förenta Nationerna. Förvisso

har därvid förekommit saker som kunna vara mycket diskutabla, och de ha redan berörts av några talare, men jag tror att det är viktigare att man något ser framåt, mer framåt än man har velat göra i denna debatt om den utrikespolitik som Sverige skall föra. Den bör gälla handlingslinjen i dagens situation och för den överskådliga framtiden. Utrikespolitiken är i själva verket odelbar.

När jag sagt detta, vill jag genast konstatera, att jag själv inte kan komma med något positivt förslag, hur vår politik inom den närmaste tiden bör föras. Jag kan göra det så mycket mindre, som jag vill utveckla skälen varför jag anser att en svensk utrikespolitik under den närmaste framtiden måste vara ganska rörlig och taga hänsyn till en mängd omständigheter vilkas verkliga betydelse vi ännu inte kunna se fullt klart. Hittills ha principerna för den svenska utrikespolitiken i hög grad vunnit anslutning från en avsevärd del av Sveriges folk, från den absolut övervägande majoriteten, och jag har ingen annan uppfattning än att denna politik i stort sett har varit riktig, ja, jag vill gå ännu längre och säga att den enligt min uppfattning ännu i dagens situation är huvudsakligen riktig. Men jag har en känsla av faran att man fastläser en utvecklingslinje, som har varit befogad och motsvarar tidslägets krav i en situation, att gälla för alla uppkommande fall, så att den under alla omständigheter skulle anses som den riktiga. Den kan bli rent steril, om den fastslås som ett fullkomligt orörligt statistiskt element i en eljest starkt dynamisk tid.

Värdet av vår nuvarande alliansfria politik synes mig klart i vårt nuvarande läge. Vi binda oss inte, utan kunna segla med lösa skot i en tid av allmän atmosfärisk oro. Det är allt fortfarande min uppfattning, att det är av betydelse att vi inte binda skoten vare sig åt den ena eller andra sidan. Men vi ha att göra med alldeles för många föränderliga faktorer för att vi skulle kunna vara säkra på att under alla omständigheter kunna följa en kurs som vi själva utstakat. Det är långt ifrån säkert att om-

ständigheterna komma att medge detta, och därför kräver vår utrikespolitik för närvarande en alldeles särskilt hög grad av vakenhet, som kan säkert både inregistrera och kritiskt bedöma atmosfärförändringarna, när de inträffa, och bedöma om en kursförändring kan äga rum, om den bör äga rum eller om den givna kursen kan fortsättas. Är man inte vaksam, hamnar man mycket lätt i ett läge där varje självständig manövrering omöjliggöres.

Ingen kan undgå att iakttaga, att det för närvarande förberedes mycket stora förändringar i den allmänna världsbilden. Dessa ha redan i viss mån inträtt. Kvar stå de nu redan gamla motsättningarna mellan öst och väst. Där har kanske läget förblivit jämförelsevis oförändrat, om man inte, som herr Ewerlöf framhöll, kan säga att det är skärpt. Å ena sidan gungar åter igen Västeuropas ekonomi. Den liberalisering i fråga om handeln, som man med så mycken möda har uppbyggt, har åter till sin väsentliga del raserats. Det är en sak som har oöverskådliga konsekvenser, ty därmed hotas ånyo grundvalarna för Västeuropas relativa välstånd. Å andra sidan försiggår ett mycket intensivt konsolideringsarbete, som ännu är i sin början.

Det är klart att det välstånd som vi samtliga äro så angelägna om att bevara i Europa, som ligger oss närmast — även i Europa finnas underutvecklade länder i förhållande till oss vad välståndet beträffar — knappast kan i nuvarande situation bevaras utan en effektiv hjälp från USA. Vi ha redan sett huru det hela börjat vackla, så fort Marshallhjälpen har placerats på annat sätt än tidigare, och det är tydligt att Europa i dagens situation inte kan till fullo reda sig självt.

Vi måste söka hjälpen där den finns att få — jag talar nu närmast som europe och inte såsom svensk — och den hjälpen kan inte komma mer än från ett håll. Europas problem blir därför enligt min mening i framtiden att söka förena sin levnadsstandard, som i Österns ögon måste te sig mycket avunds-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.
värd, med militära ansträngningar, som skänka tillräcklig trygghet mot aggressiva grannar.

Intet land — inte heller vårt eget — är i stånd att ensamt bemästra de problem som då uppstålla sig. Dessa problem kunna lösas endast genom ett intensivt och fördjupat samarbete. Det är så rätt, som herr Wahlund yttrade, att vi inte ha råd att vara heroiska. Men vi ha lika litet råd att lita uteslutande på våra egna resurser. Sverige har tagit en intresserad del i detta samarbete, inte minst inom Marshallorganisationen, där statsrådet Hammarskjöld har utfört ett arbete, som är värt synnerligen stor erkänsla. Mer än en gång har man där kunnat spåra goda uppslag från Sveriges sida.

Ett annat organ, där vi arbeta gemensamt med andra länder, är Europarådet. Vi få ju, har det lovats, behandla frågan om Europarådet en annan gång, och jag skall därför inte uppehålla mig alltför mycket vid dess egentliga verksamhet. Rådets arbete har ju, om man ser saken formellt, inte blivit riktigt vad man hade tänkt sig, men så mycket mer har uträttats genom det arbete, som tillkommit på rådets initiativ och utförts i annan ordning. Jag syftar härvid närmast på de båda frågor som äro av så stor betydelse även för oss, nämligen europaarmén och Schumanplanen. Jag måste ta upp dem i detta sammanhang, eftersom de icke stå i omedelbart samband med de resolutioner inom Europarådet, vartill vi ha att senare taga ställning.

Det föreligger stor anledning för svensk politik att följa dessa frågor och deras utveckling, men också, tror jag, att för tillfället inskränka sig till att endast följa dem. Ingen har heller satt i fråga en förhastad anslutning från Sveriges sida till någondera av de institutioner varpå jag syftat. Men vad man måste göra klart för sig i detta land är att i den mån samarbetet på det ekonomiska och sociala området genom Schumanplanen och på det militära området genom europaarmén kommer att föras ut i livet — och i båda fallen komma frågorna enligt min uppfattning att finna sin lösning; Schumanplanen är väl re-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

dan i hamn — så medför detta så djupgående förändringar i Europas ekonomiska och politiska struktur att lägets förändringar på intet sätt kunna lämnas obeaktade. Dessa frågor inverka även på våra förhållanden, även om vi skulle ställa oss utanför deras lösande.

Jag vill för dagen uppehålla mig alldeles särskilt vid Schumanplanen. Det är en både politiskt och ekonomiskt synnerligen betydelsefull nybildning, som därigenom etableras och som ställer mycket stora delar av Sveriges näringsliv, i synnerhet dess järnindustri, inför nya problem, som påkalla vår oavslåtliga uppmärksamhet. Enligt Schumanplanen skulle ju ske en viss fördelning av järnindustriens råvaror. Vi äro säljare av järnmalm, men vi äro köpare av kol och av skrot, och man har all anledning att tänka sig att dessa varor komma så långt som möjligt att sparsamt ransoneras till de länder som stå utanför Schumanplanen. I vilken mån vi ha möjligheter att hävda vår ställning genom vårt malm-innehav, vet man ännu inte. Den engelska regeringen har redan meddelat, att den beslutat tillsätta en delegation hos den överstatliga myndighet som skall dirigera Schumanplanens förverkligande. England har ju hittills inte velat direkt ingå som partner i Schumansammanslutningen, lika litet som vi, men det har känt det mycket starka behovet av att äga en nära, förtrolig och uppriktig kontakt med de ledande inom denna institution redan från början. På det sättet väntar sig Englands järnindustri att redan från början medverka till planens genomförande och draga nytta av dess reglerande verksamhet.

Jag tror att det är en mycket viktig angelägenhet, Ers Excellens, att den svenska regeringen i tid söker samarbete med det svenska näringslivet, främst dess järnindustri, för att dryfta de problem, som uppstått genom Schumanplanens tillkomst, och även att man utan alltför stort dröjsmål söker de kontakter, som äro nödvändiga för att diskutera ett svenskt samarbete i en eller annan form med Schumaninstitutionen, i syfte att göra det oundgängliga samar-

betet mellan Sverige och den kontinentala järnindustrien så friktionsfritt som möjligt. Vi måste komma ihåg att vår järnindustri, hur stor den än är från vår synpunkt och som i kvalitetsavseende också är internationellt betydelsefull, dock i fråga om kvantiteten ingalunda är av kolossala dimensioner — den överträffas i det avseendet till och med av järnindustrien i det lilla landet Luxemburg. En svensk isolering, som låtsas som om ingenting inträffat, får här under inga omständigheter bibehållas. Det rör sig om alldeles för viktiga frågor, som inverka på svensk ekonomi i dess vitala punkter.

Ett annat problem är europaarmén. Det är enligt min mening alldeles klart att vi först måste avvakta utvecklingen och se under vilka former den kommer att föras ut i livet. Att den kommer att bli en verklighet är min övertygelse: det finns alltför stora intressen, som kräva att den förverkligas, för att den skulle gå om intet. Men härmed ha också förändringar inträffat i Europas status, som kunna — jag säger, Ers Excellens, inte »måste», utan jag säger »kunna» — starkt påverka vårt läge att förhållandena nödvändiggöra en viss kursförändring i vår politik. Det är en sak som framtiden får avgöra. Man kan inte bedöma saken nu. Men man kan väl ha sin uppmärksamhet riktad på den.

Jag såg i går i tidningen ett tecken, som på mig verkade en smula oroande. Det meddelades att atlantpaksorganisationen hade tillsatt ett särskilt sekretariat och att organisationen skulle ägna sig icke endast, såsom från början var avsett, åt försvarsuppgifter, utan även åt ömsesidigt ekonomiskt, politiskt och socialt samarbete mellan medlemsstaterna. Jag är inte närmare underrättad om vad som ligger bakom detta — vi kunna kanske få en auktoritativ upplysning därom under debatten — men det föreföll mig verkligen oroande att många av de uppgifter, i vilkas behandling vi hittills haft tillfälle delta genom samarbetet i Marshallorganisationen, i Europarådet o. s. v., skulle tas upp av den på rent militärt samarbete grunda-

de atlantpaksorganisationen i konkurrens med dessa organ. Detta är också en fråga, vars utveckling man har all anledning att med noggrannhet följa på svenskt håll.

Sverige väckte genom statsrådet Hammar skjöld för ungefär ett år sedan ett förslag i Marshallorganisationen om ett samarbete med Europarådet, som syftade till en fusion mellan dessa båda organisationer, och det tillsattes då en samarbetskommitté. Sedermera har, såvitt jag kunnat iakttaga, frågan inte gått synnerligen mycket framåt. Det ser ut som om den skulle stå ungefär på samma punkt som efter det förslaget framställdes. Sveriges förslag får inte bli ett rop i öknen, som dör bort ögonblicket efter det att man har givit det ifrån sig. Inte minst mot bakgrunden av de farhågor, som jag nyss uttalade, finner jag det angeläget att den svenska regeringen verkligen gör ansträngningar för att om möjligt påskynda denna sammanslagning.

Utvecklingen går mot ett allt närmare europeiskt samarbete, som i olika former avser att ge vår världsdel möjlighet att åter resa sig. Det är ett livsvillkor också för oss att vi delta i detta samarbete med ett livligt och intensivt — icke enbart kyligt och förstrött — intresse. I sitt stora och i världspressen mycket uppmärksammade tal på den sista assemblédagen i Europarådet yttrade sig Spaak, då han gjorde ett svep över de olika nationernas inställning till Europarådet, bland annat om skandinaverna. Han betecknade dem som »désabusés et désintéressés», d. v. s. desillusionerade och liknöjda. Jag tror inte att vi ha råd att vara desillusionerade och liknöjda, ty de lösningar som tvingas fram utan vår medverkan kunna mycket lätt få karaktären av lösningar *emot* oss. I varje fall få de, om vi ställa oss utanför, karaktären av lösningar, där våra intressen inte bevakas. Här är det nordiska samarbetet mycket välkommet, men man får inte, när man talar om nordiskt samarbete, glömma att det dock rör sig endast om en del, en liten, svag och obetydlig del av Europa och

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

av världen. Det skandinaviska samarbetet är för oss naturligt och värdefullt i sig självt, men vi få icke ett ögonblick hänge oss åt den illusionen, att man skulle klara några stora europeiska problem *enbart* genom ett skandinaviskt samarbete.

Det är rätt egendomligt att man just nu österifrån fått framstötter om att man såge detta samarbete med helt förändrade ögon och att det numera ansåges önskvärdt. Ställningstagandet är nu ett annat, men de bevekelsegrunder, som framkallat det, äro säkert desamma. När en skandinavisk stark samverkan skulle vara ett moment att stärka de skandinaviska staterna, då motsatte man sig det ivrigt på det hållet. Nu skulle återigen en isolerad skandinavisk sammanlutning snarast bli ett försvagande element för Skandinavien. Då kommer också genast gillandet från öster.

Det är tyvärr, såsom jag tidigare sagt, fåfängt att dra upp en linje. Det kan ingen av oss. Riksdagen kan det inte, och jag tror knappast heller regeringen. I varje fall har den inte gjort det. Vad som kan begäras är att man noggrant iakttar tidens tecken, realistiskt bedömer de skiftande situationerna och att man också visar beredskap att positivt medverka till uppbyggandet av den nya värld, som växer fram och som helt enkelt måste växa fram, om vi skola ha en framtid. I det avseendet måste vi ge upp en smula av vår naturliga isoleringsbenägenhet. Är det inte nästan kusligt, att år 1811, efter det att Sverige hade förlorat en tredjedel av sitt territorium och väl ungefär något motsvarande av sin folkmängd, så var denna känsla av att Sverige kunde leva isolerat så stark, att Esaias Tegnér i sin »Svea» kunde ropa ut emot det svenska folket: »Tror du dig ensam trygg?» Det ger en bild av hur djupt rotad isoleringskänslan är hos det svenska folket, att endast två år sedan det stått vid avgrundens brant och landet var stympat, då fienden hade varit över Bottenhavet och stått vid Grisslehamn, hade man en känsla av att vad som försiggick utanför oss hade för oss föga eller ingen betydelse.

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

Alldeles oavsett vilken uppfattning vi ha om en militär politik är det en verklig uppgift hos Sveriges regering och riksdag att förmå vårt folk att klart inse att även vårt läge innefattar problem och att vi inte bara i vår känsla för underutvecklade folk skola hoppa över hela denna mängd av utvecklade folk, vilkas öde berör oss mycket nära och av vilkas öde vårt eget beror. Därmed ingenting ont sagt om intresset för de underutvecklade, men ofta blir det så att känslan för dem, som äro underutvecklade, ligga långt bort o. s. v., får någonting av exotismens tjusning över sig, som tar bort intresset för det som borde ligga oss långt närmare.

Man kan väl ha olika uppfattningar om vad läget vid en viss tidpunkt kräver, men ett är emellertid säkert; en steril och självgod isolering, som inte vill se och därför till slut inte kan se, skulle bli en stor olycka, om den finge helt dominera vår åsiktsbildning. Uppfattningen, att vad som förr lyckades skall man också lyckas med nu är ju vad man i andra sammanhang kallar för slentrianmässigt tänkande. Det ansågs som höjden av reaktion, när den gamle kejsar Frans i Österrike förmanade sina undersåtar: »Hållen Eder till det gamla! Varför skolen icke I må väl därav, när Edra fäder mädde väl därav?» Det är just så som man inte får tänka utrikespolitiskt i en värld, som så grundligt förändrat sin bild. Erfarenheten från den gamla tiden är ingen tillgång, om den renodlas till det enda rättesnöret för handlandet. Erfarenheten är en stor tillgång endast om den är förbunden med en öppen blick för förutsättningsarnas förändringar. Horatius skrev en gång: »Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.» Det kan översättas med att den, som är villig att göra sin insats, kan taga sin ledning av händelseförloppet, och den som är ovillig, ändock drages med av det.

Det är politikens och särskilt utrikespolitikens uppgift att handla så, att en viss handlingsfrihet bevaras inför händelsernas utveckling och att man icke motvillig och maktlös dras med i det

som man förlorat varje möjlighet att påverka.

Herr statsrådet **HAMMARSKJÖLD**: Herr talman! Tillåt mig att i omedelbar anslutning till herr Wistrands anförande besvara några av de konkreta frågor, som han ställde.

Herr Wistrand underströk angelägenheten av att man från svensk sida noggrant följer utvecklingen inom ramen för Schumanplanen. Jag vill härtill säga, att vi sedan en tid tillbaka underkasta Schumanplanen och vad som sammanhänger med den mycket ingående undersökningar, och det gäller inte bara planen ur saklig synpunkt, dess betydelse för den svenska ekonomien etc., utan det gäller också frågan om de lämpliga kontaktformerna. Schumanplanen befinner sig emellertid på ett rätt tidigt utvecklingsstadium. Det är ännu svårt att få den konkretiserad på sådant sätt, att bestämda slutsatser för vår del äro möjliga. Jag vill emellertid försäkra, att vi inte släppa greppet om frågan. Så fort det blir tillfälle till mera praktiska åtgärder, så komma också sådana att vidtagas.

Vidare berörde herr Wistrand det problem, som onekligen rullas upp genom utvecklingen mot ett ekonomiskt, socialt och kulturellt samarbete inom Atlantpaktens ram. Detta samarbete, vilket — såsom herr Wistrand framhöll — fått sitt senaste mera markanta uttryck genom vissa uttalanden i anslutning till Lissabonkonferensen, går tillbaka till en särskild artikel i Atlantpakten, som förutsätter att det militära samarbetet skall kombineras med eller rätare byggas in i ett samarbete med mycket vidare syftning. För att planlägga detta andra samarbete tillsattes redan vid Ottawamötet förra hösten en särskild femmannagrupp. Såvitt jag vet har inte denna ännu lagt några närmare utformade förslag på bordet. Även i detta fall är det svårt att säga vad som kan bli resultatet. Det är ingen tvekan om att här föreligger en möjlig risk för konkurrens mellan samarbetet inom At-

lantpaktens ram och samarbetet på europeisk basis i vidare kontakt med de transatlantiska länderna. Det är emellertid med tillfredsställelse som man kan konstatera att vi i Västeuropa ingalunda äro ensamma om uppfattningen, att det vore olyckligt om det samarbete, som kan komma att utveckla sig på basis av den av mig berörda artikeln i Atlantpakten, skulle på något sätt minska räckvidden av eller försvaga det icke-militära samarbete, som har europeisk basis och som syftar direkt till ett förstärkande av kontakten de europeiska länderna emellan. Från svensk sida har man vid olika tillfällen givit uttryck åt den ståndpunkten, att ett sådant samarbete är väsentligt. Vi ha därvid åberopat dels de ekonomiska och sociala problemens allmänna syftning, dels också det förhållandet, att man endast på europeisk basis i civilt sammanhang kan hoppas på den vidare medverkan i samarbetet, som man f. n. har exemplifierad i Parisorganisationen.

Den tredje av de frågor, som herr Wisstrand drog upp och som jag skall be att här helt kort få beröra, gällde det öde, som det svenska förslaget om en sammanslagning av Parisorganisationen och Europarådet haft. Förslaget är nu drygt ett år gammalt. Det har gått in i utredningskvarnen, och där har det haft, vill jag säga, ett rätt kärvt före i portgången. Skälet är att man har stora svårigheter att finna en form, i vilken de två organisationerna så att säga konstitutionellt kunna gå tillsammans, och detta på grund av att organisationerna onekligen ha rätt olika syften och kanske ännu mera på grund av att de delvis ha olika medlemsammansättning. I Parisorganisationen ingår ju exempelvis Schweiz, som inte är medlem av Europarådet. Man har därför sökt sig fram mera efter praktiska linjer. I syfte att påskynda utvecklingen har man från svensk sida helt nyligen, för inemot en månad sedan, lagt fram ett detaljerat förslag om hur man skulle kunna säkra en direkt samordning av arbetet inom de två organisationernas sekretariat, en samordning genom vilken organisationerna öm-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

sesidigt skulle kunna utnyttja den expertis, som finns på båda hållen. Detta senare svenska förslag är f. n. under överarbetning inom Parisorganisationen. Det är inte uteslutet att det skall kunna bli föremål för prövning av ministerkommittén i Europarådet, när denna sammanträder i slutet av mars.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Den skriftliga information och de muntliga kommentarer som vi ha fått angående förhandlingarna vid FN:s generalförsamling ha ju inte visat att spänningen i världen har minskats, utan man får snarare det intrycket att den alltjämt är i tilltagande. Vad man framför allt har anledning att uppmärksamma är enligt min mening att mycket starka krafter äro i rörelse för att söka förvandla Förenta Nationerna till någonting helt annat än det som var organisationens ursprungliga syfte.

Från början var det ju meningen att Förenta Nationerna skulle vara det forum där tvistefrågor mellan staterna löstes genom vänskapliga förhandlingar i stället för genom maktspråk, krigshot och krig. Syftet med denna organisation var att befästa och bevara den internationella freden och säkerheten för alla folk. De förhoppningar i denna riktning som folken i alla länder ställde till FN:s tillkomst hålla nu på att grusas. De starka motsättningar, som komma fram vid den nyligen avslutade generalförsamlingens möte, äro ett av uttrycken härför.

Jag vill i korthet erinra om att i Förenta Nationernas säkerhetsråd, som enligt stadgan skall bära huvudansvaret för fredens upprätthållande, vägras alltjämt Kina sin lagliga plats. Stadgan har satts ur funktion av de imperialistiska makter, med Förenta staterna i spetsen, som ta sikte på och förbereda ett tredje världskrig. Genom den så kallade Achesonplanen, som syftar till att flytta över säkerhetsrådets befogenheter på församlingen, förkastas den grundläggande idén om stormakternas enhäl-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

lighet i frågor som röra åtgärder mot krig eller krigsfara. Denna utveckling är mycket allvarlig, framför allt för småstaterna, alltså länder sådana som Sverige, vilkas trygghet i främsta rummet måste bygga på stadgans bestämelse om enhällighet mellan stormakterna.

Det enda värn som FN kan ge de små staterna ligger just i enhällighetsprincipen mellan stormakterna när det gäller avgöranden om militära åtgärder mot en stat som hotar eller bryter freden. Ja, det är naturligtvis inte endast småstaterna som förlora det värn de ha sett i FN, utan hela organisationens funktionsduglighet som ett instrument för fredens bevarande blir av noll och intet värde om inte den en gång fastställda stadgan obrottsligt hålles.

Det är därför som den senaste tidens utveckling endast kan inge allvarliga farhågor för vad som skall komma. När den svenska regeringen hösten 1950 gav sin anslutning till Achesonplanen, hävdade vi att den gjorde ett svårt missgrepp, som komme att få allvarliga konsekvenser. Vi kritiserade regeringen för detta steg och varnade för följderna av detsamma.

Dessa börja nu att visa sig. Den resolution angående förfarandet vid sanktionsåtgärder, som den svenska delegationen röstade för i Paris, tar sikte på att överflytta säkerhetsrådets befogenheter på församlingen och den mer eller mindre tillfälliga majoritet som härskar där.

Landshövding Vougt, som var den svenska delegationens talesman i denna fråga, uttryckte också allvarliga betänkligheter och förklarade att resolutionens anvisningar »inneburo vissa risker ur den allmänna fredens synpunkt». Jag noterar det som ett plus att dessa synpunkter anfördes.

Men ändå röstade vår delegation för resolutionen och gjorde sig därmed medansvarig för de krigsrisker som ett förverkligande av densamma innebär och som herr Vougt underströk i sitt tal. Ett sådant handlande ger icke intryck av konsekvens och fasthet, utan

om undfallenhet för de krafter som vilja omvandla FN från ett instrument för freden till ett verktyg för kriget.

Den brasklapp, i form av en röstförklaring, som lämnades, ändrar ingenting i sak, men uttrycker den oro som man har känt också inom vår delegation över utvecklingen inom Förenta Nationerna.

Sedan lång tid är det bekant att Förenta staterna kräver aktivare insatser i Koreakriget, vilket falskeligen föres i FN:s namn. Också från Sverige vill man ha militär hjälp. Hittills har regeringen avvisat sådana framställningar med hänvisning till gällande lagstiftning. Men nu har det meddelats att en utredning angående lagändring är i gång och att förslag därom snarast skall föreläggas riksdagen för avgörande. Det är riktigt att Sverige genom anslutningen till FN åtagit sig förpliktelser att också medverka i militära sanktioner, men detta var under förutsättning att *stadgan följdes*, det vill säga att *säkerhetsrådet* i dess giltiga sammansättning och under enhällighet mellan stormakterna fattade beslut om sådana åtgärder mot en fredsstörare. Förutsättningarna nu äro helt annorlunda. Den föreliggande planen innebär ju att säkerhetsrådets rättigheter upphävas och att ett annat organ under *en* stormakts ledning skall förfoga över Förenta Nationernas stridskrafter. Man försöker således här att legalisera sådana olagligheter som förekommo vid Koreakrigets utbrott. Vår delegation har, som jag sade, röstat för denna plan och därigenom i princip gått med på att svensk ungdom skall kunna kommenderas ut för att förblöda i Korea eller på något annat slagfält för intressen som äro oss helt främmande. Något sådant får helt enkelt icke ske. Vi kunna icke göra oss medskyldiga i de skändligheter som ske i Korea i Förenta Nationernas namn och som en annan dag kunna ske i något annat land.

I nuvarande läge är det emellertid inte endast raserandet av Förenta Nationernas grundläggande stadga som ger anledning till bekymmer. Den väldiga kapprustning, som försiggår, är ett an-

nat allvarligt tecken på att förberedelserna till ett tredje världskrig genomförs mycket målmedvetet. Utbyggandet av Atlantpakten, som nu har militära baser från Nordpolen till Turkiet, skärper det kalla kriget, försätter allt fler länder i beroendeställning till Förenta staterna och gör krigshotet alltmer överhängande.

Talet om att Atlantpakten endast är en försvarsorganisation kan väl inte längre vara gångbart efter de senaste händelserna. När Atlantpaktsrådet vid sitt sammanträde i Lissabon beslöt att ställa ett femtiotal divisioner i Europa på krigsfot och när Västtysklands nazistgeneraler skola få ställa upp 12—15 av dessa divisioner och därmed bilda kärnan i den så kallade europaarmén då bör man inte längre tala om Atlantpaktens defensiva karaktär och inte heller hyckla vilja till avrustning, såsom skedde under förhandlingarna vid FN:s generalförsamling.

Där antogs, med den svenska delegationens stöd, en så kallad nedrustningsresolution, framlagd av de makter som dagarna efteråt i Lissabon beslöt om Västtysklands återupprustning och de 50 krigsberedda divisionerna i Europa. Ett sådant handlande borde vara en tankeställare för envar. Det klargör på ett slående sätt hur man talar om nedrustning men forcerar kapprustningen.

Det är klart att sådana gärningar medföra ökad spänning och att faran för kriget blir större. Men lyckligtvis är det så, att det också finnes starka krafter som verka till förmån för fredens bevarande. Den utpressningspolitik, som föres emot de stater som äro mest bundna till Amerika, frammanar inom dessa stater ett växande motstånd. Ingen kan längre dölja att det inom Atlantblocket självt råder stora motsättningar. Dessa gälla ställningen till Västtysklands återupprustning, frågan om hur de väldiga kostnaderna för upprustningen skola fördelas, frågan om kommandoposterna i Atlantpaktstyrkorna, Förenta staternas allt tydligare anspråk på oinskränkt herravälde och liknande. Allt detta verkar hämmande på krigsförberedelserna och

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

måste betraktas som en tillgång för alla anhängare av en fredlig utveckling.

Därtill kommer den väldiga folkrörelse, omfattande över 600 miljoner människor i alla länder, som kräver samförståndspolitik i stället för maktpolitik, som kräver förhandlingar i första hand mellan de fem stormakterna i stället för krig. Denna folkrörelse verkar som en pistol i ryggen på dem som försöka föra världen ut i en ny katastrof.

Detta är, enligt vår mening, de ljusa sidorna i en annars tämligen mörk världsbild.

Vi anse inte kriget oundvikligt, även om motsättningarna äro stora. Ju längre tiden går, dess större bli utsikterna för att freden skall kunna bevaras. Vi ha inte den uppfattningen i frågan om krig eller fred som utrikesministern tillskriver oss i den socialdemokratiska skriften »Aktuell politik». Han hävdar där att vår »ideologiska utgångspunkt är att kommunismen som ekonomisk-politisk regim nödvändigtvis framkallar fiendskap i länder med privatkapitalistisk ordning, en radikal och oförsonlig fiendskap, som inte tillåter stadigvarande fred eller vänskap».

Jag vet inte var utrikesministern fått dessa upplysningar om kommunisternas tänkesätt i dessa frågor. Jag vet bara att han i varje fall inte fått dem från kommunistiskt håll. Det är snarare en variant av Trumandoktrinen som han lägger ut. Dess bärande grundtanke är just att det måste bli en sammanstötning mellan kapitalism och socialism.

Vi kommunister ha en annan mening och anse att ett fredligt samliv mellan de två dominerande systemen i världen är fullt möjligt. De socialistiska ländernas utrikespolitik utgår också från denna grundtanke. Och erfarenheterna ifrån de snart 35 år som förgått sedan den första socialistiska staten uppstod bekräfta att uppfattningen om de två systemens fredliga samliv är riktig. Det andra världskriget var inte ett krig mellan socialismens och kapitalismens system. Det började som ett krig mellan kapitalistiska stater, och under krigets

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

gång fingo vi icke en kapitalistisk allians mot socialismen, utan en allians mellan kapitalistiska stater och den socialistiska staten, som besegrade en gemensam fiende.

Detta är historiska fakta, och jag tror att det är klokt att ha dessa erfarenheter i minnet när man bedömer det nuvarande läget och försöker att ställa ett perspektiv för framtiden.

Men det är å andra sidan klart att ingen kan med bestämdhet förutse hur framtiden kommer att gestalta sig och vad den bär i sitt sköte. Den kapprustning, som försiggår, har, såsom här tidigare sagts av någon talare i debatten, egentligen bara ett logiskt slut — krigsutbrottet.

En nordisk statsman har formulerat problemet så här: »Ett laddat gevär kan användas endast genom att man avfyrar det.» Det är från dessa utgångspunkter, herr talman, som vi bedöma Sveriges läge och vår politik.

Det är självklart att allt som sker i den internationella politiken i hög grad påverkar läget hos oss, och vad som då framför allt kommer i blickfältet är att vårt land genom Danmarks och Norges anslutning till Atlantpakten och genom Västtysklands återupprustning har blivit inringat i norr, väster och söder av krigsbaser i stormakternas händer, och det är en synnerligen allvarlig sak. De krigsförberedelser, som försiggå också i våra grannländer, äro ett direkt hot mot vår egen fred och säkerhet, och därför anse vi att dagens brännande fråga måste vara: Vilka åtgärder kan Sverige vidtaga för att skapa största möjliga trygghet?

Finlands statsminister Kekkonen har genom sitt uppmärksammade inlägg i den utrikespolitiska debatten riktat uppmärksamheten på en kärnfråga, som gäller alla länder i Norden. Han påvisade i sitt inlägg, att enda förutsättningen för att Finland skulle kunna hålla sig utanför ett eventuellt krig vore att freden bevarades i det övriga Norden, och han uttryckte därmed vilken fara för samtliga nordiska länder som Danmarks och Norges deltagande i Atlantpakten inne-

bär. Jag tror att den finske statsministerns uttalande bör ge oss anledning till eftertanke, ty om Finlands fred hänger på att Norge och Danmark inte komma i krig, är det i ännu högre grad fallet med Sverige. Det är därför ett vitalt intresse för vårt land, att Norge och Danmark komma ut ur Atlantpakten. Jag skulle således vilja ta mig friheten att rekommendera regeringen — till den verkan det kan ha — att den i anslutning till statsminister Kekkonens inlägg upptar förhandlingar med Norge och Danmark om en sådan ändring i deras utrikespolitik, att de lämna Atlantpakten och återgå till en neutral politik som den Sverige för.

Jag är väl medveten om att de nuvarande regeringarna i dessa länder inte äro benägna att ta ett sådant steg, men däremot skulle jag tro, att ett sådant initiativ från svensk sida skulle röna mycket stor anslutning bland folken i våra grannländer. Det vore dessutom ett verkamt bidrag till den allmänna fredens bevarande och en positiv åtgärd i syfte att i varje fall begränsa ett krigs omfattning och skona vårt eget folk från den katastrof, som ett krig skulle innebära.

Låt mig, herr talman, innan jag sammanfattar några allmänna synpunkter på utrikespolitiken, beröra en annan fråga.

Herr andre vice talmannen förutsatte att det skulle bli samling om utrikespolitiken mellan alla politiska partier utom det kommunistiska. Jag vill gentemot detta säga, att kommunisterna, såsom jag också här försökt visa, i flera utrikespolitiska frågor inta ståndpunkter, som mycket nära sammanfalla med ståndpunkter som intagas framför allt av bondeförbundet men även av regeringen. Kommunisterna äro anhängare av alliansfriheten. De vilja bara att den skall tillämpas konsekvent. Kommunisterna äro anhängare av landets neutralitet i händelse av krig. Om jag på dessa punkter kan vara anhängare av herr von Helands ståndpunkt, måste jag däremot opponera mig, när han kommer in på ett tema, som icke har med denna debatt att göra, det tema som blivit så kärt i hela pressen under senare veckor, näm-

ligen frågan om det kommunistiska partiet och spioneriet. Jag tycker att herr andre vice talmannens sätt att föra in denna fråga i den politiska debatten inte vittnar om någon strävan till den saktighet, som brukar präglade debatten i denna kammare. Vi ha sagt, och vi upprepa det, att det kommunistiska partiet inte sysslar med spioneri, lika litet som herr von Helands parti eller något annat parti i detta land. Det kommunistiska partiet tar inte direktiv från någon kommunistisk international. Denna upplöstes, herr von Heland, för tio år sedan. Jag vill notera, att i det ena av de två spionerifall, som här nämnts, den dömda spionen aldrig tillhört den kommunistiska rörelsen. Den nu såsom misstänkt för spioneri häktade har visserligen någon tid tillhört det kommunistiska partiet, men ännu veta vi inte vad anklagelsen innehåller. Jag vet icke om herr von Heland har tillgång till de hemligstämplade papperen. I varje fall vet icke allmänheten någonting om detta. Låt oss vänta med bedömningen av denna sak till dess papperen komma på bordet.

Slutligen vill jag ställa en fråga till herr von Heland. Om det skulle uppstås att någon av de många spioner, som verka i Sverige — jag är nämligen övertygad om att det är åtskilliga — skulle tillhöra bondeförbundet, anser då herr von Heland det vara riktigt att kalla bondeförbundet för ett spionparti? Jag anser att det skulle vara oriktigt, och med samma rätt anser jag det vara oriktigt att ta dessa händelser till intäkt för att utslunga en sådan beskyllning mot det kommunistiska partiet. Intet parti kan ställa någon garanti för varje enskild medlem. Vi för vår del garantera för dem, som följa stadgarna och partiets program. De som icke göra det skiljas från partiet, och jag tror att den regeln också måste gälla för alla andra politiska partier.

Detta var en utveckling från ämnet, och jag skall sluta med att sammanfatta våra synpunkter på utrikespolitiken, sådan vi se den och sådan vi vilja att den skall föras i nuvarande läge. Vi rekomen-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.
 dera således en fortsatt alliansfri utrikespolitik, inte bara i form av deklARATIONER, utan i handling. Stöd åt strävandena att åstadkomma avspänning, förhandlingar och fredspakt för första hand mellan de fem stormakterna. Neutralitet i händelse av krig. Utträde ur Marshallorganisationen och Europarådet och uppsägning av avtalet med Förenta staterna, vilket binder vår rörelsefrihet. Demokratisering av författningen, så att den faktiska beslutanderätten angående krig och fred tillförsäkras riksdagen.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN** (kort genmäle): Herr talman! Många som i likhet med mig tidigare aldrig angripit de svenska kommunisterna för deras ideologi ha säkerligen nöjt sig med att undra över att så många svenskar kunnat ansluta sig till ett parti, som synts så främmande för svenskt tänkesätt. Jag har därvid också med förvåning konstaterat att de, som här hemma gillat kommunismens läror, anslutit sig till en kommunism, som mer eller mindre sympatiserar med Sovjet. De i jämförelse med andra länder så utmärkt goda förhållandena i vårt land borde, tycker jag, ha föranlett personer, som ha kommunistiska idéer, att åtminstone hävda sig nationellt. Varje svensk synes mig ha anledning att slå vakt om sitt eget land med dess frihet för individen, dess kultur och över huvud taget allt högre standard än i andra länder. Om det svenska kommunistiska partiet hade varit, om jag får använda den benämningen, ett Titokommunistiskt parti, alltså ett nationellt kommunistiskt parti, skulle jag faktiskt kunnat förstå dem som anslutit sig till kommunismen, därför att de hylla dess idéer, men jag kan aldrig förstå ett parti, som ansluter sig till internationella ideologier, varigenom man blir beroende av öststaterna. Så länge ett sådant parti med främmande inflytanden inte skadar de svenska intressena skulle jag också kunna gå med på att det inte finns någon anledning att lägga sig i detta partis handlingar, ty vi leva ju i ett demokratiskt land, men när det visar sig —

Ang. Förenade Nationernas verksamhet.

och det är det som föranlett mig att nu för första gången här i kammaren allvarligt reagera mot kommunisterna — att personer, som omfatta de svenska kommunisternas ideologi, just på grund av denna sin ideologi, alltså inte för ekonomisk vinning, åt en främmande stormakt fullgöra en fruktansvärt allvarlig spionverksamhet, tycker jag läget blir annorlunda. Det är sådant jag velat opponera mig mot, och jag tycker att även de svenska kommunisterna böra förstå att de svenskar reagera, som vilja försvara Sveriges frihet och oberoende och som anse att vi ha bättre förhållanden här hemma än i andra länder. I vissa länder tar man hand om personer, som våga ha stridande åsikter i förhållande till de styrande och maktägande i landet. Här i landet råder det en sådan frihet, att herr Öhman och övriga kommunisterna ha rättighet att tala för sina kommunistiska idéer, men om en kommunistisk ideologi under en farofylld tid leder till landsskadlig verksamhet, är det väl, herr Öhman, berättigat att hålla ögonen på dem som ha en sådan ideologi, att den kan leda till dylika brott mot samhället.

Nu frågade herr Öhman om jag skulle göra samma anmärkning mot bondeförbundet, om det skulle uppdragas att en spion tillhört eller tillhör bondeförbundet. Jag vill säga herr Öhman, att om någon, som tillhör mitt parti, vore spion, är jag övertygad om att han inte vore det på grund av den ideologi vi sträva efter inom bondeförbundet, utan då skulle han göra det för ekonomisk vinning. Ett parti kan givetvis inte ansvara för vad en enskild medlem gör på grund av ekonomisk fördel, men annorlunda är det när partiets ideologi medför, att dess medlemmar anse sig göra en god och riktig handling genom att med spioneri skada sitt eget land.

Slutligen vill jag, herr talman — eftersom jag tillhör ett demokratiskt samhälle och gillar demokratin — inte som bondeförbundare dra mig undan om herr Öhman i en del utrikespolitiska frågor råkar komma på samma linje som jag. Jag tycker för min del att det är na-

turligt, att kommunistiska partiet åtminstone i en del frågor, även när det gäller utrikespolitiken, kan komma på samma linje som de demokratiska partierna. För den sakens skull har jag aldrig kritiserat herr Öhman, utan vad jag kritiserar är just det spioneri som skett och som nu uppdragats. Det är av denna anledning jag har reagerat och för första gången här i kammaren angripit kommunisterna på den punkten.

Herr ÖHMAN (kort genmäle): Herr talman! Endast några ord till svar.

Herr von Heland hävdar att vårt partis ideologi är främmande för svenskt tänkesätt. Jag bestrider den saken. Vårt partis ideologi är i synnerlig grad samstämmig med det svenska folkets stora majoritetens tänkesätt och intressen på längre sikt, ty vi representera en socialistisk samhällsuppfattning som alltmer tränger sig igenom och som hittills blivit vägledande för över 800 miljoner människor i världen.

Herr von Heland kommer också med det gamla påståendet, att kommunisterna icke vilja värna sitt eget land. Kommunisterna ha aldrig, vare sig här i Sverige eller i något annat land, ställt sig emot försvaret av den nationella friheten. Jag hänvisar i det fallet bara till vad som utspelade sig under andra världskrigets Hitlerockupation.

Kommunisterna ta icke avstånd från Sovjetunionen, det är riktigt. Och anledningen är att Sovjetunionen förverkligar ett socialistiskt samhällssystem och går i spetsen för strävandena att åstadkomma fred i världen. Vi skola inte heller glömma, att det var icke minst tack vare Sovjetunionens stora insats under det andra världskriget som Hitlerfascismen krossades.

Slutligen säger herr von Heland, att det var på grundval av sin ideologi som dessa spioner nu fullgjort sina uppdrag, att det var kommunistiska partiets ideologi som fostrade människor av den typen. Jag tror att herr von Heland ändå borde ägna litet mera uppmärksamhet åt vad som är det kommunistiska partiets

ideologi och inte utan vidare falla för vad man i borgerlig press påstår om denna ideologi. Kommunistiska partiets ideologi fostrar medlemmarna till samhörighet med det egna landet, med deras egen fosterjord. Och jag tror att vår rörelse — om man mäter med världsmåttstock — kan uppvisa ett proportionellt större antal verkliga patrioter och martyrer för fosterlandets sak än något annat parti.

Talaren avbröts här av herr talman, som påpekade, att den i § 12 mom. 2 av kammarens ordningsstadga bestämda tiden för kort genmäle nu vore av talaren överskriden.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN** (kort genmäle): Herr talman! Det är mycket intressant att i FN lyssna till de kommunistiska förkunnelserna. Hur förgrymmade bli inte de öststater som kallas satellitstaterna, om man använder den benämningen och därmed anger, att de äro beroende av Sovjet. Men utom dessa stater finns ju också Titos Jugoslavien. Det är alltid bra om man får lära sig något nytt i en debatt, och jag skulle gärna vilja lära mig av herr Öhman en del saker som för mig te sig ganska dunkla i detta hänseende.

Nog är det väl i alla fall skillnad på Jugoslavien och exempelvis Polen, fastän jag har för mig att bägge dessa stater äro kommunistiska. Eller äro de inte det? Och när herr Öhman säger att kommunisterna vilja försvara sitt eget land, så föreställer jag mig att det är skillnad på Jugoslavien och Polen. Jag tror att Jugoslaviens kommunister vilja försvara sitt eget land och hävda sin nationella frihet och att det är av den orsaken som de inte alls gillas av den sovjetkommunistiska rörelsen och dess länder.

Jag tycker som sagt att begreppen äro litet tillkrånglade, men herr Öhman har kanske möjlighet att reda upp dem.

Det är emellertid detta som gör att jag för min del — som inte behärskar dessa frågor lika bra som herr Öhman — har fått den uppfattningen att Titokommu-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

nismen är en nationell kommunism. Jag tror för min del att en Titokommunist aldrig skulle ge sig in på sådant spioneri som förekommit här i Sverige, d. v. s. spionera för Sovjets räkning i Jugoslavien. Det skulle strida mot den kommunistens nationella sinnelag.

Herr **OHLON**: Herr talman! Under en radiodebatt härförleden yttrade utrikesministern, att den svenska opinionen i utrikespolitiska frågor är ganska samstämmig. Alla eller nästan alla vilja medverka till FN:s befordran vid det internationella fredsarbetet. Under denna riksdagssession har det också varit ovanligt tyst om vår insats i FN, ja i själva verket så tyst att mången kanske frågar sig, vad en utrikespolitisk debatt i dag skall tjäna till.

Vid den nyssnämnda radiodebatten betonade utrikesministern eftertryckligt, att Sveriges FN-politik uteslutande bör ledas av sakliga hänsyn med bortseende från ovidkommande propagandistiska effekter. Den svenska FN-politiken dikteras ej heller av rädsla eller av önskan att behaga. Men vår hållning i FN bör inte heller framstå i en obehaglig dager för stora länder, av vilka vi äro beroende för vår framtida säkerhet. Det är nog så sant, att ingenting är mera ägnat att inge respekt än att man står för sina egna meningar och vägrar att följa med strömmen. Men gör man det, när man nedlägger sin röst och vägrar att ta ställning?

Jag föreställer mig att statsministern tänker, att vi ha uraktlåtitt att deltaga i den slutliga omröstningen endast i sådana fall, där avgörandet gällt förslag som ansetts otillfredsställande ur svensk synpunkt. Man skulle också kunna tillägga, att det i de internationella representationerna är vanligare att ett land i tvivelaktiga fall lägger ned sin röst än det är att man exempelvis röstar blankt här i riksdagen. Vi diskuterade Sveriges röstning i FN för ett år sedan, och jag skall därför inte nu närmare ingå härpå. Men när vi inte ansågo oss kunna deltaga i omröstningen om Pekingregering-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

ens aggression förra vintern, borde vi väl också ha avhållit oss från att deltaga i omröstningen angående erkännandet av Kommunistkinas representanter såsom rätta representanter för Kina i FN denna vinter.

Förmodligen vill regeringen här svara, att vi endast ha att böja oss för ett historiskt faktum. Den kommunistiska regimen i Kina behärskar situationen i sitt land. Vi ha, som statsministern anföde, erkänt denna regim, och vi ha att ta konsekvensen därav. Konsekvensen fordrar, att Kommunistkina, behärskat från Peking, upptages i FN:s krets. Det finns dock många länder, vilkas ledning vi erkänt, som ej äro med i FN. Kommunistkina befinner sig, som förut har framhållits och i trots av vad herr Öhman må fabulera, i krig med FN, mer eller mindre frivilligt, och så länge det är förhållandet borde väl också följden vara, att det ej godkännes såsom partner i det internationella fredsarbetet. Kommunistkina är en stormakt; dess godtagande i FN betyder att det automatiskt ingår i säkerhetsrådet med den mäktiga vetorätt som därav följer. Säkerhetsrådet torde redan vara så svårt hämmat genom vetobestämmelsen, att vi inte ha någon anledning att ytterligare söka förstärka denna hämning. Sådant som läget nu är i Fjärran Östern kan man ifrågasätta, huruvida inte Kinas platser i FN — vilken regim det än må vara fråga om — tills vidare borde stå obesatta, alltså både Pekingregeringens och Formosaregeringens platser; jag vet dock inte om en sådan ordning är möjlig.

Det största intresset i den på våra bord utdelade redogörelsen för Sveriges insatser vid generalförsamlingens sista möte knyter sig till vår hållning i tysklandsfrågan, och dagens debatt har ju väsentligen gällt den saken. Såsom förut nämnts var det västtyska förbundsda- gen som hos FN begärde tillsättandet av en neutral, internationell kommission med uppdrag att undersöka huruvida fria, hemliga val kunde hållas i hela Tyskland. Förslaget syftade mot en återförening av Tyskland till en enhet.

Ryssarna sade omedelbart nej med den motiveringen, att förslaget stred mot FN:s stadgar. Alla avgöranden beträffande Tyskland skulle ske genom överenskommelser mellan de fyra ockupationsmakterna. Enligt den ryska regeringen lade därtill stadgans artikel 107 hinder i vägen för ett ingripande beträffande de i andra världskriget besegrade makterna. En undersökningskommission skulle synbarligen inte få tillträde till Östtyskland.

Den svenska ståndpunkten tog hänsyn till detta faktum. En undersökningskommission skulle kanske aldrig få överskrida östzonens gränser. Sveriges insats inskränkte sig därför till att vi ville erbjuda FN:s bistånd med att garantera valens frihet, efter det att de fyra ockupationsmakterna i samråd med de tre tyska zonernas representanter sökt skapa de nödvändiga förutsättningarna för fria val.

Till synes är det, såsom ofta inom utrikespolitiken, fråga om subtiliteter. I verkligheten ligga hårda realiteter bakom. Enligt en insändare i DN av utrikesminister Undén strax före jul var det närmast fråga om en procedur. Västmakterna, som i allt väsentligt upptagit det västtyska förslaget såsom sitt eget, godtogo undersökningskommissionen såsom ett första steg samt förhandlingar mellan de fyra ockupationsmakterna såsom ett andra steg.

Kommissionen skulle utröna förutsättningen för fria val i alla ockupationszoner; ockupationsmakterna skulle stå för det praktiska genomförandet av valen. Det svenska förslaget skulle alltså hoppa över det första ledet i proceduren och gå direkt på det andra. Att döma av utrikesministerns uttalande ville man sålunda få fram ett snabbare besked om den ryska inställningen och om arten och omfattningen av de medgivanden, som kunde påräknas från rysk sida.

Utrikesministern gjorde därutöver gällande att ett ryskt bifall till en undersökningskommission inte nödvändigtvis måste innebära, att fria val verkligen komma till stånd. Det var av hans uttalande att döma ej självklart, att vägen

behövde leda över en undersökningskommisison, om fria val i östzonen en gång i framtiden tillåtas.

För en oinitierad är det här närmast fråga om krusiduller. Faktum kvarstår: det är på Sovjets motstånd som fria val i Tyskland hittills förhindrats och landets återförening till en enhet omöjliggjorts. Det västtyska förslaget var ett förtyvlat försök att få en islossning till stånd. Ockupationsmakternas ansträngningar att finna en lösning på den tyska frågan ha i varje fall till dags dato verkat förgäves.

När Sveriges riksdag i dag har att behandla detta ämne, kan den inte gärna lämna en annan för vårt land viktig aspekt utanför synfältet. Jag menar den tendens vår utrikespolitik i vissa fall har fått att ställa oss ganska ensamma på den utrikespolitiska arenan. Sådant som läget är, ha vi ingen möjlighet och inte heller någon önskan att koppla loss från västmakterna och speciellt inte från Norge och Danmark. Här ha alla demokratiska partier samma inställning.

Med anledning av en viss kritisk nyans i det anförande, som herr Holmbäck nyss höll, frågade herr Wahlund, vem herr Holmbäck representerade i Förenta Nationerna — representerade han folkpartiet eller representerade han sig själv? Jag skulle vilja svara herr Wahlund, att herr Holmbäck representerade *Sverige*. Och det hoppas jag herr Wahlund också gjorde i trots av hans inmutade intresse för sina afrikanska och asiatiska besittningar.

Vid debatten i det särskilda politiska utskottet inom Förenta Nationerna kom den starkaste kritiken mot Sveriges hållning från den norske representanten, statsrådet Gundersen. Jag skulle vilja rekommendera kammarens ledamöter att begrunda vad han enligt referat på sidorna 29 och 30 i den här förträffliga redogörelsen anförde. Den norska delegationens huvudinvändning mot det svenska förslaget var, att detta redan på ett förberedande stadium utginge från att en undersökning av det slag som ifrågasatts vore omöjlig att genomföra. Man skulle skapa ett olyckligt pre-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.
cedensfall för framtiden, framhöll den norska delegationen, om FN skulle avhålla sig från att handla på ett sätt som de i och för sig funne riktigt och rättvist, därför att *en* av berörda parter på förhand förklarade sig inte vilja ha något att göra med ett FN-organ.

Gemensamt för såväl det svenska förslaget som tremaktsförslaget, alltså Englands, USA:s och Frankrikes, vore en uppmaning till stormakterna att skapa betingelser för fria val i Tyskland. De två förslagen syftade alltså mot samma mål. Det svenska förslaget, framhöll norrmannen, hade dock prövats tidigare men utan framgång. Den väg, som föreslogs i tremaktsresolutionen vore ny och kunde leda till framgång, tydligen underförstått: om icke i dag, eller i år, så dock så småningom. På samma tema spelade den brittiska delegationen. Den erkände det oaktagt svenskarnas berömvärda försök att bidra till lösningen av ett komplicerat problem.

Förenta staternas representant, senator Cooper, kom till samma slutsats. Det nya förslaget hade framlagts därför att alla ansträngningar att uppnå en överenskommelse med Sovjetunionen misslyckats. Även för den händelse att ett visst mått av enighet skulle kunna uppnås vid ett fyrmaktsmöte, kvarstode dessutom problemet att åstadkomma ett opartiskt fastställande av fakta beträffande de nödvändiga förutsättningarna för obundna val i hela Tyskland. FN:s församling kan inte i rädsla avstå från att giva rekommendationer för folkens handlingssätt. Gjorde den det, skulle den svika sitt moraliska ansvar och förlora sin effektivitet. Världsoinionen, sådan som den kommer till uttryck i FN, är inte utan betydelse. Regimen i Östtyskland har tidigare motsatt sig fria val. Men under trycket från den västtyska förbundsrepubliken och de västallierade äro numera både Östtysklands regering och Sovjetunionen principiellt läpparnas anhängare av dylika val. Ursprungligen skulle inte tyska representanter få höras av den politiska kommittén, menade Sovjet. Men inför risken att Sovjet här skulle framstå såsom ett

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

komprometterande hinder, gävo dess delegater med sig, och östtyska representanter vunno tillträde.

Särskilt den franske delegaten beklagade, att det svenska förslaget framlagts före debatten och innan man kunde dra sina slutsatser av dess förlopp. Svenskarnas insats var, menade fransmannen, ett utslag av pessimism.

Mot bakgrunden av de västallierade delegaternas uttalanden får man en känsla av att vår utrikespolitik här kännetecknats av en viss benägenhet att gränsa in oss. Man kan förstå försiktigheten i det komplicerade läge, vari Europa i dag står. Frånsidan av denna politik är dock, att vi isolera oss från väster utan att vinna tilltro i öster. De sista månadernas händelser ha visat oss, att någon sådan tilltro icke finnes.

Utrikesministern har vid flerfaldiga tillfällen i denna kammare påpekat, att Sverige inte tar avstånd och går sin egen väg i alla situationer, och herr Holmbäck har i sitt anförande genom en hel rad exempel visat, att så verkligen är fallet. Men, säger utrikesministern, vi vilja inte vara med om sanktioner, som kunna föra oss in i ett världskrig. Härom äro vi väl alla ense. Man kan dock ha sina dubier, huruvida den svenska FN-politiken alltid varit ägnad att stärka den bräckliga byggnad, som FN-organisationen ännu så länge är.

Vid den diskussion om vår utrikespolitik, som hölls i riksdagen den 7 februari i fjol, tillät jag mig säga, att vi inte skola överdriva de meningsskiljaktigheter, som på några punkter kunna föreligga. Detta uttalande skulle jag vilja upprepa i dag. Man kan vara skeptisk, om en sådan debatt som i dag hålles är alldeles nödvändig. Den har i alla fall den nytta med sig, att den ger regeringen tillfälle att sprida upplysning om vår utrikespolitik och sålunda skingra eventuella missuppfattningar kring dessa obskyra spörsmål.

Innan jag slutar, herr talman, vill jag säga ett par ord om herr Öhman. Såsom statsministern framhöll i sitt anförande, har den sista generalförsamlingen inte

kunnat uppvisa någon vidare framgång i sina bemödanden. Och herr Öhman framhöll ju också, att spänningen i världen har ökat. Enligt herr Öhman, som tycks vara väl underrättad, pågå förberedelser för ett tredje världskrig. Han visste också, att i vårt land verka för oss främmande intressen — herr Öhman talade tydligen i egenskap av expert. Jag skall inte närmare gå in på herr Öhmans uttalanden i övrigt, hans underliga historieskrivning från 1939, där han gjorde gällande, att krigsbrottet innebar en sammanstötning mellan två kapitalistiska stater. Har herr Öhman glömt, att det var de allierade autokratiska staterna Sovjetunionen och Nazityskland, som tillsammans anföllo Polen? Vid det tillfället stod en ledande kommunist i Göteborg och förklarade öppet, att det inte blir någon ordning i Europa, förrän Hitler och Stalin gemensamt toge hand om denna gamla världsdel.

Trots alla bedyranden från kommunisthåll, att de spioner, som fastnat i säkerhetstjänstens nät den sista tiden, inte ha någonting med kommunismen att göra, är det dock ett faktum att titulus Andersson på sin tid var en mycket verksam medlem i den kommunistiska ungdomsrörelsen, och att Enbom tills helt nyligen tillhörde den kommunistiska rörelsen och varit en ledande kraft i den kommunistiska pressen. Inför det läge i vilket vi här befinna oss, är det tydligt att upplysningen om kommunismen måste intensifieras, att säkerhetstjänsten måste förstärkas och att det kommunistiska partiets förehavanden måste hållas under observation.

Herr SANDLER: Herr talman! På föredragningslistan i dag stå närmast efter det regeringsmeddelande, som nu är föremål för diskussion, några utlåtanden av utrikesutskottet, vilka behandla ärenden som falla inom ramen för den nu pågående allmänna diskussionen. För att bespara kammaren en dubbel debatt i dessa ärenden har jag ansett det vara rimligt att i mitt anförande nu

först något beröra de kommunistiska motioner som föranlett utskottsutlåtandena.

Den mellersta av de tre kommunistiska motionerna ägnar sig alldeles särskilt för ett dryftande i det här sammanhanget, eftersom däri begäres en instruktion för den svenska delegationen inom Förenta Nationerna. Det säges där — det gick igen i herr Öhmans anförande här helt nyss — att den svenska delegationen bör instrueras att biträda förslag, som avse att få till stånd en fredspakt mellan de fem stormakterna och bevara stadgans bestämmelser om säkerhetsrådets befogenheter och veto-rättens bibehållande. Den klämman skulle i själva verket ha kunnat skrivas bra mycket enklare. Den hade kunnat lyda så här: »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär instruktioner till den svenska delegationen hos Förenta Nationerna att understödja alla förslag och initiativ som framläggas av Sovjetunionen».

De tre motionerna kunna faktiskt bringas under en gemensam nämnare, både den som handlar om Marshallorganisationen — också den saken berördes i herr Öhmans anförande — och den som handlar om Europarådet. Alla tre motionerna skulle kunna förenklas till en enda, vars kläm i så fall borde kunna se ut så här: »att riksdagen begär att regeringen i sina politiska ställningstaganden inhämtar direktiv från Politbyrå i Kreml».

Om man gör en sådan standardmotion behöver man inte väcka några specialmotioner i olika ämnen. Någon omväg över det inhemska kommunistiska partiet vore då också alldeles onödig, vilket inte är betydelselöst eftersom den omvägen ju också är mycket oviss, ty man kan aldrig vara säker på att det svenska kommunistpartiet hinner med i svängarna.

Då skulle man också på hemmakommunistiskt håll ha kunnat bespara sig alla de ansträngningar som man nu har haft för att förvanska fakta både i motionen om Marshallorganisationen och i motionen om Europarådet. Såsom ut-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet. rikesutskottet har kunnat påvisa i sitt utlåtande har man direkt förfalskat den roll som organisationen för ekonomiskt samarbete spelar.

Jag skulle tro att av den Hegelska dialektik, som via Marx har nedärvts till den nutida kommunismen, har det inte blivit något mera kvar än att fakta få sitta trängt och att man vid behov bara ställer dem på huvudet.

Det blev följaktligen sakligt sett inget prickskott genom dessa kommunistiska inlägg. Bakom den kommunistiska propagandan avslöjar sig i stället en bom.

Och därmed lämnar jag de kommunistiska inläggen åt sitt öde för att ägna mig åt några andra av de problem som varit föremål för debatt i det här sammanhanget.

Upprustningsproblemen ha här spelat en mycket ringa roll. I statsministerns anförande fingo de knappt mera plats än att där gjordes ett uttalande om att tillsättandet av nedrustningskommissionen var en positiv, om än begränsad åtgärd. Det var ett vänligt och som jag tycker befogat kyligt uttalande om värdet av den åtgärden.

Jag skall tillåta mig att göra ett par reflexioner beträffande rustningsfrågans läge och särskilt klargöra vilka förbehåll som förekommo i det svenska anförandet. Jag förklarade å den svenska delegationens vägnar att vi voro beredda att acceptera västmaktsförslaget sådant det var redigerat. Bakom det låg att i inlägget hade förekommit tvivel angående den sakliga ändamålsenligheten med att nu slå ihop alla rustningsproblem i en enda kommission, farhåga för att atomkontrollen skulle komma i bakgrunden och en kritisk inställning till den uppfattning som nu fördes fram från västmaktssidan att man skulle gå fram i etapper på det viset, att man skulle börja med de mindre farliga vapnen för att så småningom komma till de mera farliga. På dessa punkter gjordes förbehåll, men eftersom den framlagda resolutionen inte innehöll något uttalande i överensstämmelse med dessa uppfattningar i motiveringarna, så förklarades det, att den svenska delegationen

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

var beredd att acceptera det förslag som var framlagt.

Beträffande den kollektiva säkerheten skulle jag vilja göra en reflexion. Här har förekommit en diskussion huruvida det har skett någon förskjutning i den svenska inställningen från behandlingen i fjol i New York av Achesonplanen och till i år. Jag vill fästa uppmärksamheten på att den verkliga, den principiellt betydelsefulla förskjutning som har skett inte inrymmer i vad som kan utläsas i olika uttalanden under det senaste året beträffande tillämpningen av Achesonplanen, utan det ligger i det ställningstagandet som gjordes i fjol, då planens huvudprinciper biträdades från svensk sida.

Tag t. ex. frågan om deltagande i kollektiva tvångsåtgärder. Vilken är den verkliga förskjutning som där har skett? I fråga om sådana kollektiva tvångsåtgärder, som innebära ett världskrig, är ställningen exakt densamma i dag som den var 1945, då Sveriges inträde i organisationen beslöts. Där har inte skett någon som helst förändring i uppfattningen. Den förändring som har skett ligger däri att vårt land har medverkat till att uttryckligen på församlingen överflytta rättigheten att avge rekommendationer även om militära tvångsåtgärder i de fall då säkerhetsrådet icke är funktionsdugligt. Det betyder alltså ett viktigt principiellt steg utöver vad som låg i den uppfattning, som gjorde sig gällande vid Sveriges inträde i organisationen, då man från olika håll mycket kraftigt betonade betydelsen av att det var hos säkerhetsrådet med dess vetorätt, som huvudansvaret låg beträffande militära tvångsåtgärder.

Att vad jag nu sagt har en reell betydelse framgår av tre omständigheter. Den ena är röstningen för Achesonplanen, denna gång i Paris även i den punkt där rösten nedlades i fjol i Lake Success. Vidare är det den omständigheten att Sverige blivit medlem i den s. k. fredspatrullen och nu senast accepterat att tillhöra den delegation som i händelse av behov skall skickas till Balkan för att därifrån rapportera om

något oroligt föreligger. Slutligen tänker jag på att redan i Paris kunde i det svenska anförandet behådas förslag om organiserande av en speciell för FN avsedd svensk militärstyrka.

Den tyska frågan har här hemma mycket livligt diskuterats. Därvid har framförts en kritik, som jag finner vara i hög grad överdimensionerad. Jag kan väl förstå om man diskuterat frågan om det var behövt att framlägga ett särskilt svenskt förslag, men föreställningen att detta tillvägagångssätt skulle ha varit till men för svenska intressen är för mig mycket verklighetsfrämmande.

Det är riktigt att det svenska framträdandet i den tyska frågan omedelbart framkallade både förvåning och förargelse och en undran vad som låg bakom. Vad var Sveriges motiv? Ville Sverige sätta en käpp i hjulet för den tyska återupprustningen? Frågan visar att det fanns någonting bakom det man talade om under handläggningen av den tyska frågan, nämligen de återverkningar som ett ställningstagande i det ena eller andra hänseendet kunde ha för framgången av aktuella planer på tysk återupprustning.

Jag skall tillåta mig att göra ett par erinringar. Det kanske inte alls är för kammarens ledamöter bekant att Bonnparlamentet i mars fattade ett beslut med vädjan till alla fyra ockupationsmakterna att gemensamt skapa förutsättningar för fria samtyska val och att i det beslut, som förbundsdagen fattade i september och som låg till grund för framställningen i Förenta Nationerna, upprepades beslutet från i mars månad. Men hur det nu kan ha kommit sig så kom inte denna del av förbundsdagens beslut med i den framställning, som gjordes till de tre höga kommissarierna i Tyskland, och följaktligen kom det inte heller med i den västmakternas framställning som i Paris framlades inför Förenta Nationerna.

Under behandlingen av denna fråga var det lätt att konstatera att den utformning, som västmakterna hade givit förslaget, voro de västtyska elementen ingalunda nöjda med. Vad de framför

allt voro missnöjda med var att man hade satt in kravet på samtidighet beträffande kommissionens verksamhet både i Västtyskland och i Östtyskland. Tankegången inom de ledande västtyska kretsarna förefaller ha varit den, att om man finge en kommission, som inte vore bunden av villkoren i samtida undersökningar, så skulle denna kommission först komma till Västtyskland och konstatera, att allt där var all right för att hålla val, men sedan vägras att komma till Östtyskland. Därmed hade man konstaterat att förutsättningarna för närvarande inte funnes för att hålla fria val och nå fram till ett tyskt enande. Därmed hade också vägen varit så mycket jämnare banad för att gå fram på den återupprustningslinje, varom planer förelågo genom förhandlingarna mellan Adenauer och Schuman.

Bakom hela denna fråga om undersökningskommissionen i Tyskland — det behöver man inte vara mycket skarpsynt för att se — låg frågan om hur man bäst skulle manövrera för att få den tyska återupprustningen i hamn.

Det gjordes en sydamerikansk ansats att ta bort samtidigheten ur resolutionsförslagen, men denna ansats kom helt av sig, och resolutionen kom att bevara det kravet.

Det skulle enligt min mening vara mycket olyckligt, om det svenska inskridandet i denna fråga uppfattades såsom ett ställningstagande från svensk sida till formen för en tysk återupprustning. Jag nöjer mig med att säga, att ett franskt-tyskt samförstånd såsom stabiliseringsfaktor i Europa är ett alltför viktigt politiskt element för att det skulle få underskattas till sitt värde i vårt land.

Frågan är nu: Var det ett sådant ställningstagande? Såsom jag bedömde situationen var det snarare tvärtom så, att framläggandet av västmaktsförslaget samtidigt blev ett ställningstagande, ett försök att begagna Förenta Nationerna såsom instrument för att jämna vägen för en viss bestämd lösning av den tyska återupprustningen. Och för min del måste jag säga, att jag finner det vara

Ang. Förenta Nationernas verksamhet. fullständigt olämpligt, att man söker begagna Förenta Nationerna som ett sådant instrument.

Till sist ett par allmänna intryck ifrån den avslutade församlingen. Det skandinaviska samarbetet är en gammal tradition. Det gick fullständigt sönder i den tyska frågan. Det var utmärkt i medlemskapsfrågan, och i övriga frågor hade vi ständigt nyttiga kontakter men fingo också åtskilliga gånger en erinran om att Danmark, Norge respektive Sverige vandrade skilda vägar beträffande den utrikespolitiska huvudlinjen.

Ett framträdande drag var det arabisk-asiatiska blockets ständiga, täta framträdande och den hänsyn som visades dess uppfattningar. Många gånger hamnade det dock emellan blocken och företrädde en mellangruppslinje. Karakteristiskt var vidare att den antikoloniala stämningen väl knappast någonsin tidigare varit så stark som den var i denna församling. För övrigt knackade ju framtiden på dörren, då Tyskland gjorde sin debut och vi för första gången fingo höra den tyska stämman i det politiska utskottet. Det gav en erinran om att det kanske ganska snart kommer att finnas nya faktorer i det internationella spelet.

Vad sedan beträffar huvudfrågan, motsättningen mellan öst och väst, kan bara sägas det att motsättningarna kvarstå praktiskt taget oförändrade. Jag har mycket svårt att dela de förhoppningar, som komma till synes på vissa håll, att arbetet i den nya nedrustningskommissionen skulle bana väg för en avspänning. I ett visst hänseende kan man väl säga, att motsättningarna ha skärpts. Genom Amerikas hårdnade inställning föres ju ett långvarigt ställningskrig om en plats i säkerhetsrådet, det är ett av de symptom, som kunna tolkas som en viss skärpning av läget.

Allt som allt: det kalla kriget fortgår tills vidare som hittills. Vi ha att inrätta oss därefter.

Herr ÖHMAN (kort gemmäle): Herr talman! Bara ett par ord med anledning

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

av herr Sändlers mycket summariska och något gycklande behandling av de motioner i utrikesfrågor, som väckts från kommunisthåll. Jag måste påtala denna gycklande ton från herr Sändlers sida därför att de motioner, som vi har väckt, berör vad allesammans måste betrakta som mycket allvarliga frågor för inte bara vårt land utan också för läget över huvud taget i världen.

Är det inte så att vi gärna vill åstadkomma avspänning mellan nationerna? Samtliga talare här utom herr Sandler, som bara konstaterade spänningen, har ju önskat detta.

Vår motion om att Sverige skall stödja strävandena i Förenta Nationerna för att åstadkomma en fredspakt, för att åstadkomma avspänning i stället för maktpolitik är jag övertygad om motsvarar vad de allra flesta människor i detta land önskar och vill. Bakom det krav, som där rests, står redan över trehundra tusen, som med sina namnunderskrifter här i landet stött det.

Nå — kanske är det så att herr Sandler inte vill ha någon avspänning. Herr Sändlers tidigare historia vittnar ju inte om att han är anhängare av avspänning — jag erinrar bara om hans starka aktivitet på aktivismens sida vid det andra världskrigets utbrott, en aktivitet som var så stark att han inte ansågs passande i Per Albins regering.

Fru LINDSTRÖM: Herr talman! Om första kammaren för dagen i någon mån påminner om en diskussionsklubb för FN-delegationen inbördes, och marknaden nu börjar kännas mättad av våra olika personliga erfarenheter från Förenta Nationernas arbetsfält, är detta dock mindre att beklaga än andra kammarens avsaknad av sådana erfarenheter. Utan att ha hört den utrikespolitiska debatten i medkammaren i dag vågar jag tro, att den är mindre nyanserad än här och mera benägen att understryka åsiktsskillnader. Ty i andra kammaren hämmas man ju inte av den vetenskap, som dämpat diskussionen här och som redan herr von Heland och herr

Holmbäck med flera har pekat på, den nämligen, att vi allesamman inom FN-delegationen, oberoende av partifärg, har varit påfallande eniga i de konkreta ståndpunktstagandena under FN-sessionens gång liksom i regel under de tidigare sessionerna. Varken i Kina- eller Tysklandsfrågorna eller i andra väsentliga frågor har de svenska inläggen och resolutionsförslagen eller röstningarna mött några reservationer från herrar Ohlins och Hjalmarsons partivänner i delegationen, gensagor, som dessa nu skulle kunna stödja sig på.

Som jag uppfattat det ligger därför differenserna mest på känsloplanet — alltså i de känslor, varmed vi betraktar de ståndpunkter, som vi har enats om. Att dessa känslor hos somliga är bemängda med mer olust än belåtenhet synes bero på en något olika uppfattning om neutralitetens natur. Även där olusten förefaller starkast vill man ju inte ha någon ändring i vår alliansfria politik, vill inte ha något svenskt engagemang i Atlantpakten. Men man letar ivrigt efter möjligheter att starkare betona vår utrikespolitiska samhörighet med västmakterna och ger det gärna formen av ett krav på starkare solidaritet mot FN som ett instrument för en västorienterad politik.

Jag har intrycket att den opposition, som ropar på en sådan starkare svensk lojalitet mot FN — underförstått mot västmaktspolitiken i FN — laborerar med ett neutralitetsbegrepp, som påminner om vikingasagans Kraka, hon som inte fick komma vare sig klädd eller oklädd, vare sig mätt eller hungrig, vare sig ensam eller i sällskap till Ragnar Lodbroks skepp; inte klädd i A-paktsrustning men gärna i någon luftigare creation av förberedd militär samverkan — herr Ewerlöf skisserade modellen på förmiddagen — inte mättad med dollarkrediter och därtill knutna förbehåll, men inte heller handelspolitiskt hungrande, inte i sällskap med alliansbröder men inte heller ensam — så vill man se vårt Sverige. Det är en smula diffusa men inte obegripliga önsksningar detta. Alla vill vi ju ha ett gott, helst

hjärtligt förhållande till det stora generösa landet i väster, där så många av våra egna värderingar har hemortsrätt — alla utom förstås de kroniskt misstänksamma kommunisterna, som i dag har inte mindre än tre motioner på bordet med enständiga krav på att Sverige skall avbryta olika slags relationer till USA. Å andra sidan — vägen mellan frändskap och beroende kan vara halkig och risken för glidningar stor. Vill vi undvika att hamna i ett beroende västerut, som komprometterar vår neutralitetsvilja i händelse av krig, får vi nog föra en samsad FN-politik, sakligt kritisk i sina värderingar även av de initiativ, som utgår från den politiskt ledande USA-delegationen. Hur pass aktiva vi ska vara, när vi i FN ställs inför ett mindre väl genomtänkt förslag från västmakts-håll — nu senast Tysklandsaktionen exempelvis — eller hur långt vi ska gå i tillmötesgående gentemot synpunkter och anspråk från samma håll, finns det delade meningar om inom svensk opinion — det har vi ju hört också här i dag. I fråga om tillmötesgående är det åtskilliga, som vill sätta gränsen först vid en formlig allianssamverkan. Bara vi undviker att direkt ingå i en allians, tycks de resonera, kan vi visa hur mycken kärvänlighet som helst i ett »fritt förhållande» till västmakterna. Man föredrar också att tala om vår alliansfria utrikespolitiska kurs framför att tala om vår neutralitetslinje, och man snävar gärna in begreppet neutralitet så starkt, att man bara använder det som beteckning för ett visst uppträdande i fall av krig.

Men alliansfrihet är ju ingen synonym för neutralitet utan kan mycket väl rymma en rad onutrala beteenden. En neutralitet i krig måste, om den skall ha utsikt att respekteras, ha byggts upp på en korrekt neutralitetsattityd redan under fredstid, på serier av handlingar som i sin konsekvens övertygar alla parter om att ingen potentiell motståndare skall kunna påräkna ett mera gynnat utgångsläge än man själv, om han skulle falla på idén att närma sig den neutrale i militära syften. Neutralitetsviljan får lika litet som Cesars hustru misstänkas

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

av någon part i väst eller öst. Att hålla fast vid en sådan neutralitetslinje är varken doktrinärt, fegt — visavi västmakterna — eller undfallande — visavi Sovjet — för att använda några av de adjektiv som Dagens Nyheter mest använder som etiketter på den Undénska utrikespolitiken. På sin höjd skulle man kunna kalla det isolationistiskt, men även den beteckningen bestrider jag rättvisan i. Det är lika mycket en önskan att minska friktionerna och krigsriskerna i vårt nordliga hörn av världen som det är en önskan att skydda vårt eget land, som dikterar den neutralitetshållning vi intagit i snart halvtannat sekel. Och när det anläggs ideologisk-moraliska värderingar på utrikespolitiken, på den ena eller andra utrikespolitiska hållningen, som herr Ewerlöf gärna ville göra här i dag, har vi ingalunda någon anledning att känna oss mindervärdiga på Sveriges vägnar. Det är exempelvis inte så enkelt att säga, vem eller vilka som ur moralisk eller ideologisk synpunkt uppträtt riktigast i FN:s behandling av Tysklandsfrågan nu senast: om det varit de tre västmakterna bakom tremaktsförslaget eller Sverige, som lade fram ett eget — vad kritiken i tidningspressen och här i dag menat — alldeles opåkallat förslag.

Men var verkligen tremaktsförslaget uttryck för en uppriktig vilja att fortast möjligt få till stånd fria alltyska val och ett enat Tyskland? Och var det svenska förslaget verkligen ett dumt utslag av misstro mot denna uppriktiga vilja? Ånej, de flesta av de 60 medlemsstaterna i FN:s utskott hade nog klart för sig den amerikanska oron för att nya fyrmaktsförhandlingar om alltyska val skulle komma att förhåla den västtyska upprustningen och insåg att det amerikanska förslaget — stött av England och Frankrike — om en neutral FN-kommision, som samtidigt skulle undersöka förutsättningarna för fria val i Öst- och Västtyskland, aldrig skulle få tillträde till Östtyskland och därför endast hade propagandavärde som ett sätt att övertyga västtyskarna om Sovjets oresonlighet, om det fåfänga i att hoppas på ett tyskt en-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

hetsverk för närvarande och det välbetänkta i att påskynda västtysk integration i den planerade europaarmén.

Sedan kan man betvivla — och många har gjort det — att västerns upprustning som skydd för den demokratiska livsformen i och för sig har sådant moraliskt värde, att den gör alla medel och propagandaförslag ideologiskt överlägsna den av Sverige i detta fall hävdade uppfattningen, att Tysklands enande är av så fundamental betydelse för en framtida europeisk stabilitet, att FN icke borde irritera förutsättningarna för ett tyskt enande genom förslag, varom man på förhand visste, att det skulle komma att uppfattas som ett slag i ansiktet på den ena parten. Att denna part — den östtyska ockupationsmakten — inte ville medge det legala i någon som helst FN-inblandning, kunde vi svenskar å andra sidan inte hålla med om, och den svenska resolutionen fick därmed karaktären av ett mellanförslag mellan öst- och västblocksståndpunkterna.

Man frågar sig: Har då ett mellanförslag av denna typ något existensberättigande i FN-politiken? Ja, i den tysklandsfråga, som vi här avhandlat, hade det utan tvivel ett sådant berättigande. Det föranledde våra skandinaviska grannfolk — inom vilkas delegationer man nog förnam åtskillig olust över tremaktsförslaget men där man genom sitt medlemskap i Atlantpakten kände sig bunden att rösta för det — att tillsammans med Kanada lägga fram ett mellanförslag mellan det svenska mellanförslaget och tremaktsresolutionen. Och när slutligen denna tremaktsresolution voterades igenom av de många under förslagsställarnas inflytelsesfär, var det i varje fall något bättre avputsat än i sin första edition. Kanske hade också upphovsmännen lärt sig något av reaktionerna i FN mot det genomskinliga propagandasyftet, så att de tar det lite försiktigare än annan gång.

Att de ohöjda propagandaeffekterna utnyttjas så mycket mera och grövre i öststaternas resolutionsmakeri och deras lika talrika som tröttande långa diskussionsinlägg i FN:s utskott är för väl-

bekant för att här spilla några ord på. Den kritiska svenska hållningen till östblockspropaganda av detta slag demonstreras lika konsekvent med nejöstning- ar som vi med mellanförslag och avstående i röstningarna ger uttryck åt vår kritik, när liknande, fast moderatere företelsor uppträda på västmaktshåll.

Vi inbillar oss också att en sådan rörlighet i vår FN-politik — detta att vi icke låser oss fast vid någon viss intressegrupp — är till gagn för FN. Det måste vara olyckligt, om all världens stater skulle komma att enrulleras i ett par stora regionala block, som står i ständig kampberedskap gentemot varandra. Genom att ställa oss utanför blockpolitiken, genom att hävda den enskilda statens (även småstatens) rätt att självständigt pröva de mellanfolkliga frågorna oberoende av stormaktsdirektiv, genom att visa upp möjligheten av andra utvägar än dem de två potentiella antagonistsidorna kan tänka sig, kan vi i all vår ringhet bli en — låt vara liten — utjämnande faktor och kanske ett av brohuvudena för framtida samförståndstrevare. Jag hör inte till dem, som anser att en utjämning så småningom är otänkbar. Men då bör alla, som kan, hjälpa till att minska de hårda friktionsytorna mellan öst och väst. Ett korrekt neutralt Sverige vid Östersjön bidrar säkerligen till detta.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Man har från ett par håll under debatten ifrågasatt nyttan och värdet av en utrikespolitisk diskussion av denna typ. Jag tror att när man har lyssnat till debatten i denna kammare får man nog ändå medge, att den genom en rad intresseväckande, innehållsrika och klarläggande anföranden har varit av mycket stor betydelse som ett instrument för att söka klargöra den svenska utrikespolitiska linjen för närvarande. Om intet annat så har det varit betydelsefullt, att vi i denna kammare ha kunnat konstatera, hur enhetlig opinionsbildningen i själva verket är och hur litet resonans det finns för dem,

som högröstat försöka ge sig själva och utlandet den föreställningen, att det bakom de demokratiska partiernas samling kring utrikespolitiken icke finns en genomtänkt uppfattning, en genomtänkt åskådning.

Jag har velat säga detta, när nu debatten lider mot sitt slut. De randanteckningar som jag i övrigt gör skola icke förta intrycket av vad jag nyss har sagt, att i de väsentliga tingen stå de demokratiska partierna, såsom deras talesmän ha uttryckt sig i dag i riksdagens första kammare, ense.

Om jag emellertid nu övergår till mina mera kritiska randanteckningar, som jag alltså redan inledningsvis försett med denna reservation, så låter det naturligtvis bra, när herr Wistrand talar om att han visserligen ansluter sig till vår utrikespolitiska linje i dag, men att han är rädd för att låsa fast oss i en dynamisk värld, där ofantligt många olika saker kunna hända.

Ja, givetvis måste vår utrikespolitik ständigt formas under beaktande av de yttre omständigheterna, men jag tror att det är lika betydelsefullt att vi göra klart, för yttervärlden och för oss själva, fastheten i vår kurs och beslutsamheten att följa vår kurs. Jag har i och för sig ingenting annat emot herr Wistrands uppläggning än att man otvivelaktigt fick det intrycket — jag hoppas felaktigt — att han menade, att den alliansfria politikens målsättning är temporärt riktig i dag, men att det mycket väl kan tänkas situationer, då den behöver modifieras. Jag tror att det är felaktigt att ge yttervärlden den föreställningen, att vår utrikespolitiska kurs är vald på grund av konjunkturmässiga beräkningar. Vi ha en lång tradition, inte bara från de två världskrigen, att falla tillbaka på, och den gör det sannolikt, att vår utrikespolitiska linje har en så kraftig förankring, att det fordras någonting mera än modifikationer och förändringar i de yttre förhållandena för att den skall komma att ändras.

I detta sammanhang skulle jag gärna vilja anknyta till ett ord av herr Wahlund. Han talade om värdet av att

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

de demokratiska partierna äro med om att utforma den viktiga delen av vår utrikespolitik, som gestaltas i Förenta Nationerna, och i det sammanhanget sade han, att man väl ändå måste vara klar över att de som sitta i Förenta Nationernas delegation icke representera sig själva som privatpersoner, utan att de representera sina partier. Det är jag också angelägen om att understryka. Om det skall finnas en möjlighet att i samverkan bygga upp en samlande svensk utrikespolitisk linje även i detaljfrågorna, så tror jag att det är viktigt, att de olika politiska partierna låta sig representera i de utrikespolitiska rådslagen, så som hittills har skett, av personer som kunna tala å partiernas vägnar.

Herr Ohlson avböjde denna diskussion genom en lustighet. Han sade, att herr Holmbäck i Paris eller Lake Success talar varken å folkpartiets vägnar eller å sina egna vägnar, han talar å Sveriges vägnar. Det hoppas jag verkligen att han gör! Och jag skulle väl också tro, att han inte finner det omöjligt att tala både å folkpartiets vägnar och å Sveriges vägnar — jag hoppas att det inte finns något motsärförhållande där, som gör det omöjligt.

Men med denna min lilla lustighet har jag belyst vari frågan består. Vi sitta väl alla här i riksdagen såsom representanter för det svenska folket. När vi delta i förhandlingar om utformning av Sveriges politik, äro vi samtidigt partianslutna. Vi försöka att påverka förhandlingarna så, att den svenska politiken blir sådan som vi helst skulle se att den vore, nämligen så nära ansluten till vårt eget partis uppfattning som möjligt. Ty om vi inte hade den meningen, att vårt parti företräder den riktiga synen, skulle vi självfallet inte arbeta för partiet. Med andra ord — det är väl ändå riktigt, att vi i utformningen av utrikespolitiken handla på samma sätt som när vi syssla med socialpolitiken och andra ting. Om man vill komma fram till en enhet, så få partierna låta sig representeras av personer, som kunna tala å partiernas vägnar och delta i utformningen av utrikespolitiken å partiernas vägnar.

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

Jag har ingen som helst anledning att på grundval av de gångna erfarenheterna säga, att det inte har skett på detta sätt, men det fanns otvivelaktigt ett motiv för den Wahlundska frågan, nämligen att det i den fria opinionsbildningen här hemma verkat precis som om utrikespolitiken, så som den sköttes i Paris, vore herr Undéns uppfinning. Herr Öhman har t. o. m. upptäckt, att han i första hand stött bondeförbundets utrikespolitiska linje.

Vi ha varit med om att genom befullmäktigade ombud även för folkpartiet och högern försöka finna gemensamma lösningar, och därför tycker jag nog att Wahlund har rätt i att fråga: Betyder det ingenting, att man på detta sätt har sökt att få partierna engagerade, inte för att ha dem såsom gisslan, utan för att ge dem ett tillfälle att vara med om att utforma utrikespolitiken? Betyder det inte en ökad känsla av ansvar inför de resultat, till vilka man kommer? Jag tror att vi böra vara aktsamma om den speciella form av samarbete, som förekommer inom den svenska utrikespolitiken och som kommit till uttryck — hos oss liksom i de övriga skandinaviska länderna — i att FN-delegationerna äro sammansatta av representanter för alla politiska partier.

Jag vill sedan ta upp en passus i herr Ewerlöfs anförande — anförandet ger mig i övrigt ingen anledning till några kritiska kommentarer. Herr Ewerlöf sade några ord om det nordiska försvarssamarbetet och uttalade, att det måste finnas mycket stora områden som skulle visa sig lämpade för ett försvarssamarbete, om man verkligen skulle sätta sig ned och undersöka saken. När han sedan skulle exemplifiera dessa mycket stora områden, nämnde han utbyggandet av vägväsendet och frågan om mottagandet av civila flyktingar från ett eventuellt överfallet grannland.

Är det ändå inte en lek med ord, som kan komma att ge anledning till allvarliga missuppfattningar, om man tar ting, som äro enkla, inramar dem i ett storpolitiskt sammanhang och säger, att det här är fråga om ett försvarspolitiskt

samarbete, som i en kritisk situation kan betyda mycket — såsom hans ord föllo — då det gäller att försvara vårt land. Man inger ju då människorna den förväntningen och den förhoppningen, att det genom dessa åtgärder — som i och för sig kanske äro enkla och självklara och som man inte behöver diskutera så mycket — åstadkommes ett försvarspolitiskt samarbete. Men lika väl som vi togo emot tusentals, för att inte säga hundratusentals flyktingar under kriget, utan att det var något avsteg från vår neutralitetspolitik, lika självfallet är det väl, hur vi skulle handla i en likartad situation nu. Men vad som inte är klokt är att ge människorna den föreställningen, att det här är fråga om ett utslag av en storpolitisk aktivitet, av en försvarspolitisk samverkan. Jag vill varna för denna terminologi, därför att den alldeles säkert både inom och utom vårt land kommer att bara leda till förvecklingar och missuppfattningar och oklarhet om vad som är den svenska utrikespolitiska linjen.

Därmed, herr talman, är jag inne på vad som egentligen gjorde att jag nu tog till orda, nämligen herr Öhmans anförande. Jag har ju inte brukat ta upp diskussioner med kammarens kommunister. Deras inlägg ha haft den nyttan med sig, att allt eftersom de hållits, har inte bara kammaren avfolkats utan även deras parti, och den form av polemik som kommunisterna bedriva mot sig själva tror jag är ganska effektiv. Jag skulle inte ha frångått min vana här i dag heller, om inte herr Öhman hade fällt ett par uttalanden, som jag inte vill låta stå oemotsagda, när jag nu befann mig inne i kammaren, då de fälldes.

Innan jag går in på dem, vill jag emellertid säga till herr Öhman, att det är fullkomligt riktigt att intet parti kan skydda sig mot brottslingar. Det är väl också riktigt, att intet parti kan skydda sig mot förrädare. Men herr Öhman skall nog inte glida över denna sak så lätt som han gör. Det är enkelt att i dag stå och säga, att det kommunistiska partiet fostrar sina medlemmar till en känsla av samhörighet med det egna landet. Men

den som har studerat det kommunistiska partiets propaganda har kunnat konstatera, hurusom partiets medlemskader år efter år har fostrats i den uppfattningen, att vi ha ett stort föregångsland som icke heter Sverige, ett föregångsland som ensamt företräder socialismens idéer och som är de socialistiska idéernas fosterland. Detta land förfogar över oerhörda resurser. Detta land är vår enda fredsgaranti.

Denna propaganda har vält ut ifrån de kommunistiska partierna i alla länder ned till medlemmarna. Det egna landets politik däremot är ständigt föremål för nedsvärning. Man försöker framställa det så som om det egna landets ledande politiker vore instrument i händerna på en krigshetsande amerikansk kapitalistgrupp. Det vore lätt att visa med hjälp av Ny Dags skrivelser, hurusom vi alla som representera landets regering ha framställts såsom lakejer, som bara gå en amerikansk imperialismens ärenden och som äro beredda att dra kriget över Sverige för att därigenom underlätta den amerikanska imperialismens angrepp på Sovjetunionen. Mot bakgrunden av denna propaganda — som förekommer i varje land där kommunismen, liksom här i Sverige, har filialavdelningar — är det ganska naturligt om de unga pojkar och unga flickor, som tro på vad herrarna förkunna, säga sig: »Vi skola hjälpa dem som företråda freden och socialismen, och vi skola ställa våra krafter till förfogande för dem som bekämpa imperialismen, rovriddarna och krigshetsarna, även om dessa rovriddare och krigshetsare händelsevis skulle vara vårt eget lands regering.»

Där, herr Öhman, vågar jag påstå, att herr Öhmans parti står i särklass. Det lär för närvarande icke gå att leta upp något annat politiskt parti som driver denna fostringsverksamhet bland sina medlemmar.

Vi ha haft en motsvarighet. Under kriget hade vi nazisterna. Det var precis samma ideologi: Den svenska regeringen var rädd och undfallande, den förberedde eventuellt ett krig emot nazismen,

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

nazismens seger var Europas räddning och det fanns ingen annan möjlighet till bestående fred än Hitlerdömets seger. Jag minns polisrapporten från ett av våra största spionerifall, då några unga pojkar, tillhörande sjöofficerskåren, hade utlämnat militära hemligheter i Göteborg. Det var beklämmande att läsa deras motivering. Den var: »Vi kunna lugnt utlämna militära hemligheter till Tyskland, ty om Sverige skulle komma i krig, så går det fortare. Det finns ingen möjlighet till motstånd och sådant är inte heller önskvärt ur det egna landets synpunkt.» Även dessa vilseförda pojkar kunde, herr Öhman, åberopa ideella skäl för sitt handlande. De kunde säga: »Vår samhörighet med det egna landet bjuder oss att begå detta som formellt är en förrädisk handling.» Det är ett stort ansvar för en politisk ledning att på detta sätt driva en propaganda som, oavsett hur den politiska ledningen bedömer det, ändå måste av många människor uppfattas så som jag här har försökt skildra.

Dessa ting lär herr Öhman inte komma förbi, alldeles oberoende av hur spionmålen nu komma att avgöras. Jag delar den uppfattningen, att man bör ta det lugnt. Det finns så många fakta, att de räcka till utan att de behöva förstöras genom något sensationsreportage.

När herr Öhman riktar en uppmaning till den svenska regeringen att ta upp förhandlingar med Norges och Danmarks regeringar om ett skandinaviskt centralt försvarsförbund i anslutning till statsminister Kekkonens tal i Helsingfors, vill jag göra den deklarationen, att jag naturligtvis icke har ändrat min uppfattning från åren 1948 och 1949, att det skulle ha varit en fördel, om de nordiska länderna hade varit i allians för försvar av sin fred och sin frihet. Jag tror att det hade varit av ett betydande värde för både freden och friheten, om försvarsförhandlingarna åren 1948 och 1949 hade lett fram till ett resultat.

Men jag vill inte gå med på att vad som hände då och den därefter följande utvecklingen är så entydig som herr Öhman ville försöka göra gällande. När

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

tanken på ett skandinaviskt försvarsförbund var uppe voro alla stormakterna lika oroadе av den tanken. Även herr Öhman hade väl sina funderingar, antar jag. Det intresserar mig inte mycket om han hade sådana eller inte, men den som vill kan ju se efter, vad han då hade order att säga i den svenska riksdagen. Det intresserar som sagt mig dock inte mycket. Vad jag vet är att det fanns en bestämd oro för en samling, inte bara på den ena sidan utan även på den andra.

Efteråt har Sverige fortsatt sin alliansfria linje. Norge och Danmark har gått till Atlantpakten, men vi skola väl ändå konstatera att de strikt ha hållit sig till den position som de då togo: inga baser i fredstid åt någon främmande makt.

Den svenska utrikespolitiska linjen har avsett att ge oss möjligheten att i en krigssituation vara neutrala. Vi har valt varje tillfälle att demonstrera redbarheten i denna vår avsikt. Vi ha valt den alliansfria linjen. Den har vuxit sig starkare och starkare, såsom vi ha kunnat konstatera här i dagens debatt.

Men vad har hänt? Vi ha under hela denna tid utsatts för beskyllningar av det mest oerhörda slag från exempelvis herr Öhmans parti här hemma i Sverige, från den ryska pressen och den ryska radion. Vår avsikt att driva en neutral politik har icke respekterats. Man har sagt sig icke tro på våra försäkringar. Man har tvärtom begagnat varje situation att framställa det som om vi innerst inne hade en helt annan utrikespolitisk linje än den som vi utåt redovisa.

Nu vill jag fråga kammarens ledamöter: Är det så alldeles säkert att vi, om vi hade lyckats skapa ett neutralt skandinaviskt försvarsförbund, skulle ha undgått denna enligt min mening upprörande otonionsförvillande kampanj? Det neutrala Sverige utsättes dagligen och stundligen för dessa ohemula angrepp, som vi i den svenska regeringen och den svenska utrikesnämnden liksom var och en, som följt vad vi gjort, måste anse grundlösa. Är det alldeles säkert att ett skandinaviskt försvarsförbund även med de uppriktigaste önske-

mål och redligaste vilja att bevara alliansfrihet och neutralitet hade kunnat undgå att mötas med samma störtskur av beskyllningar, orättfärdiga tillvitelser och lögnaktiga påståenden, som dem herr Öhmans parti behagat låta skölja över den svenska neutralitetspolitiken tidigare. Detta är en omständighet som otvivelaktigt gör att den efterföljande kommunistiska diskussionen i någon mån har rubbat mina förhoppningar om att ett skandinaviskt neutralitetsförbund skulle ha fått det så lätt att vinna respekt, förtroende och tillit för sin vilja att stå utanför stormaktskonflikter. Den respekten, det förtroendet, den tilliten är jämte starka egna försvarsresurser det enda, som verkligen skulle kunna leda till neutralitet och fred i en stormaktskonflikt.

Det andra jag skulle vilja säga om det skandinaviska försvarsförbundet är att varje folk bygger på sin egen erfarenhet. Vi ha vår erfarenhet av att det har gått att hålla vårt land utanför två storkrig. Det är helt naturligt att det svenska folket inte vill kasta bort någon chans att upprepa den politiken. Norge och Danmark ha andra erfarenheter. De valde en annan linje. Jag tillät mig efter misslyckandet i Köpenhamn i januari 1949 att säga, att »nu är den skandinaviska försvarsförbundstanken borta för vår generation». Det är möjligt att våra barn komma att ta upp den, ty det är någonting abnormt och orimligt att inte dessa tre folk — eller gärna för mig fyra, om man kan få finnarna med — inte en gång skola kunna samlas till en kraftansträngning för att bevara freden, friheten och demokratin inom denna avsidens liggande del av världen.

Men man får ta fakta som de äro. När vi 1949 misslyckades valde Norges och Danmarks folk sin utrikespolitiska linje, liksom Sverige valde sin. Jag tror icke det tillhör den aktuella politiken att nu börja resonera om någon ändring i dessa avseenden. Jag tror att vi bara kunna konstatera detta, och vi kunna nog konstatera att över Norges och Danmarks utrikespolitik bestämma de norska och danska folken själva. De påver-

kas nog ganska litet av några statsministeranföranden, vare sig de hållas i Helsingfors eller i Stockholm.

Herr EWERLÖF (kort genmäle): Herr talman! Herr statsministern riktade, närmast till herr Wistrand, en invändning mot ett uttryck han använt om alliansfriheten. Att jag tar upp invändningen beror på att statsministern lika väl skulle kunnat rikta den mot mig, ty jag använde liknande uttryck i mitt anförande efter att ha förklarat, att vi alljämt ansluta oss till den alliansfria linjen. Jag tillade: »Alliansfriheten ger oss möjlighet att anpassa vår politik efter de förändringar, som den dynamiska utvecklingen kan medföra. Vi ha att med noggrant aktgivande på denna utveckling undan för undan ompröva vår ställning.» Däri ligger otvivelaktigt att vi inte anse alliansfriheten vara någonting som är en gång för alla fastslaget, hända vad som hända vill. Vi anse att den är riktig i nuvarande läge. Vi äro fullt medvetna om betydelsen av ett konsekvent handlande på detta område. Men vi tro att det kan vara nyttigt, inte minst österut, att man har klart för sig att det ändå beror på utvecklingen här runt omkring oss i vad mån det blir möjligt för oss att under alla förhållanden fasthålla vid denna linje. Den är således inte, såsom vi se det, att jämföra med en doktrinärt fasthållen neutralitet.

Vidare nämnde statsministern något om de politiska partiernas representation i FN. Vi betrakta självfallet detta såsom en utomordentligt värdefull sak, och det är klart att man därmed har velat försäkra sig om möjlighet till bevarad kontakt med de olika partierna i de rådslag som där äga rum. Självfallet måste också var och en av dessa representanter se till att de i möjligaste mån representera sina partier. Men jag vill samtidigt framhålla, att man blir tvungen till så många ögonblickliga ställningstaganden i dessa sammanhang, att man inte får några som helst möjligheter att ta kontakt med sitt parti i den meningen att man utan vidare kan hundraprocent-

Ang. Förenta Nationernas verksamhet. tigt svara för hur partiet sedan ställer sig. Den kadaverdisciplinen kan man inte begära, att därför att ett ombud tagit en viss ställning skall man utan vidare automatiskt kunna räkna med att därmed är också hans parti bundet vid hans ståndpunkt.

Slutligen anförde statsministern vissa betänkligheter emot att jag ånyo framfört tanken på möjligheten att vidta vissa, som jag uttryckte det, »försvarsförberedande åtgärder» i samråd med Danmark och Norge. Ja, jag är medveten om att här föreligger en nyansskillnad i våra uppfattningar. Vi ha mycket starkt den känslan att vi inte komma förbi det ödesbestämda sammanhang, som råder emellan de skandinaviska länderna, och vi äro fyllda av oro över de konsekvenser som det kan få, att vi nu stå på olika linjer i utrikespolitiskt hänseende. Vi böra söka efter möjligheter att rädda vad som räddas kan, trots dessa olika inställningar i utrikespolitiskt avseende. Jag har med flit valt sådana exempel som jag tycker skulle vara klara för alla i denna kammare, och jag har sagt att det är önskvärt att man inventerar frågor av detta slag för att kunna vidta förberedande åtgärder i tid. Jag har inte använt något uttryck, som skulle kunna leda över detta till en mera allmänt militär samverkan eller något slags försvarsförbund — självfallet inte. Men vi vilja försöka vinna så mycket som vinnas kan på denna väg, i den övertygelsen att vi därmed gagna alla våra tre länder på bästa sätt.

Herr HOLMBÄCK (kort genmäle): Herr talman! Hans excellens tog upp frågan om vad de politiska partiernas riksdagsmän i Förenta Nationernas generalförsamling egentligen representera, och spørsmålet anknöt närmast till vad jag skulle representerat i församlingen.

Jag ser saken på det här sättet. När en riksdagsman får uppdrag att vara med i Förenta Nationernas generalförsamling så får han det naturligen för att han tillhör ett visst parti och alltså

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

har en viss allmän grundåskådning. Det är ju självklart. Men vidare är det fullständigt självklart att han fullt fritt och efter sitt eget bedömande skall ta ståndpunkt till varje särskild fråga som uppkommer för denna delegation. Han skall inte på något vis ta order från sitt parti där hemma. Det vore fullständigt oriktigt. Han kan naturligtvis i en tveksam fråga ta kontakt med partiet, men ytterst måste det alltid vara hans eget omdöme som är avgörande. Men däri ligger naturligtvis att han inte kan binda sitt parti i varje detaljfråga. Det vore också orimligt. Det skulle ju leda till att partiet vore bundet i detaljfrågor som de enskilda ledamöterna av partiet inte haft någon möjlighet att sätta sig in i.

Jag tycker, herr talman, att dessa saker äro fullständigt självklara, och för min del skulle jag aldrig gå med på att mottaga ett politiskt uppdrag av den natur som här är i fråga, om inte i sista hand mitt eget avgörande skulle vara det bestämmande för *mitt* uppträdande.

Jag begärde, herr talman, att få tala i sex minuter, och jag kanske har ett par av dem kvar.

Jag skulle då vilja replikera herr Öhman. Det kommunistiska partiet har som varje parti en nationalekonomisk uppfattning. För det kommunistiska partiets del är det kommunismen. Om det bara gällde denna skulle jag betrakta det kommunistiska partiet så som jag betraktar varje annat parti. Men det har visat sig att det kommunistiska partiet står i utomordentligt stort ideologiskt beroende av en av Europas stormakter. Jag har gått igenom Ny Dag för 1939, då Ryssland gjorde sin överenskommelse med Tyskland, och jag studerade hur uppfattningarna inom tidningen då skiftade från dag till dag, så att fullkomligt oförenliga åsikter kommo att stå mot varandra. Då hade jag min uppfattning klar: denna tidning och det parti den representerar följa ju i sitt uppträdande varenda skiftning i meningsriktningarna hos de ledande inom en europeisk stormakt. Det är dylikt som gör att vi äro så utomordentligt misstroagna mot detta parti.

Herr ÖHMAN (kort genmäle): Herr talman! Herr statsministern fullföljde den tankegång som redan herr von Heland var inne på och som också togs upp av herr Holmbäck, nämligen att den kommunistiska ideologien skulle vara något slags plantskola för folk som uppträder nationellt opålitligt. Jag vill bara säga att vår ideologi är en socialistisk ideologi och innebär, att vi vill förverkliga det samhälle, vars förverkligande socialdemokratien tidigare har haft på sitt program.

Nu sade herr Holmbäck, att vi känner ideologisk gemenskap med Sovjetunionen, och ungefär samma tanke gav statsministern uttryck åt.

Hur är det här i kammaren och i pressen: Talas inte — inte minst i folkpartistiska tidningar — gång på gång om den samhörighet som ni känner med det så kallade Västerlandet, med framför allt Amerika och dess institutioner? Det är tillåtet. Men det är icke tillåtet att hysa en uppfattning som står på ideologiskt samma nivå som de folk har vilka skapar socialismen. Man får alltså ha en ideologisk gemenskap med kapitalismen men icke med socialismen!

Vår ståndpunkt innebär emellertid, att vi vill vänskap med Sovjetunionen, och det kan väl inte vara till skada för det svenska folket. Jag trodde att det också skulle vara regeringens mening att man bör ha så goda och vänskapliga förhållanden som möjligt med vår stora granne i öster.

Så säger statsministern, att vi framställer det egna landets ledande män som lakejer åt USA, som vill ha kriget över Sverige för att därigenom lättare kunna angripa Sovjetunionen. Nej, herr statsminister, detta är en karikatyr av vår ståndpunkt och ingenting som kan beläggas. Vi har riktat kritik — och kommer att göra det i fortsättningen också — emot konkreta åtgärder som genomföres och som vi anser vara avsteg från en alliansfri linje och från den proklamerade neutrala hållning regeringen säger sig vilja genomföra, och sådana friheter vill vi verkligen ta oss. Vi har däremot aldrig sagt i våra tidningar eller tal, att

regeringen eller någon av dess ledamöter uppträtt som lakejer åt en främmande makt. Det vore att gå något för långt, herr statsminister.

Sedan vill jag bara till sist notera det i viss mån positiva intresse som ändå visades från statsministerns sida beträffande Kekkonens tal om en nordisk neutralitet. Statsministern intygade att en sådan neutralitet skulle kunna bidra till en pacifiering av läget i Norden till förmån för freden. Jag hoppas att frågan skall komma igen och att det skall bli möjligheter att också göra någonting praktiskt åt denna sak.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Herr talman! Både herr Ewerlöf och herr Holmbäck ha gått i svaromål beträffande diskussionen om delegaternas ställning i FN. Man tycks ju i alla fall vara överens om att delegaterna i FN representera sitt parti, men man vill inte utlova att partierna alltid komma att stå bakom delegatens ställningstagande. Ja, detta är väl beroende på hur pass säker man är på inställningen inom de politiska partierna till utrikespolitiken. Jag måste säga, att i det fallet har jag det mycket lätt, därför att jag vet att partiet följer de två huvudlinjerna i svensk utrikespolitik. Jag förstår att det är svårare, om man representerar ett parti i vilket osäkerhet råder om var majoriteten hör hemma när det gäller bedömandet av de två huvudlinjerna.

De två huvudlinjerna i svensk politik äro dels att vi skola hålla den alliansfria linjen och dels att vi skola följa förpliktelserna inom FN. Det är givet att de kunna skära sig någon gång, och detta är fallet just i fråga om sanktionerna. Är det så, att FN:s säkerhetsråd enligt dess statuter — med vetorätten inbegripen — beslutar om sanktioner, då avvika vi från alliansfriheten när vi måste följa förpliktelserna inom FN.

Genom Achesonplanen har det hela krånglats till något för de partier som inte alltid ha den riktigt klara alliansfria linjen, ty enligt Achesonplanen skall

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

det ju bli ett bedömande från fall till fall, huruvida vi skola följa församlingens rekommendationer, och då förstår jag att det ibland kan bli tveksamt för en delegat, som inte riktigt vet, hur partiet kommer att balansera beträffande den alliansfria linjen.

När exempelvis den tyska frågan var uppe, så kunde inte jag, herr talman, finna att det var någon så stor fråga, och jag tycker att i den frågan borde partierna kunnat följa delegaterna, eftersom det inte fanns så mycket att tvista om, vilket alla här erkänt. Men då är det tydligen på det sättet att inom högern och folkpartiet — åtminstone inom folkpartiet — finnas grupper som ännu vilja ha Atlantpaksanslutning, och jag förstår att de gärna blåsa upp en sådan här sak som den tyska frågan, just därför att deras inställning är emot den alliansfria linjen. Detta är i mitt tycke rätt beklagligt, men det är väl en sak som man får finna sig i.

Jag har för min del aldrig riktigt kunnat förstå detta ställningstagande att man både skall kunna vara alliansfri och ha något slags förbund med dem som äro anslutna till Atlantpakten. Den linjen har, tycker jag för min del, alltid varit mycket oklar. Då vore det renhårigare med ren Atlantpaksanslutning. Men, herr talman, jag bara konstaterar att de som representera bondeförbundet ha mindre svårigheter att representera partiet i FN, ty vi äro klara när det gäller huvudlinjerna: alliansfriheten och att följa förpliktelserna i FN:s stadga samt när stadgan ej förpliktar oss till visst ställningstagande i en fråga bedöma läget från vår alliansfria linje.

Herr HOLMBÄCK (kort genmäle): Herr talman! Först ett par ord till herr Öhman.

Herr Öhman sade att det inte är någonting märkvärdigt i att kommunisterna ideologiskt följa Sovjetunionen — folkpartiet och högern exempelvis ha ju samma ideologi som västmakterna och följa strömningarna där. Jag vill säga herr Öhman, att om en av västmakterna

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

skulle göra en ändring av sin politiska hållning, och särskilt en ändring i den enorma grad som Ryssland gjorde år 1939, så skulle verkligen den svenska borgerliga opinionen — och jag misstänker att jag i det fallet även uttrycker den socialdemokratiska opinionens åsikt — pröva en sådan förändring utomordentligt ingående. Att man skulle följa med i en sådan ändring som 1939 vore däremot uteslutet. Vad jag anmärkte på var naturligtvis att kommunismen i Sverige följer Rysslands politik även i ett sådant läge där den är absolut omöjlig att ideologiskt försvara.

Vad sedan beträffar herr von Helands anförande vill jag säga att det, såvitt jag förstår, icke finns något som helst sammanhang mellan frågan om Atlantpakten och den tyska frågan, som i höstas var före i Förenta Nationerna. Det är två helt och hållet olika saker.

Herr von Heland talade också om att det finns två huvudlinjer i den svenska utrikespolitiken — alliansfriheten och våra förpliktelser i Förenta Nationerna — och han sade att dessa skulle kunna komma i strid. Jag tror att det är uteslutet att de två linjerna kunna komma i strid med varandra.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag vill bara göra den reflexionen med anledning av herr Holmbäcks näst sista anförande att regeringen aldrig begär av dem som den inbjuder till samarbete, att de bara skola fungera som marionetter i partiernas händer. Visst inte. Vad vi begära — och det framgick ju av mitt anförande — är bara det, att när partierna skicka representanter till allvarliga förhandlingar för utformning av en viss del av den svenska politiken, vare sig det gäller utrikespolitik, socialpolitik eller något annat, så skall det skickas representanter som självständigt kunna ta del i arbetet utifrån den gemensamma grunduppfattning som deras eget parti representerar. Det är någonting helt annat.

Sedan kan det i vissa frågor kanske vara så, som en ärad talare från bonde-

förbundet sade här, nämligen att det inte finns någon gemensam grunduppfattning hos somliga partier, och då blir det ju svårt att fylla detta krav. Men i stort sett äro vi väl överens om att det skall vara självständiga representanter, som skola försöka forma politiken tillsammans med regeringen utifrån den uppfattning som ligger bakom deras ställningstagande i den partipolitiska kampen.

Herr Öhmans ideologiska trassel får han reda ut med sig själv. Det intresserar varken mig eller, tror jag, kammaren, hur han har det ställt i det avseendet.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, för att det inte skall kunna bli skymten av missförstånd om vad jag på en för svensk utrikespolitik väsentlig punkt yttrat. Herr Öhman gjorde gällande att han skulle kunna inkassera mitt positiva intresse för hans förslag att svenska regeringen skulle inleda förhandlingar med Norges och Danmarks regeringar på grundval av det uppslag som framkommit i statsminister Kekkonens tal. Mitt anförande innehöll ett klart avvisande av denna tankegång. Om detta av herr Öhman kallas positiv inställning, kan jag förbereda herr Öhman på att det kommer att bli många positiva ställningstaganden gentemot kommunisterna från den svenska regeringens sida.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Man bör inte blunda för realiteter och fakta. De element, som hotar att ännu mer skärpa den internationella spänningen, ökar utan tvivel sin aggressivitet. Detta å ena sidan. Å andra sidan bör man inte bortse ifrån att de krafter, som inriktar sig på att åstadkomma en allmän avspänning i världen, befinner sig i en mycket rask tillväxt. Detta måste vara ägnat att ingjuta hopp och tillförsikt hos dem som anser kampen för freden vara den primära uppgiften i nuvarande historiska utvecklingsetapp.

Jag vill här deklarera att vi inte är några fatalister som tror att kriget är oundvikligt. Endast den, som vill krig eller har försvurit sig åt någon gammal

och förlegad doktrin, kan i vår tid förkunna att kriget kommer oavsett vad vi tänker och gör. Ja, vi är optimister i fråga om utsikterna att förhindra ett tredje världskrig, men vi önskar poängtera att liksom kriget är en produkt av vissa krafter intriger mot mänsklighetens lycka och välgång, så måste freden bli en produkt av folkmiljonernas aktiva insats för att hindra utbrottet av en tredje världskatastrof.

Utifrån denna vår allmänna inställning till utsikterna att upprätthålla världsfreden tar vi ställning till utformningen av den svenska utrikespolitiken. Vi har den bestämda meningen att mellan de officiella deklarationerna beträffande vårt lands utrikespolitik och denna politik sådana den i praktiken utformas finns en påtagligt djup klyfta. De krafter inom regeringskoalitionen, som söker att i någon mån uppnå samstämmighet mellan den officiellt fastställda utrikespolitiska kursen — alliansfrihet — och den förda politiken, faller alltför lätt undan för dem som aktivt, medvetet och öppet söker binda vårt lands öden samman med den amerikanska imperialismen.

Detta faktum återspeglas i den svenska FN-delegationens ställningstagande till de avgörande frågor som ställts på dagordningen inom Förenta Nationerna. Man behöver bara hänvisa till FN-delegationens uppslutning bakom den amerikanska linjen när det gällde att hindra ett förbud mot att använda atombomben, begränsning av rustningarna och en fredspakt mellan de fem stormakterna.

Regeringen och FN-delegationen söker rättfärdiggöra sitt ställningstagande i Förenta Nationerna med att hänvisa till att man först måste komma fram till en lösning av de »viktigaste tvistefrågorna», innan en fredspakt mellan de fem stormakterna kan åstadkommas. Ja, detta är ingenting annat än herr Sandler's sofistikerade, syftande till att dölja motviljan mot konkreta åtgärder för en internationell avspänning. När herr Sandler här skulle kommentera de kommunistiska motioner som står på dagordningen,

Ang. Förenta Nationernas verksamhet.

gjorde han detta genom att komma med några billiga sarkasmer och tala om att vi här skulle ha föreslagit svenska riksdagen att ta direktiv från Politybrån i Kreml. Jag förmodar att herr Sandler också hör till dem, som kommenterar den finske statsministerns tal med att säga att han har tagit order från Kreml och att det är Moskvas röst som talar genom Kekkonen. Jag måste ju säga, att även om man är pensionerad landshövding, får man inte för den skull hänge sig åt vilka intellektuella lätt sinnigheter som helst vid behandlingen av allvarliga politiska frågor.

Jag önskar här understryka att över 600 miljoner människor uttalat sig för en fredspakt mellan de fem stormakterna. Den svenska utrikesledningen bör observera detta historiska faktum. 600 miljoner människor har med sin namnunderskrift uttalat sin otvetydiga mening. Här är det inte fråga om en överenskommelse mellan stormakterna, som skulle bygga på lösan sand, utan här gäller det en överenskommelse, uppbyggen och kontrollerad av majoriteten av mänskligheten. Däri ligger bland annat den avgörande skillnaden mellan tidigare överenskommelser och den nu aktuella.

Därtill bör man foga att »de viktigaste tvistefrågorna», som skiljer stormakterna åt, kommer i ett bättre politiskt och psykologiskt utgångsläge, om i första hand denna fredspakt mellan de »fem stora» ingås. Vi har ingalunda hävdats att det ej skulle föreligga stora tvistefrågor mellan speciellt stormakterna, men vi har den bestämda åsikten att motsättningarna bättre kan överbryggas i en fredlig miljö än i en krigisk.

I det sammanhanget önskar jag betona vikten av att den svenska FN-delegationen erhåller sådana instruktioner att den vid sina ställningstaganden siktar till att Förenta Nationernas stadga återställes i sitt ursprungliga skick.

Sverige är ett litet land, men ingen kan påstå att det därför saknar betydelse, var vi lägga vår röst i exempelvis Förenta Nationerna. Därför fäster vi stort avseende vid vilka instruktioner

Ang. Förenade Nationernas verksamhet.

den svenska FN-delegationen erhåller av regeringen.

Fortfarande söker regeringen upprätthålla myten om att medlemskap i den s. k. Marshallorganisationen och Europarådet inte strider mot den officiellt deklarerade alliansfriheten i utrikespolitiken. Den motivering man gav vårt lands anslutning till Marshallorganisationen har bortfallit, men likväl hävdas att vi skall vara med i denna organisation, som nu öppet har övergått till att bli ett viktigt komplement till Atlantpakten. Jag vill fråga: Har kanske inte våra förutsägelser angående Europarådets roll och uppgifter till fullo besannats? Jo, så är det. Amerikanarna önskade en utbyggnad av Atlantpakten, ett komplement till denna i form av en s. k. europaarmé. Europarådet rekommenderade upprättandet av en europaarmé, och Sverige avhöll sig från att rösta. Den s. k. europaarmén skall i avgörande grad uppbäras av västtyska divisioner, ledas och kommenderas av Hitlers generaler. Är det inte klart att krigsfaran därigenom skärpes? Är det inte tillräckligt klart nu vilken roll Europarådet spelar när det gäller att skärpa motsättningarna, stärka de aggressiva, de fascistiska krafterna, främst i Västtyskland, stärka de element som bara längtar till den dag då den tyska imperialismen skall få sin revansch i en väpnad uppgörelse?

Till sist vill jag, herr talman, säga några ord om ett förslag, som kommunisterna framställt i fråga om rätten att förklara krig och träffa freds-uppgörelser.

Enligt regeringsformen § 13 tillkommer denna rätt Konungen ensam. Det heter i § 13: »Vill Konungen börja krig eller sluta fred, kalle då till ett utomordentligt statsråd statsrådets samtliga ledamöter, framställa för dem de skäl och omständigheter, som härvid till övervägande förekomma, samt äske däröver deras yttranden, vilka de skola var för sig, med den ansvarighet 107 § bestämmer, till protokollet avgiva. Konungen äge därefter makt att fatta och utföra det beslut, som Han för riket nyttigast finner.»

Statsöverhuvudet kan alltså nästan på vilken grund som helst ensam avgöra frågan om krig! Folket och dess valda representanter ställes helt utanför, när det gäller att avgöra nationens högsta livsfråga. Detta är en vrångbild av demokrati och innebär stora risker för landet. Med den citerade paragrafens nuvarande avfattning kan en härskande klick i enlighet med sina särskilda intressen diktera beslut av den mest ödesdigra beskaffenhet för landet.

Den internationella situationen är så allvarlig att ingenting bör försummas som kan befordra fredens sak. Genom ett undanröja sådant, som gör det svårare att hålla landet utanför ett stormaktskrig, och genom att vinna stöd hos stormakterna för en sådan strävan kan Sverige, med hänsyn till sitt särskilda läge och sin långa fredstradition, ge ett bidrag till strävandena att bevara världsfreden.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 62, angående fortsatt disposition av ett för budgetåret 1946/47 anvisat anslag till byggnadsarbeten vid veterinärinrättningen i Skara.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 64, angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Föreningen Rädda barnen för kläder, beklädnadsmateriel och livsförnödenheter.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av protokoll angående handelsutbytet mellan Sverige och Portugal m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om instruktioner åt den svenska delegationen hos Förenta Nationerna. — Om Sveriges utträde ur Europarådet.

Om Sveriges utträde ur Marshallorganisationen.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner angående Sveriges utträde ur den s. k. Marshallorganisationen.

I en inom första kammaren av herr *Öhman* och herr *Persson, Ola*, väckt motion, nr 7, ävensom i en likalydande inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. väckt motion, nr 8, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen begära, att den måtte i enlighet med bestämmelserna i artikel 27 i konventionen angående europeiskt ekonomiskt samarbete anmäla landets utträde ur denna konvention samt i enlighet med bestämmelserna i artikel XI punkt 2 i överenskommelsen angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater upp säga överenskommelsen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 7 och II: 8 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare har yttrat ber jag att få yrka bifall till motionerna nr 7 i första kammaren och nr 8 i andra kammaren.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om instruktioner åt den svenska delegationen hos Förenta Nationerna.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta mo-

tioner om vissa instruktioner åt den svenska delegationen hos Förenta Nationerna.

I en inom första kammaren av herr *Öhman* m. fl. väckt motion, nr 242, ävensom i en likalydande inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. väckt motion, nr 317, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att instruktioner måtte ges den svenska delegationen hos Förenta Nationerna att understödja alla förslag och initiativ, som syftade till åstadkommande av förhandlingar och en fredspakt mellan de fem stormakterna, och alla sådana förslag och initiativ, som syftade till ett bevarande av stadgans bestämmelser om säkerhetsrådets befogenheter och vetorättens bibehållande inom detsamma.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 242 och II: 317 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna nr 242 i första kammaren och nr 317 i andra kammaren.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet endast yrkats, av herr *Persson, Helmer*, att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare enligt herr Helmer Perssons yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om Sveriges utträde ur Europarådet.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om Sveriges utträde ur Europarådet.

Ang. Konungens utrikespolitiska befogenheter. — Ang. häradshövdingarnas lönegradsplacering.

I en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm väckt motion, nr 316, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Sverige skulle i enlighet med art. 7 i Europarådets stadga anmäla sitt utträde ur Europarådet och dess organ.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 316 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag yrkar bifall till motion nr 316 i andra kammaren.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. Konungens utrikespolitiska befogenheter.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om Konungens rätt att sluta fördrag med främmande makter, inträda i krig och träffa fredsutläggelse.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 6 i första kammaren av herr *Öhman* och nr 7 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag om sådan förändring av regeringsformen, att Konungen icke utan att först ha inhämtat riksdagens godkännande skulle kunna sluta fördrag med främmande makter, inträda i krig och träffa fredsutläggelse.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 6 och II: 7 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna nr 6 i första kammaren och nr 7 i andra kammaren.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet endast yrkats, av herr *Persson, Helmer*, att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt herr *Helmer Perssons* yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet affattat sin hemställan i fem särskilda med 1, 2 a—2 c, 3 a, 3 b, 4 och 5 betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. häradshövdingarnas lönegradsplacering.

Punkten 2 a.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte beträffande placeringen i lönegrad av vissa chefs-tjänster med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 248 och II: 328

Ang. häradshövdingarnas lönegradsplacering.

godkänna av chefen för civildepartementet förordad placering av häradshövdingtjänsterna i Co 14.

I de likalydande motionerna I: 248 av herr *Cassel* samt II: 328 av fru *Gärde Widemar* och herr *Häckner* hade hemställts, att häradshövdingarna måtte uppflyttas till lönegrad Co 15.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade fröken *Andersson* samt herrar *Bergh*, *Boman* i *Kieryd*, *Staxäng* och *Nihlfors* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under punkten 2 a hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 248 och II: 328 besluta, att häradshövdingtjänsterna skulle uppflyttas från Co 14 till Co 15.

Fröken **ANDERSSON**: Herr talman! Vid punkt 2 a) i förevarande utlåtande finns det en reservation som bygger på motioner som väckts i bägge kamrarna. De gå ut på att häradshövdingarna skola placeras i lönegrad Co 15 och icke, som i propositionen har föreslagits, i Co 14.

Den expert, som har biträtt de sakkunniga vid utredningen av denna fråga, nämligen hovrättspresidenten *Wieslander*, har föreslagit att häradshövdingtjänsterna skola placeras i Co 15. Skälen för en dylik uppflyttning äro av både kvantitativ och kvalitativ beskaffenhet. I samband med processreformens genomförande ha häradshövdingarnas arbetsuppgifter väsentligt ökats. Processreformen har också lett till att, såsom det har framhållits från flera håll, numera ett ökat antal mål de facto avgöras i underrätterna och alltså stanna där. Det är därför, mena vi reseranter liksom motionärerna, nödvändigt att domarmaktens utövning i dessa instanser handhas av domare av så hög standard som möjligt. Därför anse vi det nödvändigt att häradshövdingtjänsterna i löneavseende placeras på sådan nivå, att de bästa domarna också stanna kvar på dessa tjänster. Innan häradshövdingar-

nas löner reglerades, voro dessa befattningar avlönade på sådant sätt, att de drogo till sig även mycket högt kvalificerade domare. Det är angeläget att så kommer att bli förhållandet även i fortsättningen.

Utskottet anför visserligen att »vid bedömandet av frågan om häradshövdingarnas löneställning bör beaktas att endast 13 av landets 117 häradshövdingar ha en löneställning motsvarande den för Co 14 gällande lönen». Alla övriga häradshövdingar ha, enligt utskottet, en löneställning som delvis betydligt överstiger lönegradslönen. Utskottet anför vissa siffror för att visa vilken löneförhöjning ett hovrättsråd får, om han går över till en häradshövdingtjänst i mellersta ortsggruppen. Dylika absoluta siffror säga enligt min uppfattning ingenting om själva huvudproblemet i detta sammanhang. Ersättningen bör ju vara sådan, att den uppväger de olägenheter av olika slag som kunna följa med en förflyttning till dessa orter.

Utskottet förklarar vidare, att en uppflyttning av dessa tjänster skulle påverka det allmänna löneläget för cheftjänstemän. Vi reseranter invända däremot, att det ur rättsvårdens synpunkter är nödvändigt att standarden hålles tillräckligt hög, vilket jag ju redan har påpekat.

Departementschefen har när det gäller tingsdomarnas löneplacering — en fråga som väl kommer att diskuteras här om en stund — betonat att det är utomordentligt viktigt att dessa befattningshavare få en god löneställning. För tingsdomarna ha de sakkunniga föreslagit Ca 33 under hänvisning till att det eljest skulle medföra konsekvenser beträffande till exempel assessorernas lönegradsplacering. Trots att de sakkunniga således föreslagit Ca 33 har Kungl. Maj:t för denna kategori befattningshavare föreslagit Ca 37. Den motivering som anföres i propositionen för uppflyttning av tingsdomarna är att »med hänsyn till den betydelsefulla ställning som tingsdomarna intaga i domstolsväsendet skäl synas föreligga att för dessa tjänster bestämma en löneställning som möjlig-

Ang. häradshövdingarnas lönegradsplacering.

gör rekrytering även bland dem, som tjänstgjort i nedre justitierevisionen». Vi mena att innehållsmässigt exakt samma motivering kan anföras när det gäller den placering av häradshövdingarna som reservanterna ha föreslagit.

Det skulle kanske, herr talman, vara en del ytterligare att tillägga, men det kommer troligen att anföras en del synpunkter också från annat håll. Jag nöjer mig därför med att yrka bifall till reservation nr 1).

Herr CASSEL: Herr talman! När vi motionärer togo upp frågan om lönesättningen för häradshövdingarna, skedde det därför att vi voro angelägna att stärka rättskipningen i första instans.

Det är den instansen som människor i gemen här i landet förr eller senare få att göra med — jag menar inte såsom brottslingar. I något ärende komma de alltid till häradsrätten. Där handläggas bl. a. alla inskrivningsärenden, ärenden rörande förmynderskap, bouppteckningar o. s. v. Här och endast här handläggas, såsom fröken Andersson nyss påpekade, det övervägande antalet tvistemål och brottmål. Endast en ringa del av målen gå numera vidare till hovrätterna, och en ännu mindre del fortsätta ända upp till högsta domstolen. Det är i allmänhet alltför dyrt att processa i överrätterna, och därför får man nöja sig med första instans. Det spelar då för oss alla en mycket viktig roll att den första instansen handlägger målen på riktigt sätt. Även för de mål, som gå vidare, är det mycket betydelsefullt att grunden för processen har blivit riktigt lagd i underrätten. I häradsrätten sitter häradshövdingen som ensam lagfaren ledamot. De av kammarens ärade ledamöter, som äro nämndemän, förstå säkert att uppskatta det ansvar som vilar på häradsrättens ordförande och de komplicerade problem som han ständigt har att lösa. Den stora rättegångsreformen, som vi med rätta äro stolta över, bygger på att domartjänsterna och särskilt domartjänsterna i första instans äro besatta med högt kvalificerat folk. Jag vå-

gar till och med säga att rättegångsreformen står och faller med den förut-sättningen.

Om vi då äro på det klara med att man för häradshövdingämbetena måste söka förvärva de skickligaste och personligen mest lämpliga jurister som det över huvud taget går att uppleta, måste vi ställa oss den frågan, huruvida det nuvarande avlöningssystemet säkrar att domsagorna få dessa jurister. Det är på den punkten vi känna oss oroliga. På senare år har det icke saknats exempel på att häradshövdingämbeten även i domsagor i mellersta Sverige, som ha sina kanslier förlagda till städer, ha varit svåra att besätta. Hur mycket besvärligare skall det då icke vara att få fullt kvalificerade sökande till norrlandsdomsagor? Vi måste komma ihåg att de aspiranter, som vi vilja locka till häradshövdingtjänsterna, äro revisionssekretärer och hovrättsråd som ha vant sig vid att leva i Stockholm eller någon av de andra städerna som ha hovrätt. Dessa ämbetsmän ha ofta barn i skolåldern som gå i läroverk och andra högre skolor. För att ämbetsmännen i fråga skola finna det värt uppoffringen att flytta på sig och ge sig ut på domsaga måste den ekonomiska kompensationen göras så kraftig, att den gott och väl svarar mot olägenheterna.

Nu säger utskottet att ett hovrättsråd med slutlön i 5-ort får en löneökning med 4 200 kronor, om han övergår till häradshövdingtjänst i mellersta lönegruppen. Det låter ju förträffligt, men i verkligheten kan en sådan förflyttning i stället medföra förlust för honom. Låt oss förutsätta att ett hovrättsråd har två barn, som gå i läroverk och att sådant icke finns på den ort dit han flyttar. Merkostnaderna för att hålla barnen inackorderade på annan ort ta då i anspråk gott och väl hela löneökningen. Vi skola också komma ihåg att av dessa 4 200 kronor i löneökning gå minst 45 procent bort i marginalskatt. Under sådana förhållanden är det ganska naturligt, om det inte blir de allra mest kvalificerade krafterna, som slåss om dessa domsagor.

Ang. häradshövdingarnas lönegradsplacering.

Men problemet har också en annan sida. Nu inträffar det att yngre jurister, som ha assessorskompetens, men som inte varit i revisionen och inte blivit hovrättsråd, ändå få en mindre domsaga. Det ligger nära till hands att när dessa häradshövdingars barn växt upp och skola börja i högre skolor, häradshövdingen söker ett hovrättsrådsämbete i någon hovrättsstad. Det kan alltså bli så att häradshövdingämbetena, åtminstone i de mindre domsagorna, bli passage-tjänster, där vederbörande sitter ett visst antal år och samlar meriter för en vidare befordran. En sådan utveckling skulle slå sönder något av domsagornas finaste tradition. Häradshövdingen bör växa in bland befolkningen i sin domsaga och vara fast rotad där, och domsagorna skola kunna räkna med att få behålla sina domare, tills dessa pensioneras. Det står skrivet i domarreglerna, att domare skall lag kunna, men det är nästan lika viktigt att han kan sin domsaga och i grunden känner dess inbyggares särart. För dem av oss, som bo på landet eller i städer under landsrätt, är detta ett mycket viktigt intresse.

Herr talman! Utskottets lugnande försäkringar ha icke förmått undanröja motionärernas oro för att vi med nuvarande lönesystem gå mot en försvagning i stället för en förstärkning av domarkåren i häradsrätt. Jag ber därför att få yrka bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Till en början skulle jag vilja instämma i såväl fröken Anderssons som herr Cassels yttranden i vad avser häradshövdingtjänsternas betydelse. Därvidlag har jag ingen avvikande mening, och jag tror inte heller att majoriteten i statsutskottet har det. Men även om man kan instämma i detta, tycker jag att de farhågor, som reservanterna anse föreligga då det gäller rekryteringen av häradshövdingtjänsterna, nog äro i viss mån överdrivna.

Man har pekat på att domsagokanslierna ofta nog ligga i mindre städer. Herr

Cassel var särskilt inne på detta och betonade att man nog fick anse att ett hovrättsråd exempelvis i Stockholm drog sig för att söka en häradshövdingtjänst ute i landsorten. Där kommer man in på ett problem, som i mycket hög grad tangerar frågan om dyrortsgrupperingen och vad därmed sammanhänger. Det borde ju tvärtom vara så, att det skulle anses vara en fördel att komma till en s. k. billigare ort för att få de förmåner, som detta för med sig. Det är ju så, att lönerna på löneplan 2 inte äro dyrortsgraderade. Men får alltså på den s. k. billigaste orten ute i landet samma lön i motsvarande tjänst som man får på den dyraste orten. Men bortsett härifrån innebär, enligt min mening, utskottsmajoritetens ställningstagande inte, såsom man säger i motionen, att häradshövdingtjänsterna deklasseras. Om man gör en jämförelse mellan hovrättsrådets och häradshövdingarnas löner, kommer man ju till det resultatet, att ett hovrättsråd, som får en häradshövdingtjänst, även i lägsta lönegrupp får en rätt betydande löneökning. F. n. har en häradshövding i lönegrupp I en årslön på 26 904 kronor. Om riksdagen — som jag förmodar kommer att ske — fattar beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 60, kommer häradshövdingarnas lön i den lägsta lönegruppen att bli — såvitt jag räknat rätt — 30 720 kronor. En häradshövdingenslön i högsta lönegruppen är f. n. 31 908 kronor. Den kommer med det lönetillägg, som nu är föreslaget, att uppgå till 35 724 kronor per år. Ett hovrättsråd har nu i ortsgrupp V lägst 23 320 kronor och högst 25 212 kronor. Räknar man med det föreslagna lönetillägget, blir det 26 700 kronor respektive 28 992 kronor, detta också räknat för ortsgrupp V.

Den utredning, som arbetat med de här frågorna, har även gjort en annan jämförelse, som nog gjorts tidigare också då det gällt lönesättningen för häradshövdingarna, nämligen med lönerna för borgmästarna i de större städerna. Utredningen infordrade uppgifter från 40 av de större städerna. Det visade sig att 19 borgmästare hade lägre lön än hä-

Ang. tingsdomarnas lönegradsplacering.

radshövdingarna i lägsta lönegruppen och att endast fem borgmästare hade högre lön än häradshövdingarna i högsta lönegruppen. Jag tror det kan vara berättigat att göra en viss jämförelse här, och det har också, såsom jag nyss sade, tidigare gjorts dylika jämförelser.

Herr talman! Jag anser för min del att häradshövdingarna inte äro så särskilt missgynnade genom det förslag, som utskottsmajoriteten anslutit sig till. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr CASSEL: Herr talman! Utskottets ärade talesman har sagt, att vi i viss mån ha överdrivit farhågorna för att domsagorna inte skulle få häradshövdingar av den klass vi önska. Vi tyckas vara fullt överens om den klass, som vi önska att de skola vara av. Då det gäller kvalitén är det alltså inte någon diskussion längre.

Vad vi motionärer ha begärt är bara en höjning från 14 till 15 lönegraden. Det innebär en ökning med 100 kronor i månaden. Det är klart att detta är en avvägningsfråga. Men jag håller ändå före att det finns svårigheter att få till domsagorna de högt kvalificerade revisionssekreterare och hovrättsråd, som vi vilja ha ute på landet.

Det är en sak till, som jag inte tidigare nämnt men som man bör komma ihåg i det här sammanhanget. Det är, att många av de här herrarna äro gifta med förvärvsarbetande kvinnor, som ha en bra tjänst i Stockholm eller i den hovrättsstad, där de bo, och som inte kunna få motsvarande tjänst, om familjen flyttar ut till en domsaga på landet. Det blir i så fall en väsentlig minskning av familjens inkomster.

Sedan gjorde herr Sundelin en jämförelse med borgmästarna. Jag har inte kontrollerat den, men jag tvivlar inte på att den är riktig. Vi skola emellertid komma ihåg, att borgmästarna i städerna ha ganska betydande extrainkomster, medan häradshövdingarna icke, i varje fall inte utan Kungl. Maj:ts tillstånd, kunna ha några extrainkomster alls. Det gör

att borgmästarnas samlade inkomster ofta bli väsentligt högre än häradshövdingarnas.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha va upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Cassel begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13 punkten 2 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. tingsdomarnas lönegradsplacering.*Punkten 2 b.*

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte beträffande placeringen i lönegrad av vissa chefstjänster med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag godkänna av chefen för civildepartementet förordad placering av tingsdomartjänsterna i Ca 37.

Reservation hade anförts av, utom annan, herrar *Nils Theodor Larsson*, *Svensson* i Grönvik, *Wallentheim*, *Rubbestad*, *Pettersson* i Degerfors och *Gustafsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om uppflyttning av tingsdomar-tjänsterna från Ca 33 till Ca 37.

Herr **LARSSON, NILS THEODOR**: Herr talman! Beträffande tingsdomarna ber jag att få fästa uppmärksamheten vid att de av Kungl. Maj:t förra året tillkallade sakkunniga ansett sig inte böra f. n. föreslå ändrad löneställning. Tingsdomarna stå ju nu i Ca 33, men föreslås av Kungl. Maj:t och statsutskottets majoritet bli uppflyttade i Ca 37.

De sakkunniga ha som motivering för sin ståndpunkt bland annat pekat på det nära samband som råder mellan tingsdomarnas och assessorernas lönegrads-placering. Men framför allt ha de sakkunniga framhållit den omständigheten, att frågan om det ändamålsenliga utformandet av befordringsgången på domarbanan över huvud taget ännu är olöst. Vad de sakkunniga i det hänseendet anfördt måste tilläggas betydelse. Jag tror att ett bifall nu till utskottets förslag, att tingsdomarna skola uppflyttas från Ca 33 till Ca 37, kan komma att föregripa den slutliga lösningen av dessa spörs-mål.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid förevarande punkt av utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **SUNDELIN**: Herr talman! Som den föregående ärade talaren sagt, stannade utredningen vid det förslaget att tingsdomarna skulle placeras i lönegrad Ca 33. Men jag vill också erinra om att utredningen — och det finns angivet i propositionen — i likhet med den antilade experten betonade, att tingsdomarna hade mycket kvalificerade arbets-

Ang. tingsdomarnas lönegrads-placering. uppgifter och att en förbättrad löne-ställning för dem därför kunde vara be-fogad. Experten gjorde gällande att en tingsdomare utövade en dömande verk-samhet av i stort sett samma omfatt-ning som den, som åvilar en häradshöv-ning i en mindre eller medelstor dom-saga, och utredningen ansåg detta vara ett skäl som kunde motivera höjd löne-ställning. På de av herr Larsson an-förda grunderna stannade utredningen emellertid vid att tingsdomarna borde placeras i lönegrad Ca 33.

Kungl. Maj:t har sedermera prövat denna fråga och kommit fram till att tingsdomarnas lönegrads-placering borde vara Ca 37. De ledamöter av utskottet, som deltagit i utredningen, ha inte an-sett skäl föreligga att gå emot Kungl. Maj:ts förslag om denna höjning, då vi som sagt i utredningen betonat att en höjning nog kunde vara befogad. Det var bara konsekvenserna av en sådan höjning som vi varit litet rädda för.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr statsrådet **LINGMAN**: Herr talman! Jag skall endast lämna en ytterligare förklaring till att Kungl. Maj:t i detta avseende gått ifrån de sakkunni-gas förslag.

De sakkunniga hade, som herr Sun-delin nämnde, vid sin undersökning av denna fråga ansett det vara ytterst tveksamt, huruvida skäl fanns att flytta upp tingsdomare i en högre lönegrad. De sak-kunniga hade stannat för att utelämna dem i sitt förslag, och anledningen tor-de till stor del ha varit de återverk-ningar en uppflyttning av tingsdomarna kunde ha på löneställningen för revi-sionssekreterare.

Vid ytterligare granskning av detta ärende ansåg jag emellertid, att denna uppflyttning mycket väl kunde motiveras utan att löneställningen för revisions-sekreterare skulle behöva rubbas. Tingsdomarna ha ju, såsom redan upplysts, uppgifter som mycket nära sammanfalla med häradshövdingarnas, men tingsdo-maren har inte heller i de fall, då han fullgör häradshövdingens uppgifter, rätt

Ang. pension åt förre ämnesläraren Å. H. Körner.

till vikariatsersättning. Då tingsdomaren således får utföra i stort sett likartade tjänsteuppgifter som häradshövdingen och då man av tingsdomaren fordrar samma kvalifikationer, ansåg jag skäl finnas att föreslå placering av tingsdomarna någon lönegrad högre än revisionssekreterarna, d. v. s. att man utan risk att rubba lönegradsplaceringen för revisionssekreterare skulle kunna föreslå tingsdomarnas placering i lönegrad Ca 37.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nils Theodor Larsson m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2 c samt 3—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd, fördragning av statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. pension åt förre ämnesläraren Å. H. Körner.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa från statens pensionsanstalt utgående pensioner m. m.

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 23 framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i

statsrådsprotokollet över civilärenden för den 28 december 1951 förordats meddela bestämmelser angående omreglering av vissa från statens pensionsanstalt utgående pensioner;

b) medgiva, att förre ämnesläraren vid Lunds privata elementarskola Åke Harald Körner och förre gymnastikläraren vid Stockholms samgymnasium Eric Gustaf Granfelt finge från och med den 1 juli 1952 under återstående livstiden från anslaget till Diverse pensioner och understöd m. m. uppbära årliga pensioner jämte rörligt tillägg enligt samma grunder som i fråga om av riksdagen beviljade pensioner i allmänhet, dock att pensionerna skulle utgå endast därest Körner och Granfelt från vederbörande huvudmän uppbure pensioner till lägst de belopp som gällt för år 1951.

Reservation hade anmälts av herr Ohlon, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr OHLON: Herr talman! Eftersom jag står såsom reservant under detta statsutskottets utlåtande, får jag kanske med några ord förklara vad saken gäller.

Bland de pensioner, som enligt utskottets förslag skola bestridas av statsmedel, finns en pension till förre ämnesläraren och rektorn Körner vid Lunds privata elementarskola. Denna skola är kooperativ och äges av lärarna. Rektor Körner har varit anställd vid skolan under inte mindre än 44 år, varav såsom föreståndare från läsåret 1916—17 fram till läsåret 1943—44. Rektor Körner hade inte ordnat för sin egen pensionering, och skolan har inte medel att bestrida en sådan i annan utsträckning än att Körner från den får ett understöd av 2 000 kronor om året. Därför har en framställning gjorts hos statens pensionsanstalt om att rektor Körner skulle komma i åtnjutande av statlig pension.

Lunds privata elementarskola har som bekant spelat en mycket stor roll för att göra det möjligt för äldre personer att genomgå gymnasium fram till studentexamen. Tidigare ha inte minst folk-skollärare begagnat sig av denna möj-

lighet, men man kan säga att snart sagt alla yrkeskategorier varit representerade bland skolans elever. Det är en verkligt stor gärning Lunds privata elementarskola utfört, inte minst under Körners tid. Jag kan erinra om att regeringen inte torde stå främmande för denna läroanstalt, eftersom åtminstone en medlem av Kungl. Maj:ts regering har absolverat studentexamen under rektor Körners tid som lärare vid »Spyken» i Lund.

Statens pensionsanstalt ställde sig sympatisk till denna anhållan och föreslog, att en grundpension av 3 036 kronor per år skulle tillerkännas rektor Körner. Det är emellertid att märka, att staten inte har någon juridisk skyldighet att träda emellan i ett fall som detta, och civilministern säger att det med hänsyn till vissa konsekvenser inte är möjligt att gå så långt som pensionsanstalten tänkt sig. Det i dag föreliggande förslaget går därför ut på att Körner skulle få en grundpension av endast 2 004 kronor per år; till detta belopp komma väl sedan vissa tillägg.

Jag yrkade i statsutskottet återremiss av detta ärende till femte avdelningen men fick bakslag, och jag förstår att det är hopplöst att nu, då ärendet ligger på kammarens bord, begära återremiss till statsutskottet för dess förnyade behandling av frågan.

Jag inskränker mig därför, herr talman, till att värdsammast hemställa hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte ha sin uppmärksamhet riktad på ärendet och eventuellt återkomma nästa år med en förbättrad upplaga av det förslag, som i dag föreligger.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo samt företogs punktvis och momentvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under andra huvudtiteln, avseende anslag

Ang. fångvårdsstyrelsens avlöningsanslag.
gen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. fångvårdsstyrelsens avlöningsanslag.

Punkten 29.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen föreslagna ändringar i fångvårdsstyrelsens personalförteckning, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1952/53, dels och till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 735 300 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Söderquist* och *Lodenius* (I: 182) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl. (II: 240), hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte höja det i statsverkspropositionen upptagna anslaget till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar med 5 032 kronor för att möjliggöra anställande av två skrivbiträden.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 182 och II: 240, i vad de avsåge förevarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i fångvårdsstyrelsens personalförteckning vidtaga de ändringar, som angivits av departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 4 januari 1952;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1952/53;

c) till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 735 300 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, fröken *Elmén*

Ang. fångvårdsstyrelsens avlöningsanslag.

samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under b och c hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 182 och II: 240, i vad de avsåge förevarande anslag,

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1952/53;

c) till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 740 300 kronor.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Som vi alla veta, är det inte så få miljoner som årligen anslås till vår fångvård. Den vid punkt 29:o) avgivna reservationen går ut på ökning med 5 000 kronor av anslaget till anställande av ytterligare skrivhjälp vid fångvårdens centrala administration.

Kungl. Maj:t betonar ju i propositionen starkt vikten av att fritidsverksamheten vid de slutna anstalterna snabbt utvidgas. Ledningen av denna verksamhet handhaves som bekant av en förste byråsekreterare i fångvårdsstyrelsen. Alla torde förstå att detta arbete är maktpåliggande, och det är således av yttersta vikt att denne tjänsteman liksom fångvårdsstyrelsen över huvud taget får den, jag höll på att säga, handräckning som är nödvändig för att verksamheten skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt och alla de miljoner, som läggas ned på fångvården, utnyttjas så väl som möjligt. Det kan icke överensstämman med god ekonomi, att relativt högt betalda tjänstemän skola tvingas utföra enklare kontorsarbete på grund av att det inte finns skrivhjälp i tillräcklig utsträckning.

Nu har styrelsen yrkat på ett anslag för anställande av ytterligare två biträden. I propositionen föreslås endast 6 200 kronor till extra skrivhjälp. Departementschefen tycks utgå från — åtminstone framgick det av den debatt, som fördes i statsutskottet — att det på

ett eller annat underligt sätt finns pengar till denna skrivhjälp. Det står nämligen på s. 22 i utskottsutlåtandet på följande sätt: »Departementschefen förutsätter emellertid att den medelsreserv motsvarande lönen till två kontorsträden, som i samband med beslut år 1949 om styrelsens omorganisation övergångsvis ställts till Kungl. Maj:ts förfogande, alltjämt skall kunna tagas i anspråk efter Kungl. Maj:ts bemyndigande.» Dessa medel äro emellertid tagna i anspråk. Det finns inte några medel för anställande av ytterligare skrivhjälp.

Utskottet ställer sig — och det skall icke fördöljas — principiellt utomordentligt positivt till själva saken, och jag tillåter mig citera vad utskottet säger, eftersom jag helt kan instämma i detta uttalande. Det heter således: »Utskottet är i princip ense med motionärerna därom, att genomförandet av önskvärda reformer i fångbehandlingen icke får äventyras genom bristfälligheter i den centrala administrationen. I nuvarande läge och då den medelsreserv motsvarande lönen till två kontorsträden, som tidigare övergångsvis ställts till Kungl. Maj:ts förfogande, enligt utskottets förslag alltjämt skall kunna tagas i anspråk efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, anser sig utskottet likväl böra godtaga departementschefens förslag. Härav följer, att utskottet icke kan tillstyrka yrkandet i ifrågavarande motioner om ytterligare medelsanvisning för att möjliggöra anställande av två skrivbiträden hos fångvårdsstyrelsen.» Mig förefaller detta vara en logisk kullerbytta. Det är en praktisk omöjlighet att ta medel, som inte finnas, för att anställa ytterligare skrivbiträden. När utskottet nu är så positivt som framgår av det citat jag nyss angav, tycker man att det hade varit motiverat med en annan slutsats än den till vilken utskottet kommer. Jag vill — och det kommer väl fram under debatten rörande vissa andra punkter i detta utlåtande — redan i detta sammanhang understryka, att det icke kan vara i enlighet med förnuftigt ekonomiskt handlande att ha en stor

Ang. fångvårdsstyrelsens avlöningsanslag.

dyrbar organisation och sedan på grund av att man skall spara på, jag höll på att säga, fickpengarna eller småsummorna styra till det så, att icke tjänstemän och organisationer kunna utnyttjas så som det är tänkt. Det gäller här expenser av olika slag, men jag skall som sagt återkomma till dessa frågor senare.

Jag ber, herr talman, nu endast att få yrka bifall till den med nr 3) betecknade reservationen.

Herr BERGH: Herr talman! Det framgår redan av utskottets skrivning, att 1951 års fångvårdsutredning för närvarande diskuterar en omorganisation av fångvårdsanstalterna, som kan komma att medföra en begränsning av fångvårdsstyrelsens organisation. Att under sådana förhållanden föra upp nya tjänster på personalstaten kan väl ändå inte vara välbetänkt, utan i ett sådant läge får man väl nöja sig med tillfällig hjälp, till dess sikten klarnar, så att man bättre kan bedöma vad som kan komma att behövas i fråga om stadigvarande personal. Det är den linjen som utskottet liksom departementschefen i detta fall gått på. Vi ha fördenskull tillstyrkt att 6 200 kronor skulle få användas till extra skrivhjälp, och dessutom ha vi räknat med att övergångsbemyndigandet fortfarande skall kunna utnyttjas.

Av dessa skäl förefaller det mig, herr talman, som om utskottsmajoritetens ståndpunkt är den försiktigare och den riktigare. Om ett nödläge uppstår har Kungl. Maj:t som vanligt en viss frihet att kunna handla.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! När utskottet säger sig vara i princip ense med motionärerna, av vilka jag är en, beträffande detta anslag och då — såsom fröken Andersson nyss sagt — de pengar, som man förutsätter skulle finnas för anställande av det ena kontorsbiträdet, inte längre finnas, finner jag i

likhet med fröken Andersson att utskottet här gjort en kullerbytta.

Jag kan helt instämma i vad fröken Andersson anfört, och jag ber, herr talman, endast att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Utskottet har under denna punkt gjort ett uttalande, som jag för min del är glad och tacksam för. Jag får antagligen tillfälle att i det följande återkomma till vissa andra önskemål och rekommendationer, som utskottet gjort och som från min sida måste upptagas med stor tillfredsställelse.

Nu föreliggande fråga är ju en mycket liten fråga. Vi ha begärt 11 000 kronor för anställande av två skrivbiträden. Kungl. Maj:t har föreslagit ett belopp av 6 000 kronor, alltså 5 000 kronor mindre än vad reservanterna i statsutskottet efter en motion i ämnet påyrkat.

Jag fäste mig vid den invändning, som gjordes av tredje avdelningens ärade ledamot herr Bergh, som pekade på ett framtidsperspektiv, vilket i och för sig skulle vara ägnat att stödja utskottets ståndpunkt. Nu är det emellertid så, att vad herr Berg anförde inte återfinns i utskottshandlingarna och argumentet kan icke anses vara hållbart. Om fångvårdsstyrelsen till följd av vissa organisatoriska förändringar i framtiden skulle komma att få mindre att göra än nu, därför att man exempelvis delegerade över en del ärenden till »linjen», kan man inte, sade herr Bergh, stå till svars med någonting sådant som att nu förstärka personalen inom fångvårdsstyrelsen. Herr Bergh ansåg att man under sådana förhållanden fick nöja sig med tillfällig hjälp. Jag vill då påpeka, att det här icke är fråga om annat än tillfällig hjälp. De 6 000 kronor, som enligt Kungl. Maj:t skola utgå, ha inte anvisats i form av pengar till en särskild befattning utan just för tillfällig tjänst som skall avhjälpa det arbetsbehov som nu föreligger. Denna synpunkt kan således inte få stå i vägen för ett beslut, som ur mina synpunkter självfallet måste te sig praktiskt och lämpligt.

Ang. fångvårdsstyrelsens omkostnadsanslag.

Jag är, såsom jag inledningsvis nämnde, tacksam för att utskottet sagt, att man inte får ha brister i den centrala organisationen, som stå hindrande i vägen för att genomföra de intentioner, som ligga till grund för den nya straffverksställighetslagen. Det har ju varit på det sättet, att det är bristen på pengar och resurser, som här liksom i så många andra fall satt en käpp i hjulet. Nog tycker jag att det är orimligt att man håller sig med tjänstemän i relativt hög lönegradsplacering och samtidigt anlitar dem för rutinarbeten, som skulle kunna utföras av billigare personal. Man borde i stället söka lösgöra dessa tjänstemän för betydelsefullare uppgifter, t. ex. för en uppgift som i dag är eftersatt, nämligen att göra en ordentlig differentiering av klientelet. Denna differentiering kan åstadkommas endast om vederbörande tjänsteman har tillräcklig tid för att lära känna fallet genom att läsa förundersökningarna och andra handlingar som höra till fallet.

Jag ber att få yrka bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den av herr Ohlon m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. fångvårdsstyrelsens omkostnadsanslag.**Punkten 30.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 96 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att den i omkostnadsstaten upptagna posten till reseersättningar skulle

höjas med 4 000 kronor och delposten till övriga expenser med 10 000 kronor. Fångvårdsstyrelsen hade för sin del förordat en höjning av ifrågakvarande båda anslagsposter med 8 000 respektive 13 600 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, i vad de avsågo förevarande anslag, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sunne* och *Weiland* (I: 181) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. (II: 325), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte höja det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader, i vad anginge reseersättningar och expenser, till det av fångvårdsstyrelsen begärda beloppet;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Söderquist* och *Lodenius* (I: 182) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i *Bogla* m. fl. (II: 240), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte höja det i statsverkspropositionen upptagna anslaget till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader med 4 000 kronor till reseersättningar och 3 600 kronor till övriga expenser eller tillhoppa med 7 600 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 181 och II: 325 samt I: 182 och II: 240, i vad de avsågo förevarande anslag, till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 96 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin* och *Bergstrand*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i *Skellefteå*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 181 och II: 325 samt I: 182

Ang. fångvårdsstyrelsens omkostnadsanslag.

och II: 240, i vad de avsåge förevarande anslag, till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 103 600 kronor.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag har på denna punkt egentligen bara att fortsätta det resonemang som jag nyss förde. I punkt 30 begäres en viss höjning av anslagen till resekostnader och expenser av olika slag. Vad jag nu kommer att säga gäller även punkterna 32 och 41; med herr talmannens tillåtelse låter jag mitt resonemang röra även dessa punkter, och jag kommer sedan att vid föredragningen därav framställa mina yrkanden.

Det framhålles titt och tätt också även här, att det är nödvändigt med sparsamhet, men som jag sade vid behandlingen av föregående punkt är det icke sparsamhet att förfara på det sätt som man här har gjort. Jag understryker än en gång att det är ingenting annat än dålig ekonomi, och det är dessutom föga humant. Jag återkommer till det.

Jag ställer återigen den något retoriska fråga, som jag framställde vid behandlingen av föregående punkt: Kan det vara klokt att bygga upp en stor organisation, som är både nödvändig och dyrbar, och sedan inte utnyttja den på grund av att man på vissa punkter knappar in på anslagen för att spara relativt små belopp? Det gäller i fråga om skrivhjälp — det ha vi redan talat om — och det gäller såsom i detta sammanhang reseersättningar, telefonkostnader och andra expenser. Dessa utgifter avse ändamål som det är av stor vikt att få tillgodosedda för att man skall få tillstånd ett effektivt arbete och för att, som herr Göransson nyss påpekade, inte högre tjänstemän med sina relativt höga löner skola behöva sitta och skriva maskin. Ofta nog få de göra det med pekfingrarna, ty de kunna i regel inte skriva så bra som en maskinskriverska. Detta kan inte vara klokt. Ett privat företag skulle aldrig i livet förfara på det sätt som man gör inom den statliga organisationen.

Denna ordning medför att arbetskräf-

ten inte kan utnyttjas ordentligt och att ärendenas handläggning fördröjes. I stället för att ta ett rikssamtal får man sitta och skriva brev. Breven kanske korsa varandra och det blir tidsutdräkt. Sedan kritiserar myndigheten för att ärendena fördröjas. Det rör sig inte bara om telefonsamtal. Det kan också gälla en viktig resa, som tjänstemannen inte kan företa därför att det inte finns medel till det.

Jag skall ta ett exempel, som har diskuterats i skilda sammanhang under olika år i denna liksom i andra kammaren. Jag tänker på skyddskonsulenterna, vilka liksom, jag höll på att säga alla andra inom den statliga verksamheten ha otillräckligt med medel för att kunna arbeta effektivt. Jag tar med flit skyddskonsulenterna såsom exempel. Det är utomordentligt viktigt att deras arbetskraft utnyttjas ordentligt. Vi ha gång på gång begärt ett ökat antal skyddskonsulenter, och vi ha herr justitieministerns ord på att det finns för få sådana nu och att antalet behöver utökas. Det är väl då inte orimligt att, såsom sker just här, begära att de alltför fåtaliga konsulenterna skola kunna arbeta på ett så effektivt sätt som möjligt.

Även på denna punkt är utskottet i princip positivt. Jag skall citera ett rätt långt stycke av utskottets yttrande, ty det är bra, när en reservant kan stödja sig på vad utskottsmajoriteten säger. Då kanske de ärade åhörarna tro mera på vad reservanten säger. Utskottet yttrar: »Det måste nämligen anses otillfredsställande, om tjänstemännens arbetskraft icke kan effektivt utnyttjas på grund av otillräcklig medelsanvisning till nödvändiga resor och telefonsamtal m. m.» Sedan kommer det: »Även om utskottet såsom framgår av det anförda har en positiv inställning till ifrågavarande motionsyrkanden, måste utskottet likväl ställa sig betänksamt till att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida i det i motionerna avsedda syftet. Prövningen av dessa frågor hör nämligen i första hand ankomma på Kungl. Maj:t. Utskottet vill också erinra om att samtliga ifrågavarande anslag äro av förslagsanslags

Ang. fångvårdsstyrelsens omkostnadsanslag.

natur och att syftet med motionerna, därest så befinnes nödvändigt, kan tillgodose utan riksdagens medverkan.»

Jag har sällan sett ett utskott föra ett sådant resonemang. Om nu anslagen — vilket kan till full evidens bevisas — äro för små, har åtminstone jag fått för mig att, såsom jag sagt flera gånger, det är riksdagens skyldighet att se till att anslagen bli tillräckliga. Men utskottet hänvisar, såsom framgår av citatet, till att anslagen äro av förslagsanslags natur och därför kunna överskridas om så befinnes nödvändigt.

Nåväl, men hur förfar Kungl. Maj:t nu när det blir överskridanden? De överskridanden som fångvårdsstyrelsen måst göra har Kungl. Maj:t vägrat att helt täcka. I motionen nr 325 i andra kammaren ger man ett exempel på detta. Styrelsen hade under budgetåret 1950/51 varit nödsakad att överskrida det expensanslag som det här gäller med 8 000 kronor, men Kungl. Maj:t beviljade endast 5 000 kronor. Det medför självfallet att det blir motsvarande förskjutning till i år och ett nytt överskridande, som inte helt täckes. Det är alldeles uppenbart att ledningen för detta ämbetsverk försöker att i möjligaste mån hålla sig inom den angivna ramen, ty den kan ju inte sprängas sönder hur mycket som helst.

Det är tacknämligt att utskottet tror på Kungl. Maj:t. Det kan jag inte sätta mig emot, men jag tycker nog att mot den angivna bakgrunden denna tro är ganska malplacerad. Här rör det sig om ett klientel som måste stödjas inte bara effektivt utan också snabbt. Det kan då inte vara klokt ur vare sig humanitär eller ekonomisk synpunkt att tvinga fram t. ex. tidskrävande brevskrivningar, om man kan klara upp saken genom ett enkelt telefonsamtal.

Om riksdagen inte vill bevilja tillräckligt med medel, anser jag — och jag antar även de övriga reservanterna — att riksdagen får ta ansvaret för de brister som man ibland påtalar när det gäller hela vår fångvård. Jag har sett exempel på hurusom fångvårdsstyrelsen år efter år har begärt mycket rimliga anslag till sin verksamhet, och det är beklämman-

de, tycker jag, att följa behandlingen av dessa äskanden. Det räcker inte med att bara lägga frågor av detta slag i Kungl. Maj:ts hand, utan jag anser att riksdagen också bör ta sitt ansvar och bevilja anslagen.

Det är, herr talman, mot denna bakgrund som jag ber att få yrka bifall till den med nr 4 betecknade reservationen. Jag skall sedermera återkomma till reservationerna nr 6 och 7.

Herr BERGH: Herr talman! Jag har nu kommit i en brydsam situation genom att jag skall polemisera med fröken Andersson, som jag tycker så bra om, och försvara ett förslag av regeringen, som jag inte alls tycker om, men jag får försöka att ta den onda dagen med den goda, om jag skall hålla mig på saktighetens mark.

Jag måste börja med att uttrycka min förvåning över att på den här punkten har avgivits en reservation liksom på de övriga punkter, som avse anslag till resor och expenser. Jag motiverar min förvåning med att utskottet faktiskt har skrivit så positivt som det väl någonsin är möjligt. Fröken Andersson har redan citerat det avsnitt i utskottets yttrande, där utskottets principiella inställning kommit till uttryck. Utskottet säger där att det måste anses otillfredsställande, om tjänstemännens arbetskraft inte kan effektivt utnyttjas på grund av otillräcklig medelsanvisning till nödvändiga resor och telefonsamtal.

Att vi måst stanna vid denna principiella deklaration och inte kunnat sträcka oss så långt att vi föreslagit en höjning av anslaget i överensstämmelse med motionernas yrkanden, är väl ändå ganska naturligt. Det är väl självklart att riksdagen inte kan på grund av en enskild motion fullt ut bedöma hur mycket anslaget behöver förstärkas, även om vi insågo att en viss anslagsförstärkning var nödvändig. Det är ju för detta liksom för andra liknande fall som man använder anslag av förslagsanslags natur. Vi anse att det är nödvändigt att anslagen hållas så låga som det är möjligt utan att verksamheten äventyras, och

Ang. fångvårdsstyrelsens omkostnadsanslag.

det är även nödvändigt att ämbetsverken i fråga — de lika väl som andra — ha klart för sig att de inte få hur mycket pengar som helst. Vi anse därför att man skall skapa sådana anordningar att det i det speciella fallet kan bli en bättre prövning av det faktiska behovet än vad ett riksdagsutskott kan åstadkomma. Man får nämligen utgå ifrån att det inom en förvaltning inte är vattentäta skott mellan å ena sidan de centrala ämbetsverken och å andra sidan tjänstemännen ute på fältet. Om ämbetsverket får klart för sig att det har fått alldeles för litet pengar, låt mig säga till expenser, skulle det ämbetsverket illa rykta sitt värv om det inte skaffade mera pengar. Det finns verkligen inte vattentäta skott mellan Kungl. Maj:t och ämbetsverken heller. Vi resonerade som så, att det kan hända att det behövs mera pengar, och det ser fångvårdsstyrelsen, och även om regeringen är sådan den är, så är den väl inte alldeles oförnuftig. Den kan väl också se om mera pengar behövas, och om vi ge den fullmakt att förstärka anslaget, är väl all rättfärdighet uppfylld. Ämbetsverket kan då få de pengar det behöver. Samtidigt lägga vi prövningen så att det inte blir en engångsprövning utan en prövning i varje särskilt fall, allteftersom behov av ytterligare medel anmälas. Jag tycker det är en riktig inställning. Man skadar ingenting men bevarar möjligheten att spara.

Det kan ingalunda betyda att, såsom fröken Andersson försökte antyda, riksdagen skulle påtaga sig något speciellt ansvar, om verksamheten skulle stoppas upp. Det ansvaret kommer i första hand på fångvårdsstyrelsen och, för såvitt denna inte får de ytterligare pengar som kunna finnas erforderliga, i andra hand och främst på Kungl. Maj:t. Riksdagen har inte något ansvar, då det beviljade anslaget har karaktären av ett förslagsanslag och utskottet skrivit som det gjort.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (kort genmäle): Herr talman! Det var den mest under-

liga motivering jag hittills har hört. Herr Bergh säger att han är förvånad. Det må vara honom väl unnat, och förvåningen är för visso ömsesidig. Utskottet har skrivit positivt — det är riktigt, men det har jag också redan tackat för. Men fångvårdsstyrelsen kan väl inte leva på denna utskottets positiva inställning, om den inte också får mera pengar i sin hand.

Herr Bergh säger vidare att utskottet inte har kunnat sträcka sig längre, ty man kan inte på grundval av en enskild motion sträcka sig längre. Vart tar riksdagsmännens motionsrätt då vägen? Dessa motioner äro väl att märka byggda på fångvårdsstyrelsens äskanden år efter år och på ingående kännedom om alla fångvårdsstyrelsens funktioner.

Herr Bergh säger sedan att styrelsen inte får hur mycket pengar som helst. Tacka håken för det! Hur skall man kunna gå med på det? Men man har inte heller begärt hur mycket pengar som helst utan bara så mycket att verksamheten på detta utomordentligt viktiga område kan fungera. Sedan skall ansvaret komma på styrelsen, fastän den inte får vad den begär, och ansvaret skall även drabba Kungl. Maj:t, men riksdagen skall bara säga: »Vi äro positiva, vi ha inget ansvar!»

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Jag skall börja med att betyga min tacksamhet för utskottets skrivning. Jag säger som fröken Andersson — om jag uppfattade henne rätt — att sällan läser man en sådan vänlig skrivning för ett avstyrkande som här. Men jag är själv lika oförmögen som fröken Andersson att förstå, att slutsatsen överensstämmer med motiveringen. — Här är det inte fråga om att ge hur mycket pengar som helst. I själva verket går reservationen ut på att höja posten till reseersättningar med 4 000 kronor och beloppet till övriga expenser med 3 600 kronor utöver vad departementschefen föreslagit; alltså en anslagshöjning på sammanlagt 7 600 kronor. Och för en man som herr Bergh, som sysslar med miljonrullning

Ang. fångvårdsstyrelsens omkostnadsanslag.

i statsutskottet, finns det väl inte någon möjlighet att ens med förstoringsglas upptäcka att det här är fråga om att ge hur mycket pengar som helst.

Beträffande posten till reseersättning- ar och delposten till övriga expenser har departementschefen förordat en höjning med 4 000 kronor respektive 10 000 kronor i stället för av fångvårdsstyrelsen begärda 8 000 kronor respektive 13 600 kronor. Fångvårdsstyrelsens framställning är grundad på de erfarenheter, som gjorts under de sista åren och som ställt hela verksamheten i ett läge, som är både tragiskt och komiskt på en gång. Det komiska kan jag beskriva med följande händelse. På grund av de restriktioner, som råda när det gäller telefonsamtalen inom vårt verk, förhåller det sig faktiskt på det sättet att en fängelsedirektör en gång sade till sina pojkar på en anstalt: »Om ni rymmer, får ni betala kostnaderna för de interurbana telefonsamtal, som föranledas av rymningen, ty här finns det inga pengar för sådana delvis oförutsedda utgifter.» Detta hör till det muntra. Men det tragiska är att den människovårdande verksamheten lider avbräck, därför att våra kuratorer och styresmän — jag rör mig nu över hela området — inte ha möjligheter att t. ex. ordna bostad eller arbetsanställning åt en person, som skall lämna anstalten. Det kan ju skrivas brev, säger man. Det är riktigt. Men fröken Andersson påpekade en nackdel med brevskrivningen, nämligen att breven gå om varandra. Det finns ännu en omständighet som inte bör förglömmas och som våra kuratorer och skyddskonsulenter klaga över, nämligen att brev inte bli besvarade — det påstås ju vara en svenskarnas speciella skötesynd.

De som hjälpa oss att skaffa bostäder och arbete åt dem som lämna anstalten måste få injektioner genom att styresmän och kuratorer åstadkomma personlig kontakt med dem och tala med dem om dessa saker. Här går mycken tid förlorad, och det skapas irritation ute på linjen, då fångvårdsstyrelsen på sätt här antytts skall vara nödsakad att utfärda sådana drastiska förhållningsreg-

ler beträffande telefonsamtalen som här skett. Vi ha fått säga till våra skyddskonsulenter, styresmän och kuratorer att anslagen inte få överskridas, ty i så fall måste de stå rycken själva, eftersom vi inte kunna vara säkra på att vi kunna betala.

Statsutskottet har skrivit mycket välvilligt, och det kan hända att det bryter väg för en ny praxis, men vi kunna inte lita på det. Vi äro — om jag så får uttrycka mig — beroende av Kungl. Maj:ts nådiga vilja för att få överskrida ett anslag. Vi överskredo för ett par år sedan ett expensanslag med 25 000 kronor och begärde att få täckning därför. Kungl. Maj:t beviljade täckning för endast 15 000 kronor. Då vi frågade, vad vi skulle göra med återstående 10 000 kronor, fingo vi till svar, att detta belopp skulle täckas med följande års anslag, och följande år startade vi med en belastning på anslaget med 10 000 kronor, med påföljd att vi även för det året måste begära medel för överskridande.

Fröken Andersson har talat om skyddskonsulenternas arbete, en utpräglad social verksamhet, som fordrar hög grad av aktivitet. För denna organisation begärdes täckning för ett överskridande om 8 000 kronor; vi fingo 5 000 kronor. Naturligtvis kan man fortsätta på detta sätt. Men å andra sidan skulle jag vilja fråga: Är ändå inte den riktiga vägen, att man tar steget fullt ut och beviljar den höjning av posten till reseersättningar med 4 000 kronor och av delposten till övriga expenser med 3 600 kronor, som i reservationen begäres? Man slipper därigenom ifrån dessa som jag tycker mycket onödiga skrivelser och behöver inte böna om pengar för att täcka överskridandena. Så gjorde man förr i världen, när man hade ett stabilt penningvärde, och jag tycker det är riktigt att man gör det nu också.

Jag har här rört mig över hela området, därför att denna fråga kommer tillbaka i olika sammanhang. Fångvårdsstyrelsens reseanslag, som föreslås bli uppfört med 17 000 kronor i stället för av styrelsen begärda 21 000 kronor, är

Ang. fångvårdsstyrelsens omkostnadsanslag.

för detta budgetår nästan förbrukat. Vi ha redan begärt medelsförstärkning hos Kungl. Maj:t, och jag hoppas att vi få det. Om vi inte få det, äro vi urständ-satta att resa under de återstående månaderna på budgetåret. Nu kanske någon säger: »Varför resa ni så mycket? Det är ju alldeles onödigt.» Då vill jag erinra om att riksdagen i dag fattar beslut om införande av en fritidsverksamhet vid fängelserna, som kostar 106 000 kronor; den måste planläggas, eftersom meningen är att den skulle börja under de närmaste månaderna. Men då fordras att den tjänsteman inom fångvårdsstyrelsen, som har denna sak om hand, har tillfälle att träda i förbindelse med de olika bildningsorganisationer och folkrörelser, som skola medverka på detta område. Det är en mycket billig historia för statsverket, så länge denna frivillighet fortsätter. Detta är ju något, som man också måste ta hänsyn till.

Det finns en annan faktor, som är högst betydelsefull och som varit aktuell under senare år. Det gäller arbetsdriften inom fängelserna. Vi ha en arbetsdrift, som undan för undan moderniserats, men arbetsdriften inom fångvården är, liksom fallet är inom det enskilda näringslivet, beroende av tillgången på material och andra omständigheter. Om det plötsligt uppstår brist på material, måste man lägga om tillverkningen i annan riktning, och detta kräver underhandlingar både med statliga myndigheter och med enskilda företag, som äro villiga att använda fångvårdens arbetskraft.

Tillgången till expensmedel tror jag är en sak, som har mycket vida aspekter. Jag har hört vid förfrågningar på andra håll, att det finns verk som lida av precis samma svaghet som vi, men jag har det intrycket att tungan kanske är större för oss. Jag har också det intrycket, att om man låter det fortsätta på detta sätt och alltså låter expensanslaget ligga för lågt — även om det är ett förslagsanslag som kan bättras på vid budgetårets utgång genom särskild framställning till Kungl. Maj:t — skapar man dels ökat arbete och dels en irritation,

som är onödig. En utebliven höjning av anslaget nu innebär ju för övrigt inte någon besparing, eftersom utskottet utgår ifrån att täckning av överskridandet skall beviljas.

Jag ber därför på det livligaste att få tillstyrka bifall till den under denna punkt av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

Herr OHLON: Jag begärde ordet under herr Berghs anförande. Han förde där ett krumeluriskt resonemang. Herr Bergh överträffade sig själv. Han hänvisade till utskottets positiva skrivning. Men utskottet har skrivit positivt även i andra sammanhang utan att det lett till några resultat hos Kungl. Maj:t. Om Kungl. Maj:t säger nej, sitter styrelsen där på samma sätt som förut utan möjlighet att kunna fullfölja sin verksamhet.

Vidare säger herr Bergh, att det är otänkbart att riksdagen skall genomföra en höjning av ett anslag på initiativ av en enskild motion. Det behövs en utredning genom det sakkunniga ämbetsverket för att riksdagen skall vara säker på att den är på rätt stråt. Vi ha nu av fångvårdsstyrelsens chef fått ett vittnesbörd om hur läget verkligen är, och skulle det inte vara tillräckligt med den muntliga motivering, som här har framförts, för att riksdagen skulle kunna ta konsekvensen av utskottets egen skrivning och höja anslaget i fråga?

Man kan ofta ställa sig det spörsålet: Vad är det som gör att staten så ofta misslyckas i sin egen verksamhet, jämfört med den privata? Jo, det beror tydligen därpå att staten arbetar så osmidigt, att genom snäva bestämmelser sättas käppar i hjulet för den statliga verksamheten, så att de statliga organen inte få möjlighet att begagna sig av de moderna hjälpmedlen i samma utsträckning som på andra områden. Det låter väl ändå abderitiskt att här skall behöva bedrivas en utförlig skriftväxling, vartill kommer att det kanske aldrig avges något svar på de utgående skrivelserna, under det att ämbetsverket i frå-

Ang. fångvårdsstyrelsens omkostnadsanslag.

ga genom en telefonpåringning skulle kunna få svar omedelbart och sålunda få frågan ordnad. Såvitt jag kan förstå, är det här inte fråga om en besparing för statsverkets vidkommande, tvärtom: på grund av att man tilldelar ett ämbetsverk alldeles för små reseanslag och expensanslag, omöjliggör man ju ett rationellt utnyttjande av den sakkunniga arbetskraften inom verket i fråga. Det är så långt ifrån en besparing, som riksdagen här är inne på, som det i stället är en fördyring av den statliga verksamheten genom att man inte utnyttjar den sakkunniga arbetskraften till fullo.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen under föreliggande punkt.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Här ha ägnats mycken tid och många ord åt att motivera motionärerens yrkande om en höjning av expens- och reseanslagen. Jag skall be att få säga ett par ord i anledning av dessa resonemang.

Vi ha, såsom kammarens ledamöter veta, en hel lång rad av verk och verksledningar här i landet, och skulle vi nu för varje verk öka på dessa expensanslag utan vidare, tror jag att detta skulle få stora ekonomiska konsekvenser. När utskottet här uttalat en så positiv mening — en positivitet, som fröken Andersson visserligen gjorde sig lustig över, men det måste bero på att hon inte riktigt begriper den — måste detta ha till följd, att man både hos verkets ledning och i Kungl. Maj:ts kansli tar upp det problem, som sammanhänger med denna fråga, och att verksledningen i tid träder i kontakt med Kungl. Maj:ts kansli. Jag vill inom parentes, herr talman, fråga fångvårdsstyrelsens chef, om han t. ex. haft tid att hålla ett så briljant anförande, som han höll alldeles nyss för oss här i kammaren, också för statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Det kan ju tänkas, menar jag, att om det i tid blir en ordentlig belysning av verkets läge för Kungl. Maj:t, den ansvarige departementschefen då — och det betraktar jag som alldeles självklart

— inte kan säga nej utan inom ramen för detta anslag lämnar de medel, som äro nödvändiga för att verkets ledning skall kunna driva arbetet på för statsmakterna billigaste och bästa sätt.

Det är denna grundsyn, herr talman, som tredje avdelningen har haft, när den tagit ståndpunkt till dessa detaljspörsmål. Vi ha betraktat dem som ett led i en helhet, och vi ha sagt att med den beteckning, som anslaget här har, medel kunna erhållas efter utförlig motivering från verkets ledning. Därom kan Kungl. Maj:t besluta. Skall riksdagen ge sig in i dessa labyrinter och bevilja expensanslag på denna punkt, får riksdagen bereda sig på att detta kan medföra konsekvenser, som vi sedan nog litet var kunna få ångra.

Jag vill inskränka mig till detta och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BERGH: Herr talman! Jag vill bara göra ett par beriktiganden. Herr Ohlon och fröken Andersson ha råkat ut för ett hörfel, då de tyckt att jag förklarat det omöjligt att riksdagen skulle höja ett anslag på grund av en enskild motion. Ett sådant uttalande har jag inte gjort. Jag sade, att det var mycket svårt för utskottet att bedöma behovet när en fråga framfördes på detta sätt och att vi ansågo att Kungl. Maj:t hade större möjlighet att i det aktuella fallet bedöma behoven allt eftersom de framträdde. Det var det ena. Det andra var, att när vi tala om samtliga dessa tre reservationer, är det naturligtvis inte riktigt av herr Göransson att nämna ett belopp av 8 000 kronor, därför att man i det sammanhanget lätt kan få den felaktiga föreställningen att dessa reservationer skulle röra sig endast om det beloppet, medan de tillsammans avse en ökning med mellan 30 000 kronor och 40 000 kronor.

Sedan får man väl ändå, herr Ohlon, akta sig en smula för att skildra läget inom fångvårdsstyrelsen på det sättet att den föreställningen till äventyrs skulle kunna skapas, att dess verksamhet står och faller med dessa pengar. Det

Ang. fångvårdsstyrelsens omkostnadsanslag.

är väl ändå inte så att det inte finns moderna hjälpmedel inom våra statliga verk, utan vad det här rör sig om är egentligen om fångvårdsstyrelsen skall få detta anslag till reseersättningar och expenser nu eller om vi, såsom utskottet har gjort, skola säga: »Visar det sig vid närmare prövning att pengarna behövas, då må den i Guds namn få dem.» Men då skall saken prövas av Kungl. Maj:t.

Mot detta resonemang har invänts, att motionärernas framställning har vitsordats av fångvårdsstyrelsens chef, och jag vill ingalunda bestrida att däri ligger en garanti för motionärernas uppfattning om det riktiga i deras anspråk. Men det finns ju andra ämbetsverk, som också göra framställningar om anslag, och andra ämbetsverk få finna sig i att deras äskanden nedprutas. De ha inte haft den förmånen att ha chefen för verket närvarande i kammaren för att kunna ge vitsord.

Det är mycket möjligt att fångvårdsstyrelsen har hållit sig till det rätta lagom, när den har gjort denna framställning. Det kan också hända att verket kanske har skurit till i växten. Jag vet ingenting om detta. Men för den händelse att det är det rätta lagom, som verket här har träffat, har ju genom utskottets skrivning en möjlighet beretts det att få vad som kan behövas.

Herr OHLON (kort gemmäle): Herr talman! Herr Bergh sade, att jag hade överdrivit. Fångvårdsstyrelsen har väl redan nu moderna hjälpmedel, exempelvis telefonapparater. Men vad är det för glädje med att ha telefonapparater stående på ämbetsrummen, i fall det inte finns medel att använda apparaterna i fråga?

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Jag skall svara kort på herr Karlssons fråga, om jag har bragt dessa förhållanden till Kungl. Maj:ts kännedom. Det har avgivits en promemoria på 14 sidor, som just handlar om sådana ting som expen-

ser och reseersättningar, framför allt om expenser, och i denna promemoria finnas förhållandena utmålade i grälla, men sanningsenliga färger. Jag riktar inte någon förebråelse mot någon. Jag beklagar över huvud taget att den svenska statsförvaltningen, åtminstone såvitt jag kan konstatera det, för närvarande arbetar under utomordentligt fattiga förhållanden.

Vad mitt verk beträffar vill jag säga, att vi ha fått gå dithän — och det är väl inte fallet i alla andra ämbetsverk — att vi numera inte prenumerera på en enda daglig tidning, därför att expenserna inte räcka till. Vi ha gjort en överenskommelse mellan tjänstemännen hos oss — där finnas ju olika åskådningar företrädda — att var och en, som finner ett korn om vårt verk i någon tidning, skall klippa ut artikeln, och så sätta vi in den i arkivet. Om jag jämför med förhållandena på vissa andra områden, där man prenumererar på klipp ifrån telegrambyrån, som kosta mycket pengar, medan vi inte ha råd att prenumerera på en enda tidning, få ni inte bli förvånade, om man säger ifrån att så bör det ändå inte vara.

Att det skulle medföra konsekvenser för andra ämbetsverk förstår jag också, men det är inte någon löst utkastad siffra, som det här är fråga om, och inte någon siffra, av dimensioner. När jag talade om 7 600 kronor, syftade jag just på punkt 4, alltså expenser och reseersättningar. Vi komma sedan till en annan punkt, nämligen skyddskonsulentorganisationen. Det är lika dåligt ställt över hela linjen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna pro-

Ang. nedläggande av kvinnoavdelningen vid fångvårdsanstalten å Långholmen m. m.
position vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Ohlson* m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 31.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen föreslagna ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1952/53, dels ock till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 10 549 200 kronor.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehaft följande motioner, i vad de avsågo förevarande anslag, nämligen

från första kammaren:

I: 82 av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl.,

I: 179 av fru *Sjöström-Bengtsson* och herr *Bergman*,

I: 180 av herr *Holmbäck* samt

I: 182 av herrar *Söderquist* och *Lodén* ävensom

från andra kammaren:

II: 18 av fru *Gärde Widemar* m. fl.,

II: 115 av herr *Andersson* i Linköping m. fl.,

II: 235 av herr *Olsson* i Mellerud m. fl.,

II: 236 av fröken *Öberg* m. fl.,

II: 240 av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl. samt

II: 444 av herr *Henriksson*.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten avfattat sin hemställan i fem särskilda, med I—V betecknade, moment.

Mom. I—III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. nedläggande av kvinnoavdelningen vid fångvårdsanstalten å Långholmen m. m.

Mom. IV.

Kungl. Maj:ts framställning i fråga om fångvårdsanstalternas avlöningsanslag innefattade bland annat förslag om nedläggande av kvinnoavdelningen vid fångvårdsanstalten å Långholmen och mansavdelningen vid anstalten i Växjö.

I motionen II: 18 av fru *Gärde Widemar* m. fl. hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av andra huvudtiteln måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om nedläggande av kvinnoavdelningen vid fångvårdsanstalten å Långholmen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande momentet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte besluta, att motionen II: 18 icke skulle av riksdagen bifallas;

Enligt en vid förevarande punkt avgiven reservation hade fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse reservationen visade, samt att utskottet bort i mom. IV hemställa, att riksdagen måtte besluta att med bifall till motionen II: 18 avslå Kungl. Maj:ts förslag om nedläggande av kvinnoavdelningen å Långholmen och mansavdelningen vid anstalten i Växjö.

Herr **GÖRANSSON**: Herr talman! Jag måste återigen ta kammarens uppmärksamhet i anspråk för en angelägenhet, som visserligen inte kan betecknas som en stor fråga ur allmän synpunkt men

Ang. nedläggande av kvinnoavdelningen vid fångvårdsanstalten å Långholmen m. m. som för de människor det här gäller verkligen är viktigare än vad man vid ett flyktigt genomgående av handlingarna kan ha anledning att förmoda. Det gäller kvinnoavdelningen på Långholmen.

Vi ha två kvinnofängelser i landet, en stor anstalt i Växjö och en liten anstalt på Långholmen. För 50 år sedan hade vi två mycket stora anstalter, men det kvinnliga fångantalet befinner sig sedan många år tillbaka i oavbrutet sjunkande. Vi ha på Växjö 60—70 platser och på Långholmen 20, alltså tillsammans ungefär ett åttiotal. Nu vill man lägga ned kvinnoavdelningen på Långholmen, därför att det skulle vara orationellt att behålla den; man skulle genom nedläggandet spara 42 000 kronor. Detta, att man skulle spara 42 000 kronor, är en ren synvilla. Det är ett förhållande, som inträder först sedan man kan nedlägga mansavdelningen på kvinnofängelset i Växjö, och vi kunna inte nu se, när detta skall bli möjligt. Under tiden bör man enligt min bestämda mening bibehålla kvinnoavdelningen på Långholmen, därför att ett stort antal av de kvinnor, som dömts till straff, komma från Stockholm och Mellansverige. Det är inhumant att tvinga vissa av dessa kvinnor ned till Växjö och därigenom flytta bort dem från den plats eller närheten av den plats, där de kanske ha sina barn.

Vi ha för män 48 anstalter, och för kvinnor ha vi två. Nu skulle dessa senare reduceras till en, bara därför att den kvinnliga kriminaliteten och det kvinnliga fångantalet är så lågt att man inte anser sig ha råd att ha två anstalter för kvinnor. Om en man har försörjningsskyldighet eller andra personliga förbindelser, som göra det angeläget för honom att få vara på en anstalt i närheten av hemorten, försöker man tillmötesgå detta. Man har möjlighet därtill genom det stora antal anstalter som stå till förfogande för män. Men när det gäller kvinnorna, skulle det inte finnas möjlighet att skicka dem någon annanstans än till Växjö, när de blivit dömda till straff. Är det på detta sätt man skall behandla den halva del av mänsk-

ligheten, som utmärker sig för en större laglydnad än karlarna?

Man säger, att det inte lönar sig att ha en så liten institution som kvinnoavdelningen vid Långholmen. Var gång jag hör den invändningen, kommer jag att tänka på den gamle lantmannens reflexion, när han såg den nya brandstationen i staden och sade: »Det skall många eldsvådor till för att en sådan här fin inrättning skall betala sig.» — Om den kvinnliga kriminaliteten ökas, som den gjorde under andra världskriget, så äro kvinnoavdelningarna i Växjö och på Långholmen fullt ut behövlige, och vi måste dessutom, som vi gjorde då, öppna nya kvinnoanstalter för att kunna ta emot hela skaran. Är det under sådana förhållanden och med den ökade kriminalitet, som nu kännetecknar utvecklingen, riktigt och lämpligt att lägga ned denna avdelning? Det är en avdelning med 22 platser. Läggdes den ned i enlighet med vad som föreslagits, skulle antalet platser reduceras med 12, d. v. s. till 10. Där finnas i dag 13 intagna. Av dem äro sju häktade. Dessa sju häktade skulle få vara kvar där enligt det nya förslaget, men de sex andra, som äro dömda till straff, skulle bort därifrån och till Växjö. Varför sitta då dessa sex kvinnor kvar på Långholmen? Jo, fyra av dem sitta där, därför att polismyndigheterna ha rekviderat dem för vissa utredningar i samband med brott. En kvinna stannar kvar, därför att man till förbilligande av personalkostnaderna använder en kvinnlig fånge i handräckningsarbetet. Slutligen finns där en kvinna, som stannar av personliga skäl därför att hon har anhöriga i Stockholm, från vilka man av vissa anledningar inte vill skilja henne.

Det händer inte så sällan, att vi ta emot kvinnor från Stockholm eller trakten häromkring, som blivit dömda till straff och som ha barn, vilka de under hela sitt liv ha haft vårdnaden om. Dessa kvinnors brott och straff måste betraktas som episodära företeelser, som inte vidare komma att upprepas. Nu har det hänt flerfaldiga gånger, att sådana kvinnor ha frågat, om det inte finns nå-

Ang. nedläggande av kvinnoavdelningen vid fångvårdsanstalten å Långholmen m. m. gon möjlighet för dem att få stanna kvar på Långholmen och avtjäna straffet där, så att de kunna ha någon kontakt med dem som ha vården om deras barn, och så att de utan alltför stora kostnader kunna besöka barnen under permission. Jag anser att en sådan önskan vittnar om ansvar, och jag menar att det är legitimt, om man bifaller en sådan önskan. Går man däremot på den linje som föreslås i propositionen, har man utestängt den möjligheten. Det är detta som jag betecknar som inhumant och såsom opraktiskt och olämpligt.

Jag ber, herr talman, att under denna punkt få yrka bifall till den reservation som har avgivits av fröken Elmén m. fl.

Herr BERGH: Herr talman! Herr Göransson har varit representant för fångvårdsstyrelsen även vid föredragningen för statsutskottets tredje avdelning, och han anlade då ungefär samma synpunkter som han nu har givit till känna. Det är ju uppenbart, att det ligger en hel del i vad han har anfört — en del ligger det däremot kanske inte så förskräckligt mycket i. När herr Göransson som argument mot nedläggandet av den kvinnliga avdelningen på Långholmen anför bl. a., att den kvinnliga kriminaliteten är på väg att ökas och med anledning därav menar att det skulle vara oklokt att lägga ned den, så måste ju det resonemang- et förutsätta att varje organisation på detta område får ett slags evighetskaraktär. Skulle det i en framtid visa sig, att avdelningen kommer att behövas, så kan man väl flytta dit den kvinnliga avdelningen igen liksom man nu ifrågasätter att ta bort den.

Sedan har i argumentationen också tagits upp frågan om de häktade från Stockholm, som nu vistas på Långholmens kvinnoavdelning. Detta skulle ju enligt en uppgift bero på något särskilt avtal med Stockholms stad, som väl inte heller är evigt.

De svårigheter som vi nu ha hört talas om ha övervägts inom avdelningen, och detta övervägande har kommit till uttryck i de orden, att det finns skäl

som tala för och skäl som tala emot. Beträffande de organisatoriska svårigheter som herr Göransson har åberopat ha vi skrivit, att vi anse, att innan definitivt beslut fattas av Kungl. Maj:t, skall man ompröva ärendet och se till, hur man skall kunna komma till rätta med dem.

De anförda skälen, att man skall utvidga utrymmena och åstadkomma en avflyttning av den manliga avdelningen i Växjö, ha förefallit oss vara övervägande, och vi tycka alltså inom avdelningen att dessa skäl äro goda. Denna mening har ju också delats av större delen av statsutskottets medlemmar.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Jag vill vitsorda, att utskottet även på denna punkt har uttryckt sig på ett sätt som inger vissa löften. Utskottet har sagt, att svårigheterna vid ett nedläggande måste ånyo prövas, innan man fattar definitivt beslut. Redan i detta ligger ju en garanti för att frågan på nytt skall bli belyst, men jag har velat dra upp den för kammaren därför att jag på denna punkt känner mig rätt upprörd över att man skall tillfoga kvinnorna ett så onödigt lidande som det skulle innebära, om lösningen skulle gå efter de linjerna i propositionen.

Herr Bergh säger, att om den kvinnliga kriminaliteten skulle ökas, kan man ju flytta tillbaka kvinnorna till Långholmen igen. Ja, men om straffångarna flyttas bort, skall ju avdelningen byggas om. Avdelningen är nu i tre små våningar. Meningen är, att man skall från kvinnoavdelningen ta bort den översta, lägga igen golvet till våningen inunder och använda översta våningen för män, under det de undre två våningarna skola användas för kvinnor. Om kriminaliteten nästa år skulle ökas, skulle man få riva upp golvet igen. Det är mycket troligt, att detta blir nödvändigt. Kriminaliteten befinner sig i stark ökning. Hela fångantalet har ökats från 2 450 den 1 juni i fjol till 3 050 den 1 feb-

Ang. nedläggande av kvinnoavdelningen vid fångvårdsanstalten å Långholmen m. m.
ruari i år. Det är en kraftig ökning. Den kvinnliga brottsligheten har visserligen ännu icke visat tendenser att ökas, men all sannolikhet talar för att den kommer att göra det, ty den brukar alltid följa med, om också ökningen alltid är långsammare för kvinnornas del.

Jag har velat klargöra detta för kammaren, bl. a. därför att utskottet vänligt nog sagt ifrån, att saken icke är så lätt-löst. Jag fäster vissa förhoppningar vid denna omprövning som utskottet påkallat. Detta kan emellertid icke avhålla mig från att yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! De av kammarens ledamöter, som kanske icke haft tid att ordentligt läsa igenom andra huvudtiteln, ha måhända kunnat få det intrycket av herr Göranssons anförande, att Kungl. Maj:t bygger sitt förslag på ett rent infall, som Kungl. Maj:t har fått bara för att spara sju vaktkonstaplar. Nu förhåller det sig på det sättet, att det sedan någon tid tillbaka har gjorts en utredning om hur våra fängelser och arbetet inom dem skall ordnas i linje med de beslut om kriminalvård i frihet m. m., som riksdagen fattat. Det är på förslag av denna utredning, där landshövding Bergquist var ordförande, som Kungl. Maj:t har framlagt sitt förslag. Kungl. Maj:t har väl funnit detta förslag vara så bärande trots fångvårdsstyrelsens avstyrkande, att Kungl. Maj:t gått på den linjen. På avdelningen ha vi, om ock med någon tvekan, följt Kungl. Maj:t. Det är naturligtvis mycket svårt för lekmän att sätta sig in i detta, men när det argumentet framfördes på tredje avdelningen, som fångvårdsstyrelsens chef i sitt anförande här hade som huvudargument, nämligen att det gäller att bereda möjlighet för kvinnorna i Stockholm och i Stockholms närhet att få kontakt med sina anhöriga, så voro vi nog på det klara med att om man skulle ta konsekvenserna av det resonemanget, borde man ju rimligen ha en kvinnlig avdelning vid varje central-fängelse i detta land. Varför skall man

taga större hänsyn till kvinnorna i Stockholm och Stockholms omgivningar och till barnen här än till barnen i Göteborg och hela Norrland? Det får väl vara någon konsekvens också i detta, och då denna utredning, som sagt, arbetat under den förutsättningen, att man skulle fullfölja det beslut som riksdagen fattade för några år sedan, tycker jag nog att man får godtaga detta förslag. Men vi ha sagt, att med de osäkerhetsmoment som måste föreligga bör Kungl. Maj:t taga en ny funderare innan den kvinnliga avdelningen på Långholmen nedlägges.

Jag hoppas att riksdagen här följer utskottet. Skulle denna kammare och riksdagen ansluta sig till en annan mening, får detta också sina konsekvenser. De utredningar som riksdagen alltsomoftast begär att Kungl. Maj:t skall göra för att förenkla och förbilliga och få fram en förnuftig administration, få mycket litet stöd i fortsättningen, om vi ge Kungl. Maj:t bakläxa i denna omgång. Det bör vara något att tänka på för riksdagens ledamöter.

Jag tror inte att någon olycka inträffar, om man följer utskottet. Jag har i egenskap av statsrevisor besökt Växjö fängelse, och jag måste betyga, att intrycket av det var det allra bästa. För att icke bli missförstådd vill jag inom parentes säga, att tredje avdelningen har besökt kvinnoavdelningen på Långholmen, och den gav icke det dåliga intryck som man kanske kunde ha väntat efter en del skrivelser om denna fångvårdsanstalt, men beträffande Växjöanstalten måste jag säga, att där fanns, åtminstone så långt en lekman kan bedöma, de allra bästa förutsättningar för en bra vård ungefär sådan som vi alla önska att dessa olyckliga människor skulle få. Det finns emellertid nu även en manlig avdelning av detta fängelse, och detta har visat sig olämpligt. Det har varit praktiskt svårt att få tillräcklig avskildhet emellan de manliga och kvinnliga avdelningarna. Därför skall den manliga avdelningen så småningom nedläggas, och Växjöfängelset skall avses endast för kvinnor.

Ang. personalbehovet vid fångvårdsanstalten å Härlanda.

Kungl. Maj:ts förslag och statsutskottets rekommendation till riksdagen att antaga detta äro således ett led i ett system, som inte gärna — jag säger det än den gång — på detta stadium bör brytas, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan även på denna punkt.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Jag vill bara säga, att denna diskussion gäller inte frågan om Växjö är en bra anstalt eller inte, om Långholmen är bra eller inte, utan den gäller frågan om vi skola vara nödsakade att skicka de kvinnor som komma från denna del av landet ned till Växjö. Vi ha dock ett permissionsinstitut, som ger möjlighet för fångarna att för sina besparingar resa och hälsa på sina anhöriga, men detta blir dyrare ju längre bort från deras hemort som man samlar dem. Jag vet inte heller något land i Eurropa, där man inte har en straffanstalt för kvinnor i huvudstaden.

Att Göteborg, Malmö och Norrköping icke kunna få egna kvinnofängelser, beror på att dessa städer leverera ett mindre antal kvinnliga fångar. På Långholmen skola vi ju ha kvar en kvinnoavdelning. Frågan är om vi också skola få ha kvar möjligheten att låta straffångar och fängelsefångar av kvinnokön avtjäna sitt straff där. Om det finns en kvinnoavdelning på Långholmen, blir det mycket svårt att säga till kvinnor, som komma från Stockholm med omnejd och som äro bundna till staden eller trakten på grund av att de ha barn här eller av någon annan anledning: »Nej, avdelningen här är bara avsedd för häktade; ni måste ovillkorligen i väg.»

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Elmén m. fl. vid punkten 31 angivna reservationen; och förklarades den förra propositionen,

vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. personalbehovet vid fångvårdsanstalten å Härlanda.*Mom. V.*

I detta moment hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 179 och II: 236

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning, vilka angivits i statsrådsprotokollet över justitiedepartementensärenden för den 4 januari 1952;

b) fastställa i momentet införd avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1952/53;

c) till *Fångvårdsanstalterna: Avlöningar* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 10 549 200 kronor.

I de likalydande motionerna I: 179 av fru *Sjöström-Bengtsson* och herr *Bergman* samt II: 236 av fröken *Öberg* m. fl. hade hemställts, att anslaget till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar måtte för budgetåret 1952/53 höjas med belopp motsvarande avlöningar till ytterligare två vaktkonstaplar vid fångvårdsanstalten å Härlanda.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! I den huvudtitel som vi nu behandla föreslår justitieministern ganska betydande indragningar av personal vid flera av våra fängelser. Dessa indragningar äro enligt statsverkspropositionen föranledda av att ett nytt normaldagsschema skall prövas, och man tror att man tack vare detta skall kunna dra in en del personal. Herr Bergman i denna kammare och jag ha tillåtit oss att i en motion påpeka, att det normaldagsschema som man nu förordar har sedan flera år tillämpats på Härlanda — åtminstone överensstämmer det normaldagsschema som användes där huvudsakligen med det som nu är föreslaget. Man har alltså prövat normaldagsschemat på Härlanda, men man har icke

Ang. personalbehovet vid fångvårdsanstalten å Härlanda.

funnit, att man för den skull har kunnat minska personalen. Alltjämt föreligger det stora svårigheter att med den nuvarande personalen kunna sköta den fångvård — jag betonar ordet vård — som det ju ändå är meningen att utöva i fängelserna. Vården borde inte bara bestå i övervakning, insläppande och utsläppande av fångarna, utan vaktpersonalen borde ju också ha tillfälle att någon gång emellanåt tala med fångarna och ta del av deras bekymmer och ge råd när så behöves.

Trots dessa svårigheter har i statsverkspropositionen föreslagits en indragning av två fångkonstapeltjänster vid Härlanda, och det är dessa två tjänster som vi i vår motion begärt att anstalten skulle få behålla. På s. 39 i utskottets utlåtande tycker jag mig också läsa, att utskottet givit ett litet finger åt motionen. Utskottet säger där på tal om Härlanda: »Särskilda svårigheter ha enligt vad utskottet inhämtat också förelegat vid denna anstalt. Då det emellertid icke varit möjligt för utskottet att avväga personalbehovet för de olika anstalterna, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t vid prövningen av personalfrågan tar erforderlig hänsyn till den höga medelbeläggning» o. s. v. Jag är fullkomligt införstådd med detta sista yttrande, att man vill ha undersökt hur det i detta avseende är även vid andra anstalter, och jag tror att en sådan undersökning skulle ge vid handen, att Härlanda verkligen behöver behålla de två konstaplar som nu äro föreslagna till indragning.

Efter detta utomordentligt tacknämliga utlåtande blir man litet förvånad, när man i hemställan under V finner, att utskottet har helt och hållet avstyrkt motionerna. Och i nämnda punkt hemställas under a), att Kungl. Maj:t bemyndigas att vidtaga de ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning, vilka angivits i statsrådsprotokollet över justitiedepartementensärenden för den 4 januari 1952. Jag har litet svårt att förstå det där. Jag vet inte om jag är särskilt dum i huvudet eller om det kanske är litet otydligt skrivet. Jag skulle i varje fall vilja fråga, om vad som står

under denna punkt ger Kungl. Maj:t möjlighet att utöka personalen i fängelserna i den utsträckning som är nödvändigt för att vården av fångarna skall kunna ske på ett ur rent mänsklig synpunkt tillfredsställande sätt.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men jag skulle vara tacksam för att av någon utskottsledamot få svar på den fråga jag här har ställt.

Herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! I anledning av vad den senaste ärade talaren nu har anfört om behovet av ytterligare vaktkonstaplar vid Härlanda skall jag be att få lämna kammaren den upplysningen, att vi ha gjort en fullständig genomgång av personalbehovet på alla fångvårdsanstalter i riket. Vi ha därvid inte nöjt oss med en approximativ uppskattning, utan vi ha gjort en ordentlig genomgång av schemat och sett efter vad varenda tjänsteman vid fängelserna i hela riket har att göra. På grundval av denna genomgång av personalbehovet ha vi för varje anstalt kommit till ett visst antal befattningshavare. Det har därvid befunnits, att Härlanda har haft proportionellt flera tjänstemän än alla de andra anstalterna i riket. Det förslag om att dra in två konstaplar vid Härlanda, som det här gäller och som den senaste talaren har kritiserat, är ett resultat av den föreslagna organisationen av att rättvisa enligt förslaget är skipad anstalterna emellan. Härlanda får proportionsvis precis lika många tjänstemän som var och en av de övriga fångvårdsanstalterna. Skulle man bifalla förslaget att behålla de två vaktkonstaplarna vid Härlanda, måste man självfallet ge en motsvarande förstärkning åt de andra. Det skulle betyda ytterligare 2 i Malmö, 2 i Norrköping, 6 på Långholmen o. s. v. Jag tror att det skulle betyda — jag har inte den exakta siffran — sammanlagt mellan 20 och 30 nya tjänstemän.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Nu har Kungl. Maj:t meddelat sin syn på denna fråga om personalbesätt-

Ang. personalbehovet vid fångvårdsanstalten å Härlanda.

ningen, och den överensstämmer ju alldeles med utredningens syn på detta problem. Men det är nog en liten skillnad i frågeställningen här. Vid Härlanda har man nämligen en ganska lång tid praktiserat det normaldagschema som man skall genomföra vid samtliga anstalter och med vars hjälp man skall få ned antalet anställda. Men nu visar det sig, att det trots detta normaldagschema föreligger vissa svårigheter, som det inte går att komma ifrån. Jag tror att man får ge något vitsord åt de uppgifter som vederbörande personal i Härlanda lämnat och åt vad föreståndaren har anfört i sin ämbetskrivelse. Vid denna anstalt har man således försökt praktisera normaldagschemat, och det har som sagt uppstått svårigheter. Huruvida det nu kan bero på överbeläggning eller någonting annat, vågar jag personligen inte ha någon mening om. Men vi inom avdelningen ville skriva, att om det nu visar sig uppkomma svårigheter, så skall Kungl. Maj:t ha rätt att göra de justeringar som äro nödvändiga för att få — såsom fru Sjöström-Bengtsson sade — en ur rent mänsklig synpunkt tillfredsställande vård. Betydelsen av det mänskliga vill tredje avdelningen inte alls förneka utan ha med som ett moment också när det gäller den anställda personalen. Vi förlita oss på att Kungl. Maj:t skall ta hänsyn till detta. Där det finns en tjänsteförteckning som skall följas, har Kungl. Maj:t intet rådtrum, men här har alltså utskottet skrivit, att Kungl. Maj:t bör få riksdagens fullmakt att göra de justeringar som kunna bli nödvändiga på grund av normaldagschemats införande.

När då som nämnts detta anslag upptar inte mindre än 10 459 200 kronor och är av försöksanslags natur, säger det sig självt, att man icke behöver komma med någon extra tusenlapp för att möjliggöra för Kungl. Maj:t att lösa problemen med denna fullmakt. Skola vi följa den linje som Kungl. Maj:t och riksdagen ha uppdragit för fångvården, tror jag att det är nödvändigt att ta hänsyn också till detta. Jag har gått ganska hårt emot vissa motionärer, men på det

ta område tror jag att det ligger så mycket i påpekandena, att man inte kan vifta bort dem. Även om utredningen rent schematiskt kommit till ett annat resultat, kan verkligheten vara annorlunda än den som man kan konstruera upp — det har ju för resten det praktiska provet vid Härlanda visat. Jag tror att tredje avdelningen och statsutskottet för sin del se på problemet på detta sätt.

Medan jag nu har ordet, herr talman, vill jag säga en annan sak, för att intet missförstånd skall uppstå. Det gäller vad utskottet har skrivit på s. 38 om tillämpningen av normaldagschemat. Utskottet förutsätter, att införandet av schemat sker med varsamhet och tills vidare betraktas som en försöksverksamhet. Utskottet säger också, att det vore önskvärt, om styresmännen finge möjlighet att anpassa tillämpningen efter de enskilda förhållandena på olika anstalter. Det ligger ju i sakens natur, att man vill ha en sådan praktisk tillämpning. Men jag vill tillfoga, att denna självfallet förutsätter, att fångvårdsstyrelsen ger regler för hur man lämpligen bör förfara. Det har inte skrivits i utlåtandet, men vi ha litet var förutsatt, att sådana regler om tillämpningen av reglementet, om styresmännens bedömanden i olika hänseenden o. s. v. skola utfärdas.

Jag slutar, herr talman, med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **ZETTERBERG**: Herr talman! Det förhåller sig nog inte så att man på grund av mera tillfälliga önskemål eller överväganden bör göra någon åtskillnad mellan de olika anstalterna, och det menar säkert inte heller den siste ärade talaren. Jag vill framhålla, att rättvisan i det schema, som jag talade om och som man fått fram efter att ha gått igenom varenda anstalt och provat personalbehovet, har vitsordats både av den förening som företräder direktörerna och de högre tjänstemännen och av den förening som företräder den lägre fångvårdspersonalen. Men vad jag nu

Ang. fångvårdsanstalternas omkostnadsanslag.

har sagt står kanske inte i så stor reell motsättning mot den möjlighet som herr Karlsson nyss antydde, nämligen att det kan finnas behov av någon utökning av personalen på Härlanda. En sådan utökning kan visa sig erforderlig, men detta beror säkerligen i så fall på det som fångvårdschefen nyss sade, nämligen att antalet intagna på anstalterna har ökat kraftigt. Detta kan i sin tur tänkas föranleda behov av en utökning inte bara på Härlanda utan också på andra anstalter. Jag är utomordentligt tacksam för den fullmakt — som herr Karlsson nyss erinrade om och som jag hoppas riksdagen skall ge Kungl. Maj:t — att när det behövs utöka personalen med användande av anslaget förslagsnatur. Ingen kan vara mera tacksam än jag att få bättre möjlighet än nu att fullfölja de humana intentionerna i den nya straffverkställighetslagen.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Jag vill bara göra ett påpekande, nämligen att utskottet här har skrivit att man skall ta hänsyn till det ökade fångantalet de sista månaderna. Utskottet har återigen uttryckt sig på ett sätt som gör att jag måste ge min komplimang till utskottet. Fångantalet har på åtta månader ökat från 2 400 till 3 000, d. v. s. med 25 procent. Det betyder ju helt enkelt att alla beräkningar angående fångvårdspersonalen äro föråldrade, och det får övervägas vad man skall göra för att kunna få en personal som svarar emot detta ökade bestånd av intagna.

Jag var på Härlanda i förra veckan. Det personalbestånd som är angivet i propositionen avser en beläggning på 160 fångar. När jag var där nere hade man 190, och man har varit uppe i 210, vilket betyder att man har haft dubbelbeläggning i cellerna. Här måste någonting göras. Det kan inte fortgå som nu, och det måste göras något inte bara på Härlanda utan på flera andra anstalter där man har samma problem som en konsekvens av utvecklingen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Här har tydligen fångvårdsstyrelsens chef bara

att handla och se till att någonting blir gjort, och Kungl. Maj:t har den fullmakt som är behövlig för att någonting skall kunna göras efter den 1 juli 1952.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt.

Ang. fångvårdsanstalternas omkostnadsanslag.*Punkten 32.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 5 420 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, i vad de avsågo förevarande anslag, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmbäck* (I: 180) och den andra inom andra kammaren av herr *Olsson* i Mellerud m. fl. (II: 235);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sunne* och *Weiland* (I: 181) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. (II: 325);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Söderquist* och *Lodenus* (I: 182) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl. (II: 240);

dels ock en av herr *Henriksson* inom andra kammaren väckt motion (II: 444).

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 180 och II: 235 ävensom II: 444 samt med avslag å motionerna I: 181 och II: 325 samt I: 182 och II: 240, samtliga motioner i vad de avsågo förevarande anslag, till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 5 427 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlön*, fröken *Andersson*, herrar *Sunde-*

Ang. skyddskonsulentorganisationens avlöningsanslag.

lin och Bergstrand, fröken Elmén samt herrar Wedén och Gustafsson i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka i motionerna I: 181 och II: 325 framställt förslag om höjning av posten till reseersättningar med 7 000 kronor och av beloppet till övriga expenser med 15 000 kronor utöver vad departementschefen föreslagit. I enlighet härmed hade reservanterna ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 180 och II: 235 samt II: 444 ävensom med bifall till motionerna I: 181 och II: 325 samt med avslag å motionerna I: 182 och II: 240, samtliga motioner i vad de avsåge förevarande anslag, till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 5 449 000 kronor.

Fröken ANDERSSON: Jag ber att vid denna punkt få yrka bifall till den med 6) betecknade reservationen.

Herr BERGH: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 33—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. skyddskonsulentorganisationens avlöningsanslag.**Punkten 40.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för

skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53, dels till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 390 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Johannesson* (I: 250) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlsson* i Kastlösa (II: 364), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels anvisa 10 000 kronor till kursverksamhet för tillsyningsmän och övervakare, dels begära utredning angående skyddskonsulentorganisationens behov och resurser, dels och förorda, att arbetsmarknadsstyrelsens kansli förstärktes med en tjänsteman med specialuppgift att biträda vid handläggning av ärenden rörande de förut dömdas yrkesvägledning och inpassning i arbetslivet;

dels en av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl. inom andra kammaren väckt motion (II: 239), vari, såvitt nu var i fråga, hemställts, att tre arvodestjänster som skyddsassistenter inom den öppna kriminalvården måtte förändras till extra ordinarie-tjänster.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte

I. i anledning av motionerna I: 250 och II: 364 samt motionen II: 239, i vad den avsåge förevarande anslag, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet förut under punkten anfört;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) fastställa under punkten införd avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

b) till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 390 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

Ang. skyddskonsulentorganisationens avlöningsanslag.

»I motionerna I: 250 och II: 364 har föreslagits, att riksdagen skall anvisa 10 000 kronor till kursverksamhet för tillsynsmän och övervakare. Utskottet delar i princip motionärernas uppfattning, att dylika kurser kunde vara värdefulla för att stimulera intresset och förbättra övervakarnas och tillsynsmännens förutsättningar för att fullgöra uppdragen. Även det i motionen II: 239 gjorda uttalandet om justering av de till övervakare och tillsynsmän utgående arvodena på sådant sätt, att deras realvärde återställes, synes utskottet värt beaktande. Däremot kan utskottet icke tillstyrka förslaget i sistnämnda motion om förändring av tre arvodestjänster som skyddsassistenter till e. o.-tjänster. Utskottet förutsätter emellertid att denna fråga blir föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Icke heller förslaget i motionerna I: 250 och II: 364 om förstärkning av arbetsmarknadsstyrelsens kansli med en tjänsteman med specialuppgift att biträda vid handläggning av ärenden rörande de förut dömdas yrkesvägledning och inpassning i arbetslivet kan av utskottet förordas, då förslaget principiellt sett skulle innebära en sammanblandning av arbetsuppgifter för skyddskonsulentorganisationen och arbetsmarknadsorganisationen.

I anslutning till det nu anförda och med hänvisning till vad riksdagen uttalat såväl år 1950 som år 1951 angående skyddskonsulentorganisationens problem förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga erforderlig uppmärksamhet och för riksdagen framlägger de förslag, som kunna anses erforderliga. I vidare mån är utskottet icke berett att tillstyrka ifrågakvarande motioner.»

Herr JOHANNESSON: Herr talman! Det förefaller som om statsutskottet vid sin genomgång av fängvården skulle ha bestämt sig för att behandla motionerna och motionärerna med en avväpnande välvilja. Det förefaller mig också, såsom tidigare har sagts i denna debatt, som om det ibland inte alls är någon samklang emellan skrivningen och de yrkanden som utskottet gör.

Även om jag också är en motionär som blivit på detta sätt avväpnande välvilligt behandlad, anser jag emellertid att jag under denna punkt kan få säga några ord och kanske ta några minuter av kammarens tid i anspråk, inte minst därför att jag tycker att utskottet i sin skrivning i det inledande stycket har slagit larm på ett sådant sätt att man genom att citera det i kammaren bör ge en klar relief åt vad som där säges. Det heter nämligen att lagstiftningen om kriminalvård i frihet har lett till en mycket stark ökning på senare år av det klientel, som står under övervakning och tillsyn, en ökning som hittills resulterat i motsvarande effektivisering och förbättring av övervaknings- och tillsynsapparaten. Om inte, säger utskottet vidare, de friare vårdformerna ur samhällets synpunkt skola visa sig förfelade, är det ofrånkomligt att skyddsarbetet på detta område kan bedrivas på det mest ändamålsenliga sätt.

Detta tycker jag är så pass alarmrande ord att jag har anledning att erinra en smula om skyddskonsulentorganisationen, övervaknings- och tillsynsapparaten och om vad som något tidigare har förevarit i detta ärende.

I den utredning med beteckningen kriminalvård i frihet som avlämnades 1949 konstaterade fängvårdsstyrelsen att det i första hand ålåg styresmännen vid fängvårdsanstalterna att sörja för eftervården av de från anstalterna frigivna och utskrivna. På sidan 91 — jag skall be att få citera — läser man: »Anstaltsnämndernas ledamöter kunna i fråga om eftervården lämna värdefulla anvisningar och uppslag, men arbetet måste bäras upp av de för fängvårds- och skyddsarbetet heltidsanställda befattningshavarna. Styresmännen böra i möjligaste mån samråda med konsulenter, anstaltsnämndsledamöter och befattningshavare vid anstalten. Där socialkuratorer finnas böra dessa befattningshavare icke blott anlitas för utredningar utan vara personligen närvarande, när eftervårdsfrågor dryftas. Vidare måste skyddskonsulentens arbete i denna del intensifieras.» — »Skyddskonsulenten»,

Ang. skyddskonsulentorganisationens avlöningsanslag.

heter det vidare, »bör under regelbundna besök på anstalterna skaffa sig en på personlig erfarenhet grundad kännedom om de intagna och andra upplysningar som äro av betydelse för att han skall kunna bedöma uppkommande frågor om de intagnas placering efter frigivningen eller utskrivningen.» Vidare heter det: »Med det fåtal skyddskonsulenter som nu står till förfogande är detta emellertid en omöjlighet.» Där darrar sannerligen inte fängvårdsstyrelsen i fråga om att säga klart ifrån. Och man fortsätter: »I mera folkrika distrikt eller i distrikt med stora avstånd upptages deras tid nästan helt med frågor som sammanhånga med villkorlig dom och med tillsyn av villkorligt frigivna och utskrivna.»

Jag kan också tillfoga, att de förhållandevis små ändringar i den personella och materiella utrustningen som denna organisation har fått under de sista åren förändra sannerligen ingenting i det omdöme som gavs vid det tillfället. Organisationen räcker inte till för mycket mer än kurativa uppgifter. Jag hoppas att kammaren inte har någonting emot att jag för att ge bakgrunden till vad jag verkligen vill säga anfört detta. Jag tycker att det är så pass viktigt att få det samlat — det är mitt omdöme — att jag skulle vilja säga: Vad är det då som skyddskonsulenten i själva verket har att göra, enligt vad lagen föreskriver? Jag har funnit att han har en otrolig rad med uppgifter, var och en i och för sig så viktig att den sannerligen icke utesluter de andra, men med hänsyn till vad jag tidigare sade äro de också av den arbetskrävande art att de med den organisation som finns äro omöjliga att klara upp för de personer som verka inom organisationen. Ty vad är det som skyddskonsulentorganisationen skall göra? Det anges i instruktionen, och jag skall försöka göra en liten sammanfattning.

Det heter att konsulenterna skola taga befattning med övervakning, tillsyn och annan verksamhet beträffande villkorligt dömda och villkorligt frigivna, så ock biträda vid särskild förundersök-

ning i brottmål. När konsulent därtill anlitas skall han jämväl ägna sig åt eftervård av andra från fängvårdsanstalt frigivna ävensom av personer som utskrivits från ungdomsfängelse, förvaring eller internering. Vad angår den villkorliga domen ha konsulenterna faktiskt en dubbel uppgift. De skola bistå förundersökarna och tillhandagå domstolarna med upplysningar och åtgärder som äro av betydelse för tillämpningen av lagen om villkorlig dom, särskilt i fråga om utbildning, arbetsanställning, bostad och fritidssysselsättning för villkorligt dömda samt vårdmöjligheter för dem å sjukhus, alkoholistanstalt eller annan anstalt eller inom den till sinnessjukvården anknutna hjälpverksamheten. Vidare skola de, och det är en mycket viktig del av deras hjälpverksamhet, utöva en rådgivande och kontrollerande verksamhet gentemot övervakarna och tillsynsmännen, och de skola också träda i förbindelse, som det heter, med personer som kunna meddela nödiga upplysningar och i övrigt biträda konsulenten i hans verksamhet. De skola söka samarbete med myndigheter och föreningar som kunna bereda villkorligt dömda och frigivna arbetsanställning eller eljest på lämpligt sätt hjälpa och stödja dem. Konsulenten bör sålunda, heter det vidare, samarbeta med de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna och de frivilliga organisationer som syssla med arbetsförmedling, särskilt då för partiellt arbetsföra. Vidare skall han i övrigt stå i kontakt med en hel rad uppräknade socialorgan inom samhället.

Jag skall inte trötta alltför mycket med att läsa vidare i den sammanställning jag har gjort. Jag skall sluta där, och jag tror att det ger tillräcklig relief åt vad skyddskonsulentorganisationen, verkande såsom den är tänkt och såsom dess instruktioner ange, i själva verket skulle utföra. Det står alldeles klart för den som bara det allra minsta har närmat sig det här problemet att med nuvarande personella och materiella resurser och med den lilla förbättring som föreslås i propositionen och i utskottets betänkande är det inte möjligt att få en

Ang. skyddskonsulentorganisationens avlöningsanslag.

verkligt rationellt genomförd fri kriminallvård.

Jag har på den punkten nöjt mig med att i min motion önska en utredning som ser litet på denna fråga, men utskottet har förbigått det utan ett enda ord. Jag tror att jag mot bakgrunden av det lilla jag har sagt ändå kan anses ha rätt att vidhålla att en snabb och förutsättningslös utredning angående övervakningsorganisationens personella och även materiella behov och resurser är nödvändigt. Det är naturligtvis främst ur humana och behandlingsmässiga men också ur statsfinansiella synpunkter som jag anser att det är nödvändigt att tillräckliga resurser ställas till skyddskonsulentorganisationens förfogande. Det framgick av den mycket ofullständiga uppräkningsrapport som jag gjorde att skyddskonsulenterna bland annat skola ha att råda och kontrollera övervaknings- och tillsynsverksamheten. Det finns en redogörelse i statsverkspropositionen som utskottet har återgivit på sidan 47 och början av 48 för hur ärendena här liksom tidigare år kraftigt ha svällt även under 1951. Man anger ett genomsnitt för de olika distrikten med 12 procent för övervakningsärendena och med 5 procent för tillsynsärendena, men det säger inte allt, ty i vissa mycket utsatta distrikt har ökningen för de villkorligt dömda och villkorligt frigivna, dessa övervaknings- och tillsynsfall, varit inemot fjärdedelen, d. v. s. inemot 25 procent.

Utskottet säger också med anledning av ett yttrande av departementschefen, att det är angeläget att frivilliga krafter här sättas in, och det särskilt ur två synpunkter. Den ena synpunkten är den, att det inte skall vara en så oerhörd stor andel — i närvarande stund 47 procent — av dessa övervaknings- och tillsynsärenden som handhas av redan till socialvårdande myndigheter fast ansluten personal, utan att det är väsentligt för denna verksamhets genomförande till gagn för samhället att det finns en rad av människor, som frivilligt ställa sig till förfogande utanför dessa organ. Departementschefen säger också att han önskar, liksom han tidigare sagt, att just

sådana frivilliga krafter skola kunna tas i anspråk som övervakare och tillsyningsmän, och att det är särskilt eftersträvansvärt att knyta representanter för ledande idrotts- och ungdomsorganisationer och medlemmar i ideella folkrorelser till denna verksamhet.

Jag vill för min del bara understryka betydelsen av detta. Men jag är mycket rädd för att detta — även med tillstyrkande av statsutskottets utlåtande på denna punkt i dag — blir ett platoniskt yttrande, som vi kanske få läsa nästa år och kanske följande år också, om inte här ges någon möjlighet för fångvårdsstyrelsen att mera påtagligt börja en rekryteringsverksamhet bland dessa människor. Det vill jag nämligen erinra om — och det har jag egen erfarenhet av — att det är ett tidskrävande, ansträngande och i många situationer mycket ömtåligt arbete att vara övervakare, och det är sannerligen inte allom givet att vara så kunniga att de kunna bli idealiska övervakare eller tillsynsmän. Vår strävan måste ju ändå vara att komma så nära idealet som möjligt.

Därför har jag helt blygsamt motionsvägen fört fram en hemställan, som jag hade hoppats att utskottet skulle kunna gå med på för att ge fångvårdsstyrelsen en mera påtaglig möjlighet att ge en ordentlig impuls i denna riktning, att ställa 10 000 kronor till förfogande för en kursverksamhet där sådana människor, som äro lämpade som övervakare och tillsynsmän — och det finns sådana — skulle kunna få den formella skolning som de över huvud taget måste ha för att kunna utföra sin uppgift på ett rätt sätt.

Jag är glad, vilket jag inledningsvis sade, att utskottet här har skrivit vänligt och tillmötesgående. Jag tycker bara, när summan är så obetydlig och när utskottet skriver till den grad positivt, att det kunde ha slutat med ett tillstyrkande av de 10 000 kronorna.

Det är, herr talman, ett tredje problem som jag har tagit upp i min motion. Det är nämligen på det viset att den villkorligt frigivne i många fall har mycket stora svårigheter att inpassa sig i vårt

Ang. skyddskonsulentorganisationens avlöningsanslag.

samhällsliv. Och den svårigheten märks inte minst utan kanske främst när vederbörande skall ut i vårt produktionsliv, få en placering där han kan vara nyttig i samhället och utföra någonting. Här ha så vitt jag kan se i de flesta fall de allvarligaste svårigheterna framträtt. Mycket beror naturligtvis här på dels arbetsgivaren, dels också arbetskamraternas välvillighet. Det kan ofta vara så att den frigivne inte kan gå tillbaka till det yrke han har haft, även om han är en mycket skicklig yrkesman, därför att miljön alltid kommer att vara fientlig. Det behövs alltså yrkesvägledning, kanske också vissa omskolningar. Det är ett påkostande, viktigt och mycket krävande arbete att återföra många av dessa frigivna till förvärvslivet. Därför hade jag önskat att arbetsmarknadsstyrelsen skulle få avdela en arbetskraft, som skulle syssla speciellt med dessa problem. Det är självklart att denne skulle i sin tur stå i kontakt med dem på länsarbetsnämnderna, som behöfve kontaktas för att denna verksamhet skulle kunna drivas över hela landet.

Utskottet har avfärdat — jag säger med avsikt avfärdat — förslaget med att säga, att »då förslaget principiellt sett skulle innebära en sammanblandning av arbetsuppgifter för skyddskonsulentorganisationen och arbetsmarknadsorganisationen», kan utskottet inte gå med på det.

Jag har inte för min del kunnat finna, att statsutskottet tidigare har haft annan inställning till denna fråga än den motsatta, och därför är jag förvånad och undrar om inte kammaren bara av den anledningen kunde godkänna vad som yrkas i motionen. Det är nämligen så att när frågan om eftervårdskonsulenterna för ungdomsvårdsskolorna behandlades 1946, skrev statsutskottet i sitt utlåtande nr 181 för det året, att »utskottet har funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning till avlöning av två konsulenter för ifrågakörande uppgifter». Jag vill inom parentes säga, att jag är medveten om att jag talar om eftervårdskonsulenter för ungdomsvårdsskolorna, men det är princi-

piellt samma sak. Utskottet säger vidare, och detta strider mot vad utskottet i år har skrivit: »Utskottet förutsätter att arbetsanskaffning skall ordnas i samband med den offentliga arbetsförmedlingen och att konsulenternas verksamhet för arbetsberedning alltså i regel skall begränsas till att underlätta kontakten mellan de försöksvis utskrivna och arbetsförmedling.»

Det blev också riksdagens beslut. I anledning härav innehåller stadgan för ungdomsvårdens konsulenter följande bestämmelser: »I de fall, där detta synes behöfligt, skall konsulent på rektors anmodan upptaga samarbete med vederbörande arbetsförmedlingsorgan i syfte att bereda lämplig anställning åt elev, som utskrivits eller som skall utskrivas. Det skall emellertid iakttagas, att arbetsanskaffningen som regel bör ombesörjas genom arbetsförmedlingen.»

Jag har i min enfald, herr talman, trott att detta var den principiella ståndpunkten och riktlinjen och därför endast önskat, att någon i de centrala arbetsförmedlande organen skulle få som sin uppgift att ägna sig praktiskt åt dessa uppgifter.

Jag skulle naturligtvis vara frestad, herr talman, att yrka bifall till min motion, men jag vill gärna avslutningsvis säga vad jag inledde mitt anförande med — statsutskottet har charmat även mig med sitt välvilliga uttryckssätt, dock inte längre än att jag bakom dess vädjan till Kungl. Maj:tt så snart sig göra låter göra vad som göras kan i dessa frågor gärna vill sätta en enträgen personlig vädjan.

Herr BERGH: Herr talman! Med hänsyn till att den ärade talaren inte framställt något yrkande kan jag fatta mig mycket kort. Han sysslade visserligen med mångahanda ting men gav uttryck för åsikter om vilka ingen meningsskiljaktighet råder. Kravet att skyddskonsulentorganisationen bör förstärkas har i varje fall från den politiska grupp jag tillhör förts fram flerfaldiga gånger. Här är ju också att märka, att den organisa-

Ang. skyddskonsulentorganisationens omkostnadsanslag.

tionsförstärkning som Kungl. Maj:t har begärt har tillstyrkts.

Det var emellertid två konkreta fall, som den ärade talaren påtalade. Det ena var att utskottet inte skulle ha tillstyrkt motionen om ett anslag på 10 000 kronor för kursverksamhet för tillsynsmän och övervakare. Om det kan i någon mån trösta den ärade talaren vill jag säga, att vi allvarligt reflekterade på saken, men så funno vi att vi i någon mån kunde tillgodose hithörande syften på ett annat sätt. Vi hittade några slantar med vilka vi kunde öka anslaget för frigivna fångar med inte mindre än 25 000 kronor och bidraget till svenska skyddsförbundet med samma belopp. När det sedan var fråga om kursverksamheten funno vi det ganska angeläget, att när det gällde utbildning av fångvårdspersonal gå något längre än vad Kungl. Maj:t föreslagit, och fördenskull spädde vi på det anslaget med 7 000 kronor så att även den lägre personalen skulle få någonting med. Resultatet blev att det inte blev några pengar över till de av motionären föreslagna kurserna. Såvitt jag förstod hade de avdelningens sympatier. Vi hade dock spätt på med 57 000 kronor, som jag nyss sade, och det är vackert så.

Beträffande det andra fallet, önskemålet om att en tjänsteman i arbetsmarknadsstyrelsen skulle ha att syssla med arbetsanskaffningsfrågor i samråd med skyddskonsulentorganisationen, så vill jag påpeka att det senare under denna riksdag kommer en proposition om arbetsmarknadsstyrelsens organisation. I det sammanhanget kommer också, förmodar jag, frågan om arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsvårdsbyrån att upp-tas till förnyad prövning, och då kan man ju diskutera denna sak på nytt.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Vi ha kommit fram till den sista reservationen i detta utlåtande och därmed avverkat hela det komplex av anslagsäskanden, som varit i fråga vid denna riksdag på dessa områden. Jag kan inte i alla avseenden dela den något pessimistiska syn, som herr Johannesson här

gav uttryck för. Jag tror i alla fall att den här debatten har rätt upp en del problem för oss alla och ådagalagt, att det inom riksdagen finns en önskan att verkligen tillgodose kriminalvården på ett annat och bättre sätt än som hittills varit fallet. Så har jag tolkat en hel del av de anföranden som här ha hållits.

Vad kriminalvård i frihet beträffar, har den i ett högtidligt ögonblick här i riksdagen betecknats som det viktigaste kriminalpolitiska problem vi ha. Verkligheten har inte följt efter och skapat de resurser som behövas. Jag är övertygad om att när man blir piskad att bygga nya anstalter, så blir man tvingad att ta upp detta problem från grunden. Kriminalvård i frihet är ju — så långt den kan användas — ofantligt mycket billigare än kriminalvård i anstalt. Hela anstaltsväsendet är ju för övrigt till följd av sin dyrhet ställt under debatt på olika sätt på både det kriminalpolitiska och det socialpolitiska området.

Emellertid går mycken tid förlorad, och många människooöden nonchaleras genom att man inte ställer pengar till förfogande för kriminalvård i frihet. De uttryck utskottet har använt — mycket vänliga uttryck för övrigt — innebära enligt mitt sätt att se ett löfte om att det skall vidtagas åtgärder i framtiden, som verkligen skola göra att reformen med den villkorliga domen och den villkorliga frigivningen bättre skola svara mot de syften, som lagstiftarna hade i tankarna när dessa reformer genomfördes.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Ang. skyddskonsulentorganisationens omkostnadsanslag.*Punkten 41.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 94 500 kronor.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag in-nebar bland annat en höjning av anslags-

Ang. avskedad befattningshavares rätt till livränta.

posten till reseersättningar med 8 000 kronor. Däremot hade i förslaget icke upptagits ett av fångvårdsstyrelsen framställt yrkande om höjning av anslagsposten till expenser med enahanda belopp.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sunne* och *Weiland* (I: 181) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. (II: 325), hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte höja det i statsverkspropositionen upptagna anslaget till Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader, i vad anginge expenser, till det av fångvårdsstyrelsen begärda beloppet.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 181 och II: 325, i vad de avsåge förevarande anslag, till Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 94 500 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin* och *Bergstrand*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 181 och II: 325, i vad de avsåge förevarande anslag, till Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 102 500 kronor.

Fröken **ANDERSSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 7) betecknade reservationen.

Herr **BERGH**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den

under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Ohlon* m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 42—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner om rätt till semester och vissa andra förmåner för pensionerade statliga befattningshavare, som återanställas i tjänst, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. avskedad befattningshavares rätt till livränta.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderquist* m. fl. (I: 345) och den andra inom andra kammaren av fröken *Vinge* m. fl. (II: 454), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de statens befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935, måtte tillerkännas uppskjuten livränta i likhet med dem, som efter 1935 års ingång kommit i motsvarande situation.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 345 och II: 454 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Sundelin*, *Lundqvist*, *Söderquist*, *Malmborg* i Skövde, *Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile och *Nihl-*

Ang. avskedad befattningshavares rätt till livränta.

fors, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna och därför hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 345 och II: 454 besluta, att de statens befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935, måtte tillerkännas uppskjuten livränta i likhet med dem, som efter 1935 års ingång kommit i motsvarande situation;

2) av herr *Näsgård*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! När en motion med samma syfte som den nu föreliggande förra året behandlades här i riksdagen, tillät jag mig framhålla att det problem, som det här är fråga om, är av synnerlig vikt både principiellt och givetvis för de medborgare, som närmast beröras därav. Det förhåller sig i korthet på följande sätt.

År 1949 infördes den bestämmelsen, att en statens befattningshavare, en tjänsteman eller en arbetare, som dömdes till avsked eller i administrativ ordning skildes från tjänsten på grund av tjänstefel, inte skulle behöva lida annat straff än det som avskedet innebar — givetvis med bortseande från det straff som domstol utdömde i form av böter, fängelse, straffarbete eller vad det nu kunde vara. Däremot skulle vederbörande inte mista sin rätt till pension eller, som det heter, när det gäller i förtid avgångna tjänstemän, uppskjuten livränta. Bestämmelsen, som innebär ett godtagande även för här ifrågakarande befattningshavare av principen om pensionens oantastbarhet — dess egenskap av intjänad lön alltså — gavs en sådan utformning, att den fick retroaktiv verkan och alltså kom att gälla även den, som avskedats före författningens tillkomst. I tillämpningen fick emellertid retroaktiviteten verka allenast från och med år 1935. Den som avskedats år 1934 eller tidigare fick sålunda ingen glädje av det riksdagens beslut varigenom rättvisa, såsom jag ser saken, skipades. Anledningen förklaras vara den, att bestämmelsen om uppskjuten livränta inte gällde före 1935 års ingång.

I den föreliggande motionen yrkas att retroaktiviteten skall utsträckas att gälla här ifrågakarande personer även under tiden före år 1935. Enligt motionärernas sätt att se är det endast fråga om en ren rättvisesak.

Nu säges det, att de frivilligt avgångna — det gäller alltså sådana som avgått före år 1935 — skulle komma i en sämre ställning i fråga om pensionsrätten än de avskedade, och detta vore inte rimligt, menar man. Jo, herr talman, det är säkert ganska rimligt. Jag erinrar om att principen att straff, som utdömts av domstol, skall vara nog även för en statens befattningshavare, är erkänd av riksdagen. Och jag tillåter mig hysa den bestämda tron att den, som frivilligt avgått ur sin statstjänst, skaffat sig kompensation för den mistade statspensionen hos sin nya arbetsgivare eller annars funnit en bättre eller behagligare sysselsättning än statstjänsten. De, som det här gäller, ha däremot oftast inte haft denna möjlighet. Jag ber att få anföra ett par exempel, och jag ber om ursäkt, om det blir en upprepning av vad som sades i fjol i det avseendet.

En tjänsteman dömdes till avsked år 1934. Han var då 64 år gammal. Det var alltså ett år före inträdet av pensionsåldern och ett år före den tidpunkt, då bestämmelsen om uppskjuten livränta trädde i kraft. Hans brott var inte större än att det kunde sonas med böter, uppgående, om jag inte är fel underrättad, till 50 kronor. Han fick alltså avsked ur tjänsten och han betalade sina böter. Men sedan dess, herr talman, har denne man, som i detta nu skulle ha haft en pension på cirka 11 000 kronor om året — eftersom han hade så nära till pensionsåldern skulle pensionen ha blivit så stor — betalat 8 000 à 9 000 kronor per år i ytterligare böter i form av mistad uppskjuten livränta eller pension.

Jag frågar nu liksom jag gjorde förra året: Är det rimligt att utöver straffet, som i detta fall rörde sig om böter på några fattiga tior, lägga ytterligare böter — ty det är väl så man måste be-

Ang. avskedad befattningshavares rätt till livränta.

trakta hans förlust på omkring 10 000 kronor om året? I detta fall har vederbörande betalat, skola vi säga 150 000 kronor i böter utöver den femtiolapp, som domstolen tyckte var skälig som straff för det brott han hade begått.

Ett annat fall gäller en äldre man som besökt mig flera gånger sedan min motion förra året avslagits. Han var nog svag att vid ungefär 50 års ålder tillägna sig 8 000 å 9 000 kronor ur en statens kassa, som han omhänderhade. Han hade skaffat ett lika stort belopp, har han berättat för mig, för att återbetala det försnillade. Han gick upp till sin förman för att göra det, men hade fått pengarna på villkor att han inte skulle bli åtalad. Han kunde givetvis inte undgå åtal, det inser han nu också själv och det inse vi alla. Men följden blev att han alltså åkte fast, som man säger. Han blev dömd till återbetalning av dessa 8 000 å 9 000 kronor, blev avskedad från sin tjänst och ådömdes 1½ års straffarbete. När han hade sonat brottet med detta straff, var han urständssatt att skaffa sig i varje fall någon mera givande sysselsättning. Han är nu 72 år och hans hustru är lika gammal. De sitta båda värkbrutna och ha det svårt, enligt vad han berättat. Även han har alltså under loppet av cirka 20 år betalat massor av pengar i ytterligare böter — man vågar väl kalla det så, sedan riksdagen själv år 1949 beslutat och det utkommit en författning om att man inte skall lägga ytterligare sten på börda i sådana fall.

Herr talman! Det är ju så, att till och med livstidsfångar, som begått svåra brott, bruka benådas efter ett antal år av välförhållande. När det gäller dessa människor synes man inte kunna tänka sig en sådan möjlighet. Jag ifrågasätter emellertid, om inte kammarens ledamöter skulle finna det rimligt att i år bifalla motionen, som ju faktiskt endast går ut på att skipa rättvisa, såvitt jag kan se saken. Det gäller att välja mellan två principer, å ena sidan den som riksdagen godkände år 1949, nämligen att domstols straff skall vara nog även för en statstjänsteman, och å andra si-

dan den principen att en bestämmelse i ett pensionsreglemente inte kan få retroaktiv verkan, ty det vore vådligt.

Slutligen vill jag, herr talman, ifrågasätta rimligheten i den motivering som statsutskottet har anfört i detta fall. Statsutskottet säger ungefär så här. Om motionärernas förslag bifalles, skulle det innebära att pensionsreglementets bestämmelser om uppskjuten livränta skulle ges retroaktiv verkan även för tiden före år 1935. Ja, det är alldeles riktigt, herr talman. Det är nämligen det vi yrkat på! Utskottet säger alltså, översatt till vanligt språk: »Om vi tillstyrka motionen så blir det så, som motionärerna önska, och därför avstyrka vi den.» Jag kan inte förstå, att detta är en hållbar motivering.

Jag ber att enträget få vädja till kammarens ledamöter att denna gång rösta för bifall till motionen, d. v. s. bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Denna fråga diskuterades, såsom redan nämnts, förra året, och jag skall därför fatta mig ganska kort.

Personligen tycker jag att det ligger väldigt mycket i det grundresonemang, som herr Söderquist här för, nämligen att en person icke bör straffas utöver vad domstol ådömt honom genom att han mister sin pension. Jag kan också personligen deklarerat att jag anser, att pension är intjänad lön som man icke får ta ifrån någon. Men nu ligger det ju de facto till så i detta sammanhang att den kategori, som herr Söderquist här talat om, är likställd med andra, nämligen med dem som frivilligt avgått ur statstjänst, och frågan rör sig bara om huruvida det ifrågavarande medgivan- det skall tillämpas tidigare än år 1935. Det gäller alltså här en retroaktiv verkan. Mig förefaller denna kategoriklyvning något egendomlig — de som blivit avskedade för tjänstefel skulle få pension men de som frivilligt avgått skulle icke få sådan. Det bryter mot hela den principiella inställning som jag nyss de-

Ang. avskedad befattningshavares rätt till livränta.

klarerade. Själva begreppet tjänstelivränta fanns inte före år 1935. Det är klart att man kan diskutera saken, och jag vill öppet säga, att därest hela frågan kommer under omprövning, har jag ingenting emot något sådant. Men att nu göra en uppdelning på det sättet att de som misskött sig så att de ha blivit avskedade skulle få pension men icke de som frivilligt avgått, går inte ihop med den principiella inställning som jag nyss har givit uttryck för.

Det skulle kanske, herr talman, vara en del att tillägga, men som jag sade i början av mitt anförande diskuterade vi ju frågan redan förra året. Jag anser inte för min del att det faktum att man avslog en liknande framställning förra året i och för sig är något bärande skäl för att man skall avslå motionen också i år, ty det kunde ju tänkas att frågan i fjol inte blev tillräckligt prövad. Men i detta fall tror jag likväl att den blev det, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LEANDER: Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort.

Jag vill uttrycka min förvåning över att man i år återkommit med en motion, som fjolårets motionärer inte ens ansågo sig kunna yrka bifall till. De anslöto sig nämligen till en reservation som innebar att framställning borde göras till Konungen i varje särskilt fall. Den möjligheten kvarstår ju fortfarande.

Naturligtvis kan man, såsom herr Söderquist gjorde, ta fram fall där det föreligger mycket ömmande omständigheter. Men hur många sådana fall finns det? Det finns väl å andra sidan också fall, där man måste säga att det icke föreligger några som helst ömmande omständigheter. Det förvånar mig därför att motionärerna inte ha besvärat sig med att bättre söka motivera sin framställning genom att ta reda på och ange hur många fall som det här skulle röra sig om. Det visste vi inte i fjol, och vi ha inte fått veta det i år heller. Motionärerna säga visserligen att det är många fall, men exakt hur många veta vi icke.

I fråga om retroaktiviteten vill jag till sist bara påpeka, att ett bifall till motionärernas krav härvidlag skulle kunna tas till intäkt inte bara för retroaktiv tillämpning av tjänstepensionsreglementets bestämmelser om tjänstelivränta, utan även för krav på retroaktiv tillämpning av andra bestämmelser inom statsförvaltningen.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Herr Leander erinrade om att vi reserveranter i fjol i utskottet icke yrkade bifall till motionen utan till ett modifierat förslag. Det är riktigt, herr Leander, men herr Leander framhöll då i debatten, att detta var ett tecken på svaghet. Jag har nu observerat herr Leanders admonition den gången och har inte velat göra mig skyldig till samma fel i år. Jag yrkar således bifall till motionen i dess helhet. Jag gör det även därför, att det här gäller en principfråga.

Det är icke, såsom herr Leander tycks tro, för oss bara en fråga om pengar, eller hur många fall, som det gäller, utan om rättvisa. Riksdagen beslöt år 1949, att det straff, som en domstol hade utdömt genom att avskeda en befattningshavare, skulle anses nog, även om det var fråga om en statstjänsteman. Det är den utgångspunkten jag har haft. Jag undrar f. ö., herr Leander, om det inte var ett förbiseende år 1949, att man i fråga om retroaktiviteten icke gick längre tillbaka än till år 1935. Med den principiella inställning beträffande straffet och pensionens oantastlighet, som man då hade och som framgår av de många remissyttranden, som redovisades i det då framlagda utlåtandet, hade man säkerligen, om man bara hade tänkt sig för, låtit retroaktiviteten även omfatta tiden före år 1935.

Utskottet förklarar, vilket även herr Leander antydde, att ingenting inträffat sedan i fjol, varför det är en aning överdrivet nitiskt av motionärerna att väcka en motion även i år. Men, herr Leander, det har ju i varje fall hänt det sedan i fjol, att de människor, som det här gäller, även om de inte äro så många, ha

Om skatteavdrag för skogsarbetare m. fl.
blivit ett år äldre och ännu skröpligare, varjämte tiderna ha blivit mycket sämre. Det finns därför all anledning att ta hänsyn till det krav, som här framförts.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Ja — 82;
Nej — 32.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

Herr LEANDER: Herr talman! Jag vill bara påpeka, att orsaken till att man i fråga om retroaktiviteten inte gick längre tillbaka än till år 1935 naturligtvis var den att denna förmån, tjänstelivräntan, icke fanns före år 1935.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sundelin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

nr 35, i anledning av väckt motion om ändring av pensionsåldersgränserna för personal i civil statstjänst; och

nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning rörande tilläggs pension åt vissa pensionerade statliga befattningshavare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckt motion om återbetalning till Constance Seth av visst skattebelopp, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Herr *Söderquist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundelin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Söderquist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Om skatteavdrag för skogsarbetare m. fl.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt för skogsarbetare m. fl. att vid taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 40 av herr *Einar Persson* m. fl. och II: 42 av herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl. hade hemställts, att riksdagen måte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om proposition med förslag om sådan ändring av kommunalskattelagens bestämmelser rörande avdrag från intäkt, att skogsarbetare och med dem jämförliga arbetargrupper tillförsäkrades skattefrihet för sådana fördyrade levnadskostnader, varom i motionerna talades.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I:

Om ändringar i förordningen ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m.
 40 av herr Einar Persson m. fl. och II: 42 av herr Ericsson i Sörsjön m. fl. om rätt för skogsarbetare m. fl. att vid taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, EINAR: Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag fatta mig mycket kort.

Bevillningsutskottet har gjort ett mycket positivt uttalande om denna motion, som har väckts i båda kamrarna. Utskottet anför, enligt vad utskottet inhämtat har riksskattenämnden för avsikt att efter hand låta verkställa utredningar, som skola möjliggöra en mera ingående bedömning av dessa spörsmål. Jag vill särskilt understryka, vad utskottet fortsättningsvis skriver då utskottet förklarar, att det »förutsätter, att även normer för nu ifrågavarande avdrag komma att granskas efter sådan utredning».

Jag vill, herr talman, bara uttrycka den förhoppningen, att denna utredning i en mycket snar framtid måtte komma att ge ett positivt resultat.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Häri instämde herr *Sten*.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av väckt motion angående sådan ändring av bestämmelserna i 32 § kommunalskattelagen att resekostnads- och traktamentsersättning, som anvisas av annan än staten, icke skall utgöra skattepliktig intäkt, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 5, i anled-

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för enskild ägare av automobil att utan särskilt trafikillstånd få mot ersättning transportera skolbarn till och från skolan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändringar i förordningen ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 309 i första kammaren av herr *Cassel* samt nr 403 i andra kammaren av herr *Hagård*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för en sådan omarbetning av 9 § 1 mom. och 25 § 1 mom. förordningen den 25 oktober 1940 angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., att bestämmelserna om kungörande i tidning rörande ansökan om trafikillstånd utginge samt att det skulle tillkomma »trafikinspektör» att godkänna bil, som skulle brukas i yrkesmässig trafik.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 309 och II: 403, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr CASSEL: Herr talman! Ständigt och jämt och från företrädare för alla partier talas om nödvändigheten att begränsa och förenkla den statliga förvalt-

Om ändringar i förordningen ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m.

ningen och att komma till rätta med Krångel-Sverige. Man synes föreställa sig att detta kan åstadkommas genom någon generell åtgärd, som i ett trolldrag verkar över hela linjen. Men så är det inte. Vill man ta bort krångel och onödigt skrivbordsarbete så får man gå tålmodigt fram och plocka en liten detalj här och en annan detalj på ett annat område. Det kan synas som ett otacksamt arbete, men det är inte desto mindre nödvändigt att det blir utfört, om vi inte här i landet skola drunkna i papper. En av de mest väsentliga anledningarna till vårt tungrodda förvaltningssystem är att vi på alla områden eftersträva 100-procentig säkerhet.

Vad det nu först här gäller är frågan på vad sätt trafikutövare och andra, som kunna beröras därav, skola få reda på att en person söker tillstånd till yrkesmässig trafik eller begär att få sätta in ny större bil på det gamla tillståndet. Enligt författningen skall det nu gå till så, att länsstyrelsen en gång varje år i en publikation som ingen läser — länskungörelsen — sätter in ett tillkännagivande att länsstyrelsen ämnar kungöra ansökningar om tillstånd till yrkesmässig trafik i *en* tidning inom länet. Sedan väntar man sig att alla trafikutövare skola sitta dag efter dag och luska i den tidningens annonsspalter för att en vacker dag upptäcka en annons, som berör honom.

Så går det nu inte till i verkligheten. I verkligheten är praktiskt taget varenda lastbilägare och varenda droskbilägare ansluten till sin yrkesorganisation. Denna organisations ombudsmän stå varje dag i förbindelse med länsstyrelsen och andra tillståndsmyndigheter.

När 1927 års motorfordonssakkunniga, som hittade på kungörelseförfarandet, skrevo sitt utlåtande, var läget ett helt annat. Då funnos inte dessa starka organisationer på området.

Föredraganden i kommunikationsdepartementet, påpekar, att det finns enskilda trafikutövare som stå utanför organisationen men som icke desto mindre ha ett lojalt intresse att få yttra sig. Ja, visst finns det en och annan sådan.

Lastbilsägarnas förbund omfattar dock över 99 procent av alla lastbilägare, och droskbilsägarnas förbund omfattar över 90 procent av alla droskbilägare. Det finns visserligen några enstaka lastbil- eller personbilägare, som icke äro organiserade, men i allmänhet äro dessa inte helt sysselsatta, åtminstone inte om det gäller droskbilägare. Det är därför en fiktion att tro att de få procent lastbil- eller droskbilägare, som icke äro organiserade, sitta och finläsa länsstyrelsens kungörelse för att kunna ingripa om deras intressen skulle komma i farozonen.

Vidare säger också föredraganden i kommunikationsdepartementet — det finns citerat i utskottets utlåtande — att man måste ha garanti för att kungl. järnvägsstyrelsen blir underrättad. Ja, men skulle man inte kunna tänka sig en enklare form av korrespondens mellan tillståndsmyndigheterna och järnvägsstyrelsen än i en rad olika tidningars annonsspalter? Skulle man inte kunna tänka sig att länsstyrelsen, som i de flesta fall är tillståndsmyndighet, underrättade järnvägsstyrelsen om att det kommit in ansökningar? Varför skola länsstyrelserna behöva sitta och skriva till en tidning och tidningen sedan ta in meddelandet som annons, varefter järnvägsstyrelsen skall läsa annonsen?

Jag har i dag haft ett samtal med järnvägsstyrelsen, och man försäkrar där att man inte har något intresse av dessa annonser utan bara vill på ett förnuftigt sätt få reda på de ansökningar som komma in. Vidare har järnvägsstyrelsen trafikombud. Dessa bruka besöka länsstyrelserna och andra tillståndsmyndigheter dagligen och hålla sig underkunniga om vad som sker på detta område.

Kungörelsen spelar, kan jag försäkra kammarens ärade ledamöter, när det gäller lastbilar och bussar i realiteten ingen som helst praktisk roll. När det gäller droskbilar kan det tänkas att den i vissa fall har någon betydelse genom att man underrättar chaufförer, som äro anställda men som skulle kunna ha lust att skaffa sig eget tillstånd, om att ett

Om ändringar i förordningen ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m.
tillstånd blivit ledigt och att det finns ansökningar om tillstånd.

Men detta kan också ordnas på ett mera enkelt sätt. Varför skulle inte tillståndsmyndigheterna lika gärna kunna underrätta exempelvis transportarbetarförbundet, som toge in en notis i saken i sin tidning eller på annat sätt underrättade sina medlemmar? Nu vållar kungörelseförfarandet länsstyrelserna åtskilligt arbete, som kunde användas till nyttigare ting. Kungörelsen skall sättas upp i koncept, skrivas ut, kollationeras och expedieras till tidningen. Tidningens räkning skall i sinom tid granskas, attesterats och betalas, och ersättningen från sökanden skall tas emot och bokföras. På varje länsstyrelse förekommer årligen hundratals sådana ärenden. Sökanden får själv betala kungörelsen. Det gäller inte så oerhört stora belopp, men exempelvis i Stockholms län kostar den dock lastbilägaren 18 kronor varje gång.

Förslaget att man skall ta bort kungörelsen är det inte motionärerna som kommit med. Det lades fram av statens trafiknämnd år 1947. Den sade inte att det skulle vara ett obligatoriskt tillståndsförfarande, utan tillståndsmyndigheten skulle själv bedöma, om koncessionsförfarandet behövdes eller inte. Både decentraliseringsutredningen och 1950 års besparingsutredning ha accepterat detta förslag och alltså förordat att man skulle ta bort kungörelserna.

Sedan ha vi frågan om godkännande av bilar i yrkesmässig trafik. Där har jag tillåtit mig att hävda, att medverkan av länsstyrelsen eller annan tillståndsmyndighet är onödig. Länsstyrelsen ser inte bilen och har ingenting annat att göra än att lita på vad besiktningsmannen säger. Vore det då icke enklare att besiktningsmannen själv, samtidigt som han besiktigar bilen, också meddelar godkännandet? Något godkännande behövs heller icke för att hålla reda på att vederbörande trafikutövare inte kör med flera bilar än han har rätt till. Detta har genom statens biltrafiknämnds försorg ordnats för lastbilarnas del genom att varje bilägare, som har fått till-

stånd, tilldelas ett visst antal gröna skyltar, motsvarande det antal bilar eller det tonnage, som han håller i gång samtidigt. De skyltarna sätter han upp på de bilar, som äro i trafik. Därmed är det styrkt att de också äro godkända. Det är inte alls nödvändigt att låta länsstyrelserna syssla med dessa godkännanden. Det är en formalitet för länsstyrelsernas del och ett fullständigt onödigt dubbelarbete. Att detta arbete för länsstyrelsernas del skulle upphöra har biltrafiknämnden föreslagit 1947, och även på denna punkt ha både decentraliseringsutredningen och 1950 års besparingsutredning gått med på biltrafiknämndens förslag.

Herr talman! Jag beklagar, att utskottet icke har funnit lämpligt att höra de förbund av yrkesutövare, som arbeta på dessa områden, och några av de tillståndsmyndigheter som ha praktisk erfarenhet av hur dessa ärenden handläggas. Utskottet skulle då säkerligen ha nått fram till ett helt annat och enligt min mening riktigare resultat. Själv har jag i dag privat frågat Svenska lasttrafikbilägareförbundet, Svenska droskbilägareförbundet, statens järnvägar, statens biltrafiknämnd och länsstyrelserna i några län. Från intet av dessa håll har höjts en enda röst för bibehållandet av kungörelseförfarandet eller för att bilarna skulle godkännas av tillståndsmyndigheterna.

Slutligen vill jag stryka under, att vi här i riksdagen med all flit måste söka verka för att onödigt eller mindre nödvändigt arbete inom administrationen försvinner. Riksdagen kan här icke vara passiv och sitta och vänta på initiativ av Kungl. Maj:t. De många ledamöter av kamrarna, som i sin dagliga gärning komma i kontakt med olika grenar av statsförvaltningen, borde ha sina ögon öppna och fästa riksdagens uppmärksamhet på de möjligheter till förenklningar, som kunna upptäckas. Man kan icke begära att ämbets- och tjänstemännen själva, som sitta mitt uppe i rutinen, alltid skola kunna se på sitt arbete med lika friska ögon som en utomstående.

Om införande av fem dagars arbetsvecka.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de yrkanden, som framställts i min motion.

Herr NORMAN: Herr talman! Motionären redogjorde ju ganska utförligt för hur detta spörsmål legat till vid olika tillfällen och även för handläggningen i departementet efter de senaste utredningar, som ha gjorts. Han slutade med att säga, att kungörelseförfarandet inte har någon praktisk betydelse. Han glömde emellertid att citera föredraganden i kommunikationsdepartementet, vilkens tjänstememorial också finns återgivet här i utskottets utlåtande. Det heter däri bl. a., att »för de tillståndsbefviljande myndigheterna innebär detta förslag motsatsen till arbetslättnad», och sedan utföres detta resonemang ytterligare.

Frågan ligger ju så till att decentraliseringsutredningen framlagt vissa förslag, som besparingsutredningen har tittat på och som sedan gått till departementet. Vi ha nog från början haft den uppfattningen i andra lagutskottet, att man här kunde vara inställd på att vidtaga åtgärder, som skulle göra handläggningen smidigare och lättare, och således komma ifrån litet grand av Krängel-Sverige. Men när frågan nu har bedömts från olika utgångspunkter i departementet, där man alldeles tydligt också från början varit inställd på att man skulle göra någonting, men departementet till slut funnit att man inte kan vinna vad man åsyftade och därför stannat vid det gamla, har inte andra lagutskottet vågat sig på att bedöma frågan på annat sätt än departementet.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets motivering och förslag.

Herr CASSEL: Herr talman! Det har här åberopats vad departementet sagt. Men jag ifrågasätter om det är riktigt. Jag undrar om det inte varit klokare, att utskottet självständigt försökt skaffa sig en mening om hur det faktiskt ligger till på detta område.

Nu är det så att alla de instanser, som skulle ha någon nytta av kungörelsen, svarat att de inte vilja ha den kvar. Lastbilägarna vilja inte ha den, drosk-bilägarna vilja inte ha den, statens järnvägar anse sig inte behöva den, länsstyrelserna vilja inte ha den. Och trafikbilägarna skola betala varje sådan här kungörelse med 18 kronor. Varför i rimlighetens namn behåller man ett system, som ingen vill ha och som ingen har någon nytta av?

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om rätt för person, som häktats för lösdriveri, att få offentlig försvarare, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om införande av fem dagars arbetsvecka.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående införande av fem dagars arbetsvecka.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 149, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Dahlgren* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt förslag till sådan ändring, som innebure, att lördagen bleve fridag och att alltså arbetsveckan skulle bestå av fem dagar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion, II: 149,

Om införande av fem dagars arbetsvecka.

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORLING: Herr talman! Andra lagutskottet har i sin motivering för avslag på den i andra kammaren väckta motionen nr 149 angående fem dagars arbetsvecka pekat på att arbetstidsutredningen tidigare har uttalat att den, så länge den vore verksam, komme att följa utvecklingen och att den, om möjligheter yppade sig, skulle hos vederbörande statsråd begära att få direktiv att framkomma med ett förslag i denna fråga. Det är naturligtvis ett löfte för framtiden, men jag har den uppfattningen att man kan inte bara tänka på framtiden. Man måste också se på hur det förhåller sig för närvarande. Tidsstudierna och de ökade levnadskostnaderna ha länge samverkat. Tidsstudierna, å ena sidan, ha pressat ned ackordspriserna, och de ökade levnadskostnaderna, å andra sidan, ha ständigt pressat arbetarna till ökad arbetsintensitet för att de skulle kunna upprätthålla sin existensmöjlighet.

Redan 1948 ha preliminära beräkningar, som framlagts av kommerskollegium, visat att den svenska industriens produktionsvolym det året ökat med 48 procent jämfört med år 1938. Sedan dess har en oavbruten stegring av produktionen ägt rum. Av konjunkturinstitutets rapport hösten 1950 kunde man utläsa, att industriens produktionsvolym hade ökat år 1949 med 55 procent jämfört med år 1938, och i 1951 års rapport uttalas, att institutet räknar med en ytterligare stegring av produktionsvolymen. Man har också uppgifter om att produktionsresultatet per arbetstimme inom industrien var 25 procent högre år 1949 än före kriget. Alla tecken tyda således på att tidpunkten nu är lämplig för en arbetstidsförkortning.

Till detta kommer någonting som utskottet inte tagit hänsyn till, nämligen förslitningen av den mänskliga arbetskraften. Riksdagen fattade år 1951 beslut om en undersökning av vissa ryggsckador, och jag vill framhålla att departementschefen i motiveringen för detta

förslag bland annat framhöll följande: »För någon tid sedan undersöktes på enskilt initiativ i en ort i Värmland 500 personer för att utröna förekomsten av ryggsckador. Undersökningen visade, att av 300 industri- och skogsarbetare i åldern 35—50 år icke mindre än 75 procent företedde symtom på ryggsckador. Även andra liknande undersökningar i mindre omfattning ha bestyrkt den stora frekvensen av sådana åkommor.»

Härav framgår enligt min mening tydligt att den mänskliga arbetskraften förslites mycket snabbt genom den pågående rationaliseringen och den därav betingade arbetshetsen, och om inte statsmakterna företa någonting mot detta, kommer man att få ganska starka ekonomiska känningar av just denna den mänskliga arbetskraftens förslitning.

Man kan i detta sammanhang också peka på det ökade antalet invalider och den stegrade olycksfallsfrekvensen sedan riksdagen för två år sedan behandlade samma fråga.

Även om alltså det löftet kvarstår, att arbetstidsutredningen skall följa denna sak, finner man sig dock föranlåten att ställa frågan: Hurudana skola tiderna vara, hur mycket skall industriproduktionen öka och hur starkt skall den mänskliga arbetskraften förslitas, innan man finner skäl att föreslå fem dagars arbetsvecka?

Jag anser, herr talman, att tillräckliga skäl tala till förmån för motionens yrkande, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till fem dagars arbetsvecka. Jag yrkar alltså bifall till motion nr 149 i andra kammaren.

Herr NORMAN: Herr talman! Aptiten växer, kan man säga: förut har det i motioner från herr Norlings håll påyrkats, att riksdagen skulle begära en utredning om detta spörsmål, men nu har man kommit så långt att man vill ha ett förslag direkt. Jag vill då bara ställa den frågan till herr Norling: Hur skall det bli med reallönen och levnadsstandarden, sedan Kungl. Maj:t eventuellt effek-

Ang. sjukförsäkringslagens ikraftträdande.

tuerat herr Norlings förslag om fem dagars arbetsvecka?

Jag håller med herr Norling om att människorna böra få sina villkor i olika avseenden förbättrade, i den mån produktionen ger möjlighet därtill. Det målet ha vi ju alltid varit inställda på här. Vi ha förkortat arbetstiden, när så befunnits möjligt utan att förkortningen skulle pressa levnadsstandarden för hårt. Och vi ha genomfört sociala reformer, som också bygga på produktionsökningen som yttersta grund. Jag tror att vi även i fortsättningen böra gå den vägen att undan för undan tillgodogöra oss vad teknik, arbetsskicklighet o. s. v. kunna skänka oss. Men vi få nog inte ställa våra förhoppningar så högt, att resultatet av våra åtgärder blir ett fruktansvärt bakslag.

Med hänvisning till utskottets motivering ber jag att få yrka bifall till dess hemställan.

Herr NORLING: Herr talman! Utskottets ordförande säger, att förut hemställdes om en utredning men att nu begäres ett förslag av Kungl. Maj:t. Ja, det är riktigt att man förra gången hemställde om en utredning av frågan om fem dagars arbetsvecka. Men vad svarade då arbetstidsutredningen och utskottet? Jo, de svarade att en utredning inte tjänar någonting till om den inte sker i omedelbar anslutning till att frågan kommer upp till avgörande; annars blir den för gammal, man har ingen nytta av en utredning på ett tidigt stadium.

Sedan är det naturligt, att vid införandet av en femdagars arbetsvecka måste också en lönekompensation samtidigt genomföras, så att inte en femdagarsvecka skulle betyda att arbetarna bli ekonomiskt lidande. Men jag ställer fortfarande den frågan till utskottets ordförande, hur tiderna skola se ut och hur produktionen skall vara, när man är färdig att framlägga ett förslag om denna sak. Produktionen står väl nu på toppunkten, och man kan riskera en tillbakagång. Är det när tillbakagången har börjat, som det är lämpligt att framföra ett sådant förslag?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. sjukförsäkringslagens ikraftträdande.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om framläggande för riksdagen av förslag till sjukförsäkringslag.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 468, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Senander* m. fl. föreslagit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t sedan erforderliga justeringar med hänsyn till penningvärdets nedgång vidtagits och av den kommunistiska riksdagsgruppen tidigare föreslagna ändringar beaktats, måtte för riksdagen framlägga 1947 års sjukförsäkringslag i så god tid, att lagen kunde träda i kraft den 1 januari 1953.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, II: 468, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, OLA: Herr talman: Vi ha i vår motion nr 468 i andra kammaren konstaterat, att uppskovet med reformens ikraftträdande har ställt sjukförsäkringsfrågan i ett synnerligen ogynnsamt läge. Socialministern medger också detta i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, där han bl. a. förklarar, att den svenska sjukförsäkringsfrågan som bekant befinner sig i ett otillfredsställande läge. Han förklarar att han funnit det nödvändigt att nämnda lagstiftning upptages till omprövning. Därvid ställer man vissa förhoppningar om att uppskovet med ikraftträdandet skall hävas. Men i fortsättning-

en heter det, att såväl sjukförsäkringsförmånerna som sjukförsäkringens finansiering skall omprövas.

Man kan icke värja sig för misstanken, att den nu tillkallade utredningen som sin främsta uppgift har att komma fram till ett för staten betydligt billigare förslag än den av riksdagen redan antagna reformen. Uppskovet med lagens ikraftträdande har senast motiverats med lagens »ekonomiska konsekvenser», och då får man den uppfattningen, att direktiven rörande en omprövning av sjukförsäkringens finansiering avses innebära att söka lägga en större del av kostnaderna på försäkringstagarna än den riksdagen beslutat om vid lagens antagande.

Frågan om den obligatoriska olycksfallsförsäkringen kopplas nu också på denna utredning, vilket torde komplicera saken ytterligare.

Andra lagutskottet hänvisar i sitt utlåtande till att i anledning av uppskovet med sjukförsäkringsreformens genomförande i propositionen nr 35 föreslås en effektivisering av den av de erkända sjukförsäkringerna handhavda frivilliga sjukförsäkringen och att utskottet har tillstyrkt de där framlagda förslagen. Ja, det ser ut som om denna åtgärd att effektivisera den frivilliga försäkringen i de erkända sjukförsäkringerna närmast är avsedd att träda i stället för den obligatoriska allmänna sjukförsäkringen. Kostnaderna för denna effektivisering synas bli så stora för försäkringstagarna, att det hela i stället torde bli ineffektivt.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till vår motion i andra kammaren nr 468 av herr Senander m. fl.

Herr NORMAN: Herr talman! Så farligt är det kanske inte, herr Ola Persson, när det gäller denna sjukförsäkringsreform, ty om herr Persson läser nästa utlåtande skall han finna att pensionsstyrelsen där framlagt ett förslag med mycket genomgående förändringar i sjukförsäkringsförordningen. Kungl. Maj:t har emellertid endast tagit upp det som Kungl. Maj:t ansett vara det absolut nöd-

Ang. sjukförsäkringslagens ikraftträdande. vändigaste för att inte de övriga åtgärderna på något sätt skola motivera, att man fördröjer genomförandet av den obligatoriska sjukförsäkringen.

Utskottet har också utgått från denna synpunkt, när vi avstyrkt motionerna i nästa ärende, i vilka påyrkas vissa förbättringar.

Vi önska allesammans att den obligatoriska sjukförsäkringen skall kunna träda i kraft snarast möjligt, och jag tror att det inte råder någon tvekan om att samma önskan förefinns hos Kungl. Maj:t. Socialförsäkringsutredningen har också klart för sig, att det här skall ske en snabbutredning, som skall komma fram med förslag fortast möjligt, och vi ha nu ingenting annat att göra än att vända på resultatet och hoppas att det skall visa sig, att det inom en ganska snar framtid skall gå att genomföra den obligatoriska sjukförsäkringen.

Om den skulle behöva modifieras på något sätt på grund av de statsfinansiella förhållandena, blir det ju en sak som vi få bedöma vid det tillfället. Jag tror att värdet av ett genomförande i praktiken av denna stora reform är så stort, att vi med glädje skola kunna besluta om denna reform, även om den inte blir alldeles så konstruerad, som vi tänkte oss, när reformen beslutades.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till morgondagens sammanträde, vilket sammanträde komme att taga sin början kl. 3 eftermiddagen.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 50, angående anslag för budgetåret 1952/53 till den statliga och statsunderstödda frökontrollverksamheten m. m.;

nr 69, angående anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Ceaverken; och

nr 75, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 9 § rättegångsbalken.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret om att få taga i anspråk ytterligare 2 400 kronor för utgivning av register över allmogens besvär 1600--1719.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren, den 26 februari 1952.

Med anledning av de enligt riksdagens beslut (se sammansatta konstitutions- och bankoutskottets av 1951 års riksdag godkända utlåtande nr 1) pågående för-

söken med utgivning av tryckta debattprotokoll ansågo herrar deputerade erforderligt, att, i enlighet med de för nämnda försök fastställda riktlinjerna, hos riksdagen anställdes ett antal reservstenografer.

Sedan sekreteraren meddelat, att, enligt vad han inhämtat, förslag komme att framställas om anställande inom andra kammarens kansli av två sådana reservstenografer, beslöto herrar deputerade, att hos första kammaren skulle tills vidare, så länge omförmälda försök påginge, anställas en reservstenograf. Härvid förutsattes, att samtliga hos kamrarna anställda reservstenografer skulle vara skyldiga att vid behov i tur och ordning inträda som vikarier för båda kamrarnas stenografer, oavsett hos vilken kammare reservstenograferna i första hand anställdes.

Till reservstenograf hos första kammaren antogs tills vidare redaktören Rune Söderström, vilken vid anställda stenografprov blivit godkänd för ändamålet. År och dag som ovan.

In fidem
G. H. Berggren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.47 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 eftermiddagen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående anslag för budgetåret 1952/53 till den statliga och statsunderstödda frökontrollverksamheten m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 69, angående anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Ceaverken.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 9 § rättegångsbalken.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret om att få taga i anspråk ytterligare 2 400 kronor för utgivning av register över allmogens besvär 1600—1719.

Ang. ändring i förordningen om erkända sjukassor.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukassor, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 januari 1952 dagtecknad proposition, nr 35, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t,

under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukassor.

I propositionen hade föreslagits, att den övre åldersgränsen för individuellt inträde i erkänd sjukassa skulle höjas från 50 till 55 år samt att möjligheterna till kollektivt inträde i sådan kassa skulle vidgas. Vidare hade föreslagits, bland annat, att sjukpenningens maximibelopp skulle höjas från 6 till 14 kronor och dess minimibelopp från 1 krona till 2 kronor, att försäkringsskyddet skulle utvidgas till att omfatta utgifter för viss tandvård samt att bestämmelserna om moderskapshjälp vid återinträde skulle uppmjukas. Ändringarna hade föreslagits skola träda i kraft den 1 juli 1952.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehäft tio i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 367 av herr *Sundvik*,

nr 368 av herr *Sundvik*,

nr 369 av fru *Svenson* och herr *Nilsson, Bror*,

nr 370 av herr *Lodenus* och

nr 373 av herr *Nilsson, Ernst Hjalmar*, och herr *Näsström* samt

inom andra kammaren:

nr 487 av fru *Västberg* m. fl.,

nr 488 av herr *Hagård*,

nr 489 av herr *Hansson* i Önnarp m. fl.,

nr 490 av herr *Nihlfors* och

nr 491 av herrar *Dahlgren* och *Senander*.

I de likalydande motionerna I: 369 av fru *Svenson* och herr *Nilsson, Bror*, samt

Ang. ändring i förordningen om erkända sjukvårdssersättning från erkänd sjukkassa kunde utgå jämväl vid sjukdom, som drabbade föräldralösa barn och barn till föräldrar, vilka på grund av ålder eller hälsotillstånd nu icke kunde beviljas inträde i erkänd sjukkassa.

I de likalydande motionerna I: 370 av herr *Lodenius* och II: 489 av herr *Hansson* i Önnarp m. fl. hade yrkats, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 35 skulle besluta, att sjukvårdssersättning vid i propositionen avsedd tandvård skulle kunna utgå även vid behandling å distriktstandpoliklinik eller av privatpraktiserande tandläkare, i den utsträckning erforderliga anspråk på vederbörande tandläkares utbildning och materiella utrustning fylldes.

I motionen II: 491 av herrar *Dahlgren* och *Senander* hade föreslagits, att riksdagen skulle bifalla förevarande proposition med den ändringen, att statsbidraget för sjukpenningförsäkringen skulle utgå med tjugoprocent i samtliga sjuk-

sjukkassor.

penningklasser, dock med lägst 50 öre per dag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna I: 367, I: 368, I: 369, I: 370 och I: 373 samt II: 487, II: 488, II: 489, II: 490 och II: 491 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Bengtson* ansett, att utskottets utlåtande bort i vissa angivna delar hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen med bifall till motionerna I: 370 och II: 489 funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukvårdssersättning — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 22 § andra stycket erhöles följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Sjukvårdssersättning enligt vad i första stycket sägs skall ock utgivas för utgifter till tandläkarvård, avseende sådan behandling som anges i en av Konungen fastställd förteckning och som meddelas vid centraltandpoliklinik, tandläkarhögskola eller allmänt sjukhus.

(Utskottets förslag:)

Sjukvårdssersättning enligt vad i första stycket sägs skall ock utgivas för utgifter till tandläkarvård, avseende sådan behandling som anges i en av Konungen fastställd förteckning.

B. att motionerna I: 367, I: 368, I: 369 och I: 373 samt II: 487, II: 488, II: 490 och II: 491 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORLING: Herr talman! Det föreliggande förslaget till ändring av förordningen om de erkända sjukvårdssersättningarna får väl fattas så, att man, sedan man på obestämd framtid har uppskjutit den redan beslutade allmänna sjukvårdssersättningen, nu anser sig tvingad att framlägga ett förslag till ändring och revidering av den nuvarande förordningen om sjuk-

kassor. Det behöver inte upptagas någon diskussion om vad som här föreslagits speciellt beträffande höjningen av sjukpenningen, då det ju är ett förslag som säkerligen kommer att betyda ganska mycket för de sjukförsäkrade, och det samma gäller höjningen av åldersgränsen för inträde och andra förbättringar. Det finns också ett stort *men* i det förslag som föreligger till förordning — jag syftar på frågan om var man skall ta pengarna ifrån. Skall man övervältra hela den stora ekonomiska bördan på försäkringstagarna? Det kan ju ifråga-

Ang. ändring i förordningen om erkända sjukkassor.

sättas, om man inte samtidigt då borde ha föreslagit en höjning av det statsbidrag som utgår. Ändringen betyder nämligen, att om sjukkasmedlemmarna själva skola bekosta den, komma de att få betala ungefär 1 krona om dagen i premie. Det är någonting som åtminstone de kroppsarbetande och lägre betalda medlemmarna inom sjukkassorna inte kunna komma ut med. Utskottet har pekat på att man bör hjälpa till, så att vederbörande skulle kunna ha en någorlunda dräglig inkomst också under sjukdom, vilket är naturligt, ty som det varit hittills har inte någon, som varit ekonomiskt beroende av sin inkomst, kunnat klara sig vid sjukdom, utan vederbörande har i så fall fått vända sig till socialhjälp. Genom det föreliggande förslaget skulle man i högsta klass åtminstone få betydligt större bidrag till sitt uppehälle genom sjukpenningen än tidigare. Men om vi titta på hur det varit förut under de år som gått, finna vi, att den genomsnittliga sjukpenningen 1940 uppgick till kronor 2:23, och 1949 hade genomsnittet höjts till kronor 2:25 om dagen — på nio år alltså en genomsnittlig höjning med 2 öre. Detta om något bevisar att de, som äro sjukförsäkrade, icke ha råd till den stora utgift som det innebär att komma upp i de högre klasserna, vilket skulle möjliggöra för vederbörande att reda sig vid sjukdom.

Man ställer då den frågan, om man nu antar ett lagförslag, som innebär att denna sjukpenning väsentligt höjes, hur många av de sjukkasmedlemmar, som finnas, kunna kompensera sig genom att betala denna höjda premie, då det icke alls föreslagits att statsbidraget skall höjas. Jag tror, att det nu blir ett mycket ringa antal, varför antagandet av det förslag till förordning som nu föreligger, kommer att medföra att endast ett mycket litet antal kan klara premierna och på grund därav erhålla den högre sjukpenningen.

När riksdagen fattade sitt beslut om den obligatoriska allmänna sjukförsäkringen, innebar ju detta också att en frivillig sjukförsäkring skulle träda till vid

sidan om den allmänna obligatoriska, och då föreslogs att 20 % av denna frivilliga försäkring skulle utgå av statsmedel. Nu har man som sagt framkommit med ett förslag till en betydligt förbättrad frivillig sjukförsäkring. Men man har glömt bort de 20 procenten, varmed man skulle hjälpa sjukkasmedlemmarna ekonomiskt med deras premier.

Det skulle vara mycket intressant, om utskottet hade gjort någon sorts utredning om hur egentligen premierna komma att ställa sig för de olika klasserna, och jag vill rikta den frågan till utskottets ordförande, om man har gjort sig det besväret att ta reda på vad det ekonomiskt betyder för en sjukkasmedlem, vars ersättning går upp till exempelvis 14 kronor om dagen. Som jag nyss nämnde kan man, om man medräknar både sjukpenning och övriga avgifter som skola gå till läkarvård och dylikt, nog säga, att omkring 1 krona om dagen eller cirka 300 kronor om året kommer att utgå i premie, och jag antar, att om intet annat kan rekommenderas än just detta att man skall betala dessa högre premier, blir förslaget ett förslag till förbättring på papperet men inte mer. Utskottet pekar visserligen på vissa uttalanden som gjorts dels av departementschefen, dels av sjukkasförbundet och dels av pensionsstyrelsen, och dessa uttalanden gå ju samtliga ut på att man anser att fackorganisationerna och arbetsgivarna böra försöka underhandla om att arbetsgivarna skola lämna bidrag till dessa sjukförsäkringsavgifter. Ja, det är ju klart att det är en linje att följa, men det är en linje ut i det ovissa, och man vet inte, hur det utfaller. Den, som varit verksam inom det fackliga området och känner arbetsgivarna och deras villighet att stödja arbetarna, när det gäller sjukdom och sådant, har föga hopp om att något resultat skall kunna vinnas på den vägen, om arbetsgivarna skola börja betala premier vid sjukdom för arbetarna — jag har i alla fall fått det intrycket under den tid jag varit fackligt organiserad och deltagit i förhandlingar, och

Ang. ändring i förordningen om erkända sjukkassor.

det är åtskilliga år som jag har varit med. Men för att man skall få frågan löst inom en nära framtid, vill jag verkligen hemställa till riksdagens ledamöter här att bifalla ett förslag, som jag här kommer att ställa. Jag föreslår nämligen att riksdagen med anledning av motionen II: 491 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande statsbidragsbestämmelser att statsbidrag för sjukpenningförsäkringen skall utgå med 20 % i samtliga sjukpenningsskylar, dock med lägst 50 öre per dag.

Fru SVENSON: Herr talman! I samband med detta utskottsutlåtande har jag tillsammans med herr Bror Nilsson i denna kammare avgivit en motion, vari vi hemställa, att sådan ändring vidtages i sjukkassee förordningen, att sjukvårdersättning från erkänd sjuk-kassa kan utgå jämväl vid sjukdom, som drabbar föräldralösa barn och barn till föräldrar, vilka på grund av ålder eller hälsotillstånd nu icke kunna beviljas inträde i erkänd sjuk-kassa. Det är alltså fråga om barn till fosterföräldrar eller barn till föräldrar som äro invalider. Det kan också finnas andra fall.

Utskottet har behandlat motionen välvilligt och säger bl. a., »att utskottet i likhet med motionärerna finner det mindre tillfredsställande, att ifrågakvarande barn icke skola kunna komma i åtnjutande av den med statsbidrag understödda sjukförsäkringen. Utskottet har därför i och för sig intet att erinra mot att möjligheterna att skapa likformighet i fråga om barnförsäkringen närmare undersökas». Vidare säger utskottet, att för att tillmötesgå motionärerna, fordras det ytterligare utredning.

Jag finner det förvånansvärt, att utskottet, när det erkänner och sålunda är fullt införstått med motionärernas uppfattning att det föreligger orättvisa gentemot den omnämnda barngruppen, som inte kan få erforderligt skydd, nu inte velat söka finna vägen för lösningen av frågan i enlighet med motionens syfte. Utskottet har i stället avstyrkt

motionen under motivering, att när den allmänna sjukförsäkringen en gång kommer till stånd, löses det påtalade förhållandet samtidigt.

Jag beklagar att utskottet yrkat avslag på motionen, något som skjuter undan lösningen av frågan — kanske långt bort i framtidens töcken. Vad vi här motionerat om gäller ett mycket ömmande problem, som bort lösas snarast möjligt i stället för att skjutas undan i en oviss framtid.

Med anledning av utskottets ställningstagande ser jag mig dock nödsakad att avstå från något yrkande.

I detta anförande instämde herr Nilsson, Bror.

Herr BENGTON: Herr talman! I föreliggande förslag till ändring i förordningen om erkända sjuk-kassor är det endast på en punkt, som jag hyser en annan mening än utskottet. Det gäller frågan om ersättning från sjuk-kassa för viss tandvård. Sådan ersättning utgår inte nu, om behandlingen utföres av tandläkare, men ersättning kan utgå under vissa omständigheter, om behandlingen utföres av läkare. Skall ersättning över huvud taget utgå för utgifter till tandläkarvård, föreslås i propositionen att det bör vara fråga om sådan behandling som anges i en av Konungen fastställd förteckning. För erhållande av ersättning för sådan behandling har dock införts en anmärkningsvärd begränsning, då propositionen och utskotts-majoriteten föreslagit, att sådan ersättning skall utgå, endast om behandlingen utföres vid centraltandpoliklinik, tandläkarhögskola eller allmänt sjukhus.

Utskottet har i första hand anfört en medicinsk motivering för sitt ståndpunktstagande, och utskottet säger, att den tandvård, för vilken ersättning skall kunna utgå, kommer att avse endast svårare former av sjukdom i tänderna och att det här blir fråga om specialistvård. Enligt min mening har man här infört en helt ny princip. Man har gjort en uppdelning av tandläkarna och ansett, att ersättning bör utgå, om behandling-

Ang. ändring i förordningen om erkända sjukassor.

en sker på vissa angivna platser, medan däremot icke någon ersättning utgår, om behandlingen utföres hos andra tandläkare. Vi ha legitimering för tandläkare och även för läkare, och den legitimeringen ger rätt till behandling av alla fall av tandvård, på samma sätt som legitimeringen ger läkare rätt att utföra behandling i alla sjukdomsfall. Det förhåller sig på det sättet, att en legitimerad läkare t. ex. får utföra de svåraste hjärnoperationer, men han gör det inte, utan brukar remittera sådana fall till specialister. Vi ha alltså i princip överlämnat åt medlemmarna av denna högt utbildade och ansvarsställande kår att själva bedöma, när de skola remittera fallen till specialistvård. Alla tandläkare ha fått utbildning i den tandvård, som här avses, men det är klart att de inte alltid fått den rutin, som är erforderlig för att utföra sådana här svårare former av behandling. Enligt vad som upplysts från Tandläkarförbundet remitterar man inte alltid sådana fall, som avse specialistvård, till centraltandpoliklinik eller allmänt sjukhus, utan man brukar remittera dem till kolleger, vilka äro specialister just när det gäller denna behandling.

Beträffande remitterandet till de allmänna sjukhusen lär det vara så, att det icke på alla allmänna sjukhus finns tandläkare, och då finns det knappast möjlighet att påräkna sådan specialistbehandling som man här har avsett. Tandläkarförbundet säger också i sitt yttrande: »Dessutom må erinras om att åtskilliga tandläkare, som ha särskild utbildning i tandkirurgi, käkprotetik och käkortopedi, ha sin verksamhet förlagd utanför centraltandpoliklinikerna och sjukhusen, bland annat lärarna vid tandkirurgiska avdelningarna å tandläkarhögskolorna.» Alltså skulle vederbörande inte få ersättning ens om han vände sig till dessa högt kvalificerade tandläkare. Man vill på administrativ väg göra en uppdelning av tandläkarna och säger här, att ersättning utgår, endast om behandling sker av vissa tandläkare. Jag anser, herr talman, att bedömningen, när ett fall skall remitteras, bör överlämnas åt tand-

läkarna själva och icke avgöras på administrativ väg. Både Sveriges tandläkarförbund och Sveriges läkarförbund ha ställt sig avvisande till uppdelningen, och Tandläkarförbundet har betecknat den som orimlig. Tandläkarförbundet säger, att det anser att bestämmelserna böra utformas så, att de behandlingsformer, som komma i fråga för ersättning, klart avgränsas samt att varje svensk legitimerad tandläkare bör erhålla befogenhet att utfärda sådant sjukasseintyg, som medger patienten rätt till ersättning.

Utöver den medicinska bedömningen av frågan finns det ännu en viktig invändning mot vad som här föreslagits. Centraltandpoliklinikerna, tandläkarhögskolorna och de allmänna sjukhusen äro i regel förlagda till tätorterna eller till andra centrala platser, och därigenom få avlägset boende stora olägenheter och bli uppenbart missgynnade, i synnerhet på landsbygden, där man naturligtvis har långt till dessa behandlingsplatser. Visserligen kan man få reseersättning men endast om det är fråga om intagning på sjukhus, och i många fall brukar ju tandvård kunna meddelas, utan att man behöver inläggas på sjukhus. Dessutom blir det en tidsförlust, som inte gärna kan ersättas. Det finns inget som helst hinder för att varje tandläkare även i fortsättningen får meddela dessa former av tandvård, som nu komma att finnas i förteckningen, men det blir bara så, att patienterna inte få ersättning från sjukassorna, och med tanke på de resekostnader och den tidsförlust, som komma att uppstå för dem, komma säkerligen många att gå till närmaste legitimerade tandläkare och inte bry sig om att försöka få ut denna sjukasseersättning.

Departementschefen har sagt i propositionen, att man bör gå fram med försiktighet, eftersom ersättning för tandvård är en så ny ersättningsform, och utskottet har ytterligare understrukt, att det får betraktas som en försöksverksamhet. Detta är icke så markerat, att man har infört någon tidsbegränsning. Vill man begränsa omfattningen av des-

Ang. ändring i förordningen om erkända sjukkassor.

sa ersättningar kan ju Kungl. Maj:t införa den i förteckningen över vad som får behandlas, så att det endast blir vissa åkommor som kunna ifrågakomma. Enligt min mening borde man dock icke göra den begränsning och uppdelning som är gjord här. Jag anser att denna begränsning icke är motiverad ur medicinsk synpunkt, och den är en uppenbar orättvisa mot patienter som bo långt ifrån behandlingsplatsen.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den med 2) betecknade reservationen till utskottets utlåtande.

I herr Bengtsons yttrande instämde herr *Lodenius*.

Herr **SUNDBIK**: Herr talman! Jag har väckt en motion med anledning av propositionen nr 35, och i denna motion har jag föreslagit, att statsanställda, som tillhöra sjukkassa, skola beträffande rätt till sjukhjälp vara likställda med andra medlemmar i sådan kassa. Jag har föreslagit detta, därför att den nuvarande bestämmelsen om att statsanställd skall ha 50 öres avdrag per dag är i många fall svår att tillämpa. Bestämmelsen föreskriver, att medlem, vilken är på stadigvarande sätt och med full sysselsättning anställd i statens tjänst och på grund av denna anställning åtnjuter avlöning av statsmedel med minst 1 krona per dag vid sjukdom, skall vidkännas 50 öres avdrag av sjukpenningen från sjukkassa — detta därför att sjukkassan ej erhåller satsbidrag för sådan medlem.

Vid utbetalning av sjukhjälp till sådan medlem, som är statsanställd, skall kassan undersöka ej blott om medlemmen i fråga har minst en krona per dag i avlöning från statsverket, utan även om han på ett stadigvarande sätt och med full sysselsättning är anställd i statens tjänst. Detta skall undersökas i varje särskilt fall. Det ligger nära till hands att det brister beträffande denna undersökning från kassornas sida, och det ligger närmast till hands, att utbetalningen av sjukersättningen ej sker

i enlighet med vad förordningen förutsätter.

Bestämmelsen är ett typiskt exempel på Krångel-Sverige. Om en statsanställd medlem anser sig icke ha fått den ersättning, han skulle ha haft, och överklagar utbetalningen hos tillsynsmyndigheten, får denna lägga ned mycken dyrbar tid på att utreda fallet. Man kan alltså slå fast, att bestämmelsen ej medför den rättvisa som den avsett, men att den skapar mycken irritation.

Hur detta verkar, skall jag visa med ett par exempel. En läroverkslärare, som tillhör sjukkassan, skall ha 50 öres avdrag på sjukpenningen per dag, men en folkskollärare skall inte ha något avdrag, trots att dessa två betala lika stor avgift. Ett annat exempel! Staten driver Roslagsbanan i bolagsform. De anställda äro i realiteten statsanställda och ha statsanställdas förmåner, men de skola ha hel sjukpenning, tills Roslagsbanan införlivas med statens järnvägar. När så skett, skall de anställas sjukpenning minskas med 50 öre per dag.

Det blir nog inom många statens verk och inrättningar som sådant krångel uppstår, och jag tycker att denna anordning rimmar mycket dåligt med det uttalande, som socialministern gjort på ett annat ställe i denna proposition i anslutning till den kollektivanslutning, som nu föreslås. Socialministern säger nämligen: »Det har också framstått som otillfredsställande att icke personer, som äro anställda hos samma arbetsgivare, alltid kunna betraktas som ett kollektiv i förordningens bemärkelse.» Jag tycker att detta visar, att när det gäller de hos staten anställda, uppstå samma svårigheter, om icke värre, som när det gäller i enskild tjänst anställda.

Nu kan man ju fråga sig, om inte allt detta krångel i den här av mig berörda punkten, trots de något höjda kostnaderna, skulle kunna undvikas. Man kan ju förutsätta, att statsrådet Lingman skulle kunna använda den förmån, som statstjänstemännen här få, om min linje följes, som bytesobjekt vid underhandlingar med dem. Det brukar ju vara så vid löneunderhandlingar, att om den ena

Ang. ändring i förordningen om erkända sjukkassor.

parten har någonting att bjuda på en punkt, gör den andra parten eftergifter i en annan punkt.

Eftersom jag i min motion har förutsett, att utskottet skulle föreslå de ändringar i sjukkassee förordningen, som erfordrades för detta förslags genomförande, men utskottet inte har gjort det, anser jag mig förhindrad att nu yrka bifall till min motion. Men jag skulle i alla fall vilja hemställa till de sakkunniga, som nu hålla på att omarbete sjukkassee förordningen, att de ägnade denna fråga uppmärksamhet så att en ändring kommer till stånd.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag skall inte gå in på någon längre detaljdiskussion beträffande de olika spörsmål, som här ha behandlats, och de önskemål, som här ha kommit fram, utan bara helt kort redogöra för hur andra lagutskottet har sett på dessa problem i detta sammanhang.

Pensionsstyrelsen har ju gjort en utredning och framlagt förslag om en hel del i och för sig rätt önskvärda reformer beträffande sjukkassee förordningens bestämmelser. Kungl. Maj:t har i denna proposition tagit upp det allra nödvändigaste, men inte velat gå längre, i avaktan på att den obligatoriska sjukförsäkringen så snart som möjligt skall kunna föras i hamn, då ju alla dessa frågor komma i ett annat läge.

Vad andra lagutskottet beträffar, se vi där på sådana här spörsmål liksom när det gäller ett lagförslag i allmänhet så, att vi känna vårt ansvar och vår begränsning. Vi förorda inte gärna och knappast någonsin en lagändring, som vi veta skall medföra ekonomiska konsekvenser — det ligger ju på sätt och vis utanför vårt kompetensområde och bör bedömas i ett annat sammanhang och i första hand inför ett annat forum. Vad vi i vanliga fall längst kunna sträcka oss till när det gäller ett uppslag, som vi tycka är sympatiskt och berättigat, är att förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om övervägande av det ifrågakvarande spörsmålet.

Här ha nu i motionerna framkommit en hel del i sig själva mycket behjärtansvärda synpunkter, och i överensstämmelse med de alltså icke skrivna regler, som andra lagutskottet följer vid bedömandet av vad som gäller lagändring, skulle vi i detta fall ha kunnat komma fram till att i anledning av motionerna förorda att frågan gjordes till föremål för ytterligare uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida. Men nu ha vi den där obligatoriska sjukförsäkringen i åtanke — en reform som vi äro mycket angelägna om så snart som möjligt skall kunna föras ut i det praktiska livet — och då ha vi varit mycket rädda för att på något sätt vidtaga åtgärder, som möjligen kunna fördröja denna reforms genomförande. Det är anledningen till att vi inte varit välvilligare än vi varit beträffande en del av här framställda önskemål.

Beträffande fru Gärda Svensons barnungar ha vi ju varit så vänliga som vi ha kunnat. Vi kunde inte förorda någon lagändring, därför att vi inte kunna överblicka de ekonomiska konsekvenserna därav eller möjligheterna för dess förverkligande. Vi menade, att om vi då begära att Kungl. Maj:t skulle överväga att komma med ett förslag, så skulle vi ändå inte hinna få fram det, förrän vi hade den obligatoriska försäkringen i hamn, och då vore det ju ganska meningslöst att sätta i gång med något utredningsarbete om detta spörsmål. Men vi ha gjort en rätt väsentlig reservation där: om det utan lagutskottets inverkan skulle komma käppar i hjulet, så att sjukförsäkringsreformen skulle fördröjas, då är det vår önskan att just detta detaljspörsmål skall upptas till övervägande och om möjligt lösas fristående. Fru Gärda Svenson och utskottets övriga ledamöter äro nog ungefär överens i det fallet.

Vad beträffar tandvården har ju den ändring, som här är föreslagen, kommit till för att rätta ett förhållande som nu råder och som inte på något sätt är lämpligt. Sådan tand- och munkirurgisk behandling, som kan utföras av både läkare och tandläkare, får för närvarande

Ang. ändring i förordningen om erkända sjukkassor.

endast utföras av läkare, om man skall få någon hjälp till kostnaden från statens sida. Vid centrallasaretten har man nu ofta nog båda slagen av specialister, och då är det ju mycket orimligt att inte tandläkarspecialisten skall få göra detta arbete och patienten i alla fall få det bidrag till kostnaderna som han skulle ha fått om läkaren utfört vården. Att gå längre, såsom det ligger till när det gäller dessa frågor — beträffande sjuk-kasseförordningen och den obligatoriska sjukförsäkringen — har utskottet inte kunnat förorda, utan det vill avvakta utvecklingen. Jag tror inte att det finns någon anledning att ytterligare gå in på det här detaljspörsmålet.

Med den förklaring, som jag här har gett beträffande anledningen till andra lagutskottets inställning till de olika önskemålen i motionerna, hemställer jag om bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera av de båda punkterna av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Sedermera gjordes enligt de i fråga om punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som förordats i motsvarande del av den av herr Bengtson m. fl. vid utlåtandet av-givna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Beträffande punkten B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock, av herr *Norling*, att riksdagen skulle, med bifall i övrigt till utskottets hemställan, med anledning av motionen II: 491 besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande statsbi-

dragsbestämmelser, att statsbidrag för sjukpenningförsäkringen skulle utgå med tjugu procent i samtliga sjukpenningklasser, dock med lägst 50 öre per dag.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314), dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om ett lika för hela landet gällande bensinpris, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.39 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.